

спестовна
сметка

Спестявайте изгодно, разполагате
свободно, а лихвата расте!

го 6,20%
за лева

го 6,00%
за евро

го 5,00%
за щ. долари

В рамките на всеки 12 месеца от откриване на сметката годишният лихвен процент нараства съгласно договорена лихвена таблица. Посочените стойности на годишния лихвен процент са приложими за последния 3-месечен период от лихвената таблица. След края на съответния 12-месечен период на олихвяване започва нов период, през който сумата по сметката се олихвява съгласно лихвената таблица, посочена в актуалния Лихвен бюлетин на банката. Минимално салдо по сметката, вкл. при откриване – 1 000 BGN/EUR/USD. Довнасяне – не повече от 1 000 BGN/EUR/USD на месец. Теглене – до размера на минималното салдо.

www.postbank.bg

0800 18 000

Правното име на Пощенска банка е Юробанк България АД

www.economymagazine.bg

брой 23 / март 2013 г. / цена 5 лв.

ИКОНОМИКА

Токова терапия

ГОДИНА III

бр. 3 (23)

www.economymagazine.bg

ИКОНОМИКА

www.cacharel-tr.com

cacharel

Списание „Икономика“
София 1463
бул. „Витоша“ 72
Телефони: (02) 852 9696
(02) 852 9699
e-mail: office @ economymagazine.bg

Брой 23, март 2013, година III

ИЗДАТЕЛ
„СТАНДАРТ ФИНАНС“ АД
ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
БОЯН ТОМОВ

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
НЕВЕНА МИРЧЕВА

СЧЕТОВОДСТВО
Жечка Гълъбова

РЕКЛАМА И МАРКЕТИНГ
Веселина Къртева

РЕДАКТОРИ
Антон Антонов
Татяна Явашева

АВТОРИ
Александър Александров
Атанас Христов
Благовеста Кирилова
Георги Желязков
Димитър Вучев
Людмил Захариев
Светлана Желева
Таня Киркова

ДИЗАЙН
Едуард Лолов
Антон Ковачев

КОЛАЖ
Антон Ковачев

ПЕЧАТ
Алианс принт

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ
„Стандарт нюз“ АД

www.economymagazine.bg

www.economic.bg

4 ИКОНОМИКА

Темата

- 8 - Токова терапия
- 12 - Проф. Боян Дуранкев: Плоска държава вместо плосък данък
- 14 - Атанас Владиков: Острите завой и резките движения водят до пропадане
- 16 - Гордиевият възел на енергетиката
- 17 - Проф. Атанас Тасев: Свободата на избора е скъпо удоволствие
- 18 - Всички плащаме сметката

Финанси

- 22 - Ниските данъци ли са магнитът за чуждестранните инвеститори

Визия

- 24 - Нуриел Рубини в София: Стабилни сте, но не растете

Аспекти

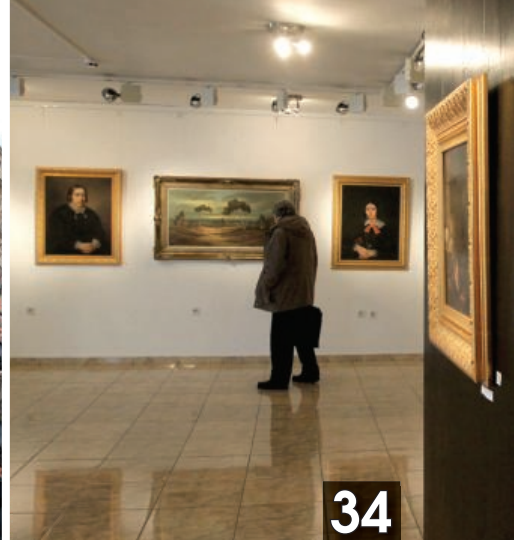
- 28 - Форумът в Давос – от умерения оптимизъм до устойчивата динамика

Геополитика

- 31 - Демокрации за 225 милиарда

Арт

- 34 - Страстта на колекционера

- 40 - Антонио Василев: Колекционерството обуздана лудост
- 42 - Вежди Рашидов: Изкуството се нуждае от популяризиране зад граница
- 44 - Инвестиция в Пикасо, Дали, Хърст...

Енергия

- 46 - Завоите на Южния газов коридор

Пазар

- 50 - Дъх на рози и лавандула

Партньорство

- 54 - Васил Радойновски: Български храни и вино могат да пробият на швейцарския пазар

Региони

- 58 - Смолян събира Чепеларе, Рудозем и Златоград в общ туристически проект

Планиране

- 60 - Шареното колче си отива

Развитие

- 64 - Имаме дадености да сме логистичен център на Балканите

66

74

Индустрия

- 66 - Мечта на четири колела
- 68 - Пазар на задна скорост

Лидери

- 70 - Архитектът на Tata Group

Профил

- 74 - Бронираната лейди

Лица

- 76 - Катя Роуз: Достигнеш ли желаната цел, вдигай летвата още по-високо

Делово

- 79 - Лъки Банско - работа и удоволствие в едно

Техно

- 80 - Секторът на мобилните услуги е пред нова битка
- 83 - Златната мина на мобилните приложения

Образование

- 86 - В чудния свят на нанотехнологиите

Иновации

- 90 - Хайде на състезание

Занаяти

- 94 - Добре дошли в клуб „Къпина“

Бон Апети

- 96 - Вкусни мигове в „Московска 15“

Биографии

- 98 - Изабел душ Сантуш - африканската перла

Монархии

- 102 - Да живее кралят!

Психология

- 106 - Опасни заблуди

Мода

- 108 - Кралицата на картите и Великденският заек

Марката

- 112 - Всеки гост е крал в Ritz-Carlton

Здраве

- 116 - Ваканция за тялото и духа с ЛъкиФит

Тонус

- 118 - Фитнес воаяжи

Редакционно

Шокова токова терапия

„А сега накъде?“, се питаме всички след токовия удар, който погналиха протестите. Все по-малко са въпросителните гали нещо ще се промени, защото стана ясно, че това е пътят, който гражданите искат да се следва. Фокусът на обществото сега трябва по-скоро да се насочи към това кои са работещите начини системата да се промени, като гарантира повече прозрачност при управлението и вземането на решения и премахването на широката бездна на социална неравнопоставеност.

Категорично е ясно – трябва да решателни и сериозни мерки. Но не най-крайните, които се чуват на улицата, като национализация, край на партиите и прочие. Достатъчни за решаването на горещите проблеми са политическа воля и законови промени. Неизбежно изглежда за страната минаването през своеобразна шокова следтокова терапия с грастични реформи в ключови сфери като социално-осигурителната, здравеопазването, съдебната система. Няма как да стане бързо и ще боли. Но ако не се случи сега, оставаме в спиралата на ниски доходи и производителност, на растящи цени, липса на доверие от бизнеса и без привлекателност за външни инвеститори.

Подобни тези очертават икономически и политически анализатори от нашите страници. Прилагането на тези мерки остава в ръцете на политиците, от които обществото очаква да са адекватни на новия дневен рег. Игват избори, ще видим...

Приятно четене!

НЕВЕНА МИРЧЕВА
главен редактор

102

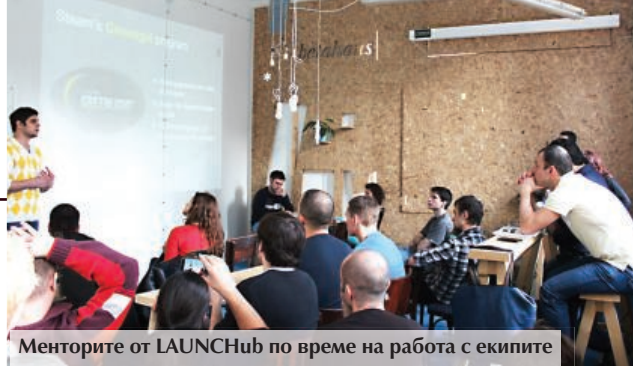

118

Шест компании стартират с по €30 000

Фондът за рисково финансиране LAUNCHub инвестира в шест стартиращи компании от шест различни държави по 30 000 евро срещу минимално дялово участие. Екипите ще регистрират своите дружества в България и ще се присъединят към т.нар. Акселераторска програма за ускорено развитие на бизнеса през март 2013 г. Шестте проекта са:

- ✓ Dragon Inside (София, България): уеб платформа за покупка на премиум мъжки костюми, по зададени собствени размери и изисквания с доставка в целия свят; <http://www.dragoninside.com/>
- ✓ Excubitor Game (Скопие, Македония): игра от ново поколение, комбинираща различни гейминг стилове; <http://excubitorgame.com/>
- ✓ Mr. Mongro (Амстердам, Холандия): персонализирана услуга за мъжко облекло със съвети от модни стилисти; <http://www.mr-mongro.com/>
- ✓ Transmetrics (София, България и Брюксел, Белгия): софтуер за оптимизация на транспортни мрежи, насочен към мултинационални компании;

Менторите от LAUNCHub по време на работа с екипите

- ✓ TxtFeedback (Клуж-Напока, Румъния): Софтуер за директна обратна връзка от крайните клиенти към бизнеса, използващ мобилни технологии; <http://www.txtfeedback.net/>
- ✓ Use together (Клуж-Напока, Румъния): социална мрежа за размяна, наем и даряване на вещи; <http://www.usetogether.com/>

Освен финансиране, компаниите участват в менторската програма на LAUNCHub, която има за цел да им помогне по-бързо да развият своя бизнес чрез споделяне на опит и откриване на нови партньорства. При одобрение за Акселераторската програма и постигане на бързи резултати, стартиращите бизнеси могат да получат и т.нар. SEED, последващо финансиране, до 200 000 евро.

Следващият прозорец за кандидатстване ще бъде отворен в началото на лятото и екипи от България и региона с идеи в сферата на информационните и комуникационни технологии отново ще могат да кандидатстват за финансиране.

Представителите на отличените компании със своите призове

Раздадоха наградите за отговорен бизнес

17 български компании бяха наградени от Българския форум на бизнес лидерите по време на годишните награди за отговорен бизнес 2012. Отличията бяха раздадени в 15 категории, във всяка от които бяха наградени по три проекта, като освен тях бяха връчени и две специални награди. За отличията се състезаваха рекорден брой социално отговорни проекти - 85, които са реализирани от 49 дружества. Списание „Икономика“ и Kmeta.bg бяха сред медийните партньори на събитието.

В категория „Инвеститор в знанието“ голямата награда взе издателство „Анубис-Булвест“ за проекта „Електронни учебници“.

За проект Work-Life Balance „Мобилтел“ грабна приза в категория „Инвеститор в човешкия капитал и условията на труд“.

Призът в категория „Инвеститор в околната среда“ взеха колегите от bTV за проекта „Да изчистим България за един ден“.

„Ейвън Козметикс България“ получи голямата награда в категория „Инвеститор в маркетинг, свързан с кауза“ за проекта си „От любов към живота“ - Авон срещу рака на гърдата.

„Инвеститор в обществото“ е „Болкан Минерал енд Майнинг“. Компанията грабна приза благодарение на инициативата „Ага тепе - история и настояще“.

Призът ENGAGE, който се присъжда на един от всички номинирани проекти в петте категории, грабна „Хюлет-Пакарп България“. Специалната награда за цялостна социално отговорна политика на малко и средно предприятие беше присъдена на „Еврофутбол“.

Дневен център за детска подкрепа в ИСУЛ

Нов дневен център за деца с онкохематологични заболявания бе открит в сградата на болница „Царица Йоанна – ИСУЛ“. Центърът се изгражда по инициатива на сдружение „Деца с онкохематологични заболявания“ с подкрепата на частни дарители, сред които Лайънс клуб Диамант-София, Органът на тамплиерите и другу. Той е първият по рода си в столицата, а за ремонт и обзавеждане са вложени над 30 хил. лева. Помещенията са предоставени безвъзмездно от Столична община за срок от 5 г.

В центъра ще се оказва психологическа подкрепа както на децата, така и на техните родители. Отделно ще са обособени и две зали – една за игра на по-малките деца и друга с компютри и интернет за по-големите. Следващата стъпка е центърът да бъде преместен в още по-добри условия в болница „Лозенец“.

Здравният министър Десислава Атанасова и столичният кмет Йорданка Фандъкова открива детския център

ИЛИЯНА КИРИЛОВА

ОБЩИНСКА БАНКА

Добрите решения!

Безсрочен влог "Дукс +"

Изгодно решение за Вашите спестявания

- без определен срок;
- много добра доходност, която нараства с увеличение на спестената сума;
- неограничено внасяне и теглене на суми по влога, без загуба на лихва;
- без такси за откриване, внасяне и месечно обслужване на влога.

Допълнителна информация: във финансовите центрове на Общинска банка или на:

www.municipalbank.bg

ФОТО БГНЕС

Токова терапия

Протестите срещу сметките за електричество и монополите прераснаха в искания за промяна на статуквото и рестарт на системата

ФОТО ВИКОР ЛЕВИ

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Българинът реагира само като го хванат ток – находчивата диагноза бе поставена, след като тази зима недоволството срещу произвола на монополистите се надигна неудържимо. След поредното лятно увеличение сметките за ток се оказаха непосилни за много от българите и вълна от протести заля страната. Години наред монополите на бизнеса и на партиите разчитаха на

търпението на мравките

които безропотно да влечат сметките за ток и парно, за вода... А цените им не спряха да растат въпреки свиващите се доходи на населението, въпреки кризата, която трябваше да накара всяка компания да оптимизира разходите си. Оправданието е дежурно – енергосителите се търгуват по международни цени и не се влияят от платежоспособността в една или друга държава, а инвеститорите няма как да не качат стойността на услугата.

Управляващите не подозираха, че е възможно сметките за ток и гневът срещу монополите да прераснат в лавина, която да ги помете. Планината от проблеми, старателно замитани под килима, внезапно

се надигна, макар политиките да си правеха сметка, че го изборите всичко ще е в рамките на гребното шмекеруване. Издигнати бяха искания за национализация на електро-разпределителните предприятия (ЕРП), въпреки че през всичките тези години всичко в енергетиката ставаше само със съгласието на властимащите, които представляват държавата. Протестите преминаха отвъд недоволството за тока и парното, на мушка разгневиеният народ сложи монополите не само в енергетиката, в ползреността попаднаха и банките, други чуждестранни инвеститори, а и самите политици.

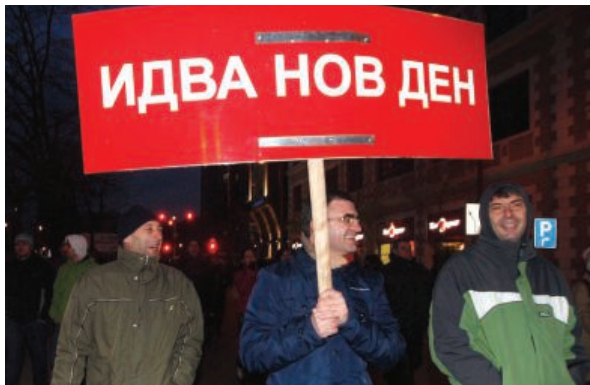
Панически още при първите масови протести

започнаха да горят бушони

по високите етажи на властта и пръв падна шефът на енергийния регулатор Анжел Семерджиев, а приемничката му, лаик в енергетиката, удържа само три работни дни и подаде оставка, след като

ФОТО БГНЕС

излезе информация, че нейна фирма е развивала дейност, непозволена от закона. Но дали заради суматохата, или за отмъщение на недоволстващите, тя така и не бе освободена от кабинета „Борисов“ и остана да гаси пожари.

Данните за гигантски злоупотреби в енергетиката изкараха на улицата и хора, които нямаха намерение да протестират. Народът сякаш изведнъж осъзна, че преходът не е довел до справедливост и благосъстояние за всички, а се е стигнало до фундаментална разруха на държавността и на икономиката. Министър-председателят жертва централния бушон - вицепремиера

и министър на финансите Симеон Дянков, за да не изгори цялото правителство. Обещанието да свали с 8% цената на тока от март и да бъде отнет лицензът на ЧЕЗ се оказаха не тъй прости за реализиране според ДКЕВР. Усетил, че започва да прави отчаяни ходове, Борисов побърза да подаде оставката на цялото правителство.

Къде го чукаш, къде се пука... Камъчето с „високите сметки за

ток“ преобърна цялата държавна машина. Настъпи политическа криза, държавата се превърна във вряц казан, медиите станаха безкрайна говорилня, а улицата продължи да протестира и да поставя искания за нов обществен рег. Президентът завъртя рулетката по връчването на мандати за сформирание на нов кабинет и една по една парламентарните сили започнаха да се отказват. (Б.р. – До редакционното приключване на броя нямаше назначено служебно правителство.)

Цуцванг

е позиция в шахмата, при която всеки следващ ход води до влошаване на положението и няма полезен или неутрален ход. В такава ситуация изпадна и България. Под напора на улицата духът от бутилката беше пуснат и истината, която години наред се търкаляше като обществена „тайна“, започна да излиза наяве – корупция и задкулисни договорености, съгласителство с монополите и мълчаливо съгласие с нередностите. Стана ясно, че действията на държавата са довели

до ръба на фалита Националната електрическа компания. Тя избира всички негативи между производители и крайни търговци, същевременно е превърната в инструмент за запазване на цените на електроенергията за крайния потребител като най-ниски в ЕС. Но улицата не се интересува от това, тя се обявя срещу мизерията и бедността и пожела евтин ток и стандарт на живот, съизмерим със страните в богатата Западна Европа. Българинът, който не е спирал да роптае срещу държавата, поиска тя да се изправи с цялата си мощ, за да изчисти авгиевите обори на прехода и да създаде нов правов ред, с добре функционираща администрация, здравеопазване, образование, правосъдие и икономика. Народът поиска граждански контрол в управлението и пълна прозрачност при взимането на решения. Заваляха протести всякакви: на лекари, еколози, студенти...

В цялата тази суматоха, без сътресения бе направен изборът на патриарх на Българската православна църква. Русенският митрополит Неофит е новият духовен отец, който ще направлява църковните ни дела. Той пое тежък кръст с цялото съзнание, че не го чака безоблачно управление - духовенството живее в свой свят на проблеми, откъснато от трудностите на миряните.

Вън от храма улицата продължи да бушува. Тя въстана срещу начина,

по който бе осъществен целият преход, и срещу бездушието на институциите, обяви се за национализация и премахване на партийния монопол. Поискан бе рестарт на държавата и

пренаписване на правилата

Заговори се за свикване на Велико народно събрание, което да промени конституцията. В деловодството на парламента дори бе внесено предложение за референдум за свикване

на ВНС, уж за да се даде отговор на огромното желание за смяна на системата.

Усетили, че губят почва под краката, на политиките започна да им идва „вторият акъл” - тръгнаха да се солидаризират с бунта на мравките и да определят исканията им като справедливи. Дори министърът по еврофондовете в оставка Томислав Дончев каза: „Идеята гражданите да участват по-дълго в управлението на държавата, като не бъдат само наблюдатели, а част от процеса на вземане на решения, е симпатична.”

Нацията е говедена до социално и материално руиниране, корупцията е навсякъде в институциите, констатира в макроикономическият проф. Димитър Иванов. Според него протестиращите не бива да пренебрегват искането за незабавни одити на всички пенсионни фондове и на цялата социална система. „Утре ще експлодира цялата пенсионна система, какво става с малкия и средния бизнес, с кредитните проблеми, със спиране на изземването на апартаменти на хората”, попита професорът и обобща, че исканията не покриват всички болни теми.

Бунтът има и друго лице, което може да се обобща с една реплика в Туитър: „Местният магазинер, който без касова бележка продава цигари без данерол, и той протестира. Питам го защо. „Аман от мошеници”, ми вика...”

В момента се влиза в различни сценарии и е трудно да се разпознае кое е автентично. Има опити законите да бъдат заобиколени и защото нови лица искат да изместят старите муцуни. Редица персони, които в годините не успяха да достигнат до високи позиции, търсят компенсаторни механизми, за да се изтласкат на върха и да възцарува тяхната „справедливост”.

През 1989 г. имахме голямо национално богатство, което предстоеше тепърва да се разграби, а сега хазната е опоскана, повечето предприя-

Гневът на тълпата се изля и върху стари електромери (на снимките - протестът в Русе)

БГНЕС

тия са превърнати в скрап, народът страда от масова безработица и безизходица, т. е. общото благо е на свършване, а има обществени искания за по-добър живот.

Влязохме в ерата на хаоса

както световният гуру на маркетинга проф. Филип Котлър предупреди преди време. Той говори за турбулентни полета, които създават несигурност и невъзможност за предсказуемост, затова новото нормално състояние е не просто криза, а турбулентност. България е в ситуация на нестабилност, недоверие към бизнеса, недоверие във възможностите на „хората от статуквото“ да генерират идеи и да решават проблеми. Търсят се новите лидери. „Нужна е хирургия, има злокачествени заболявания на обществото и гържавата, които с досегашните способности не може да бъдат премахнати. Без реформи в съд и пазар, всички останали опити

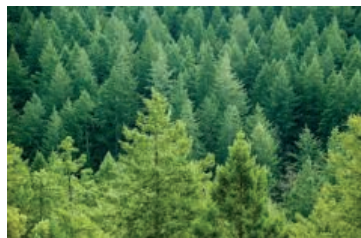
БГНЕС

Президентът Росен Плевнелиев бе единственият политик, отишъл при протестиращите. В неговите ръце е и съставянето на служебния кабинет, който да работи до провеждането на парламентарни избори на 12 май

за реформиране ще имат най-много леко обезболяващ, но не и лечебен ефект. Улицата делегетимира представените в парламента партии, че имат ресурс да променят нещата. Бунтът прераства в революция и насилствена смяна на властта. Държавата е разделена на свръхбогати и свръхбедни хора. Ако левите гойдат на власт, скоро гържавата може да фалира. Дясната алтернатива е свободни хора, които искат да се освободят от сегашната партократия, но пък няма интелектуално

ядро, което да ги поведе.” - общи проф. Светослав Ставрев.

Основният въпрос е какво правим в геня след утре, когато свършат протестите. Недоволните искат промяната да стане тутакси. Бързи решения обаче може да обещаят само „продавачите на надежда”. В този момент няма магическа пръчица, която да ни отведе в идеалната гържава, а и външните инвеститори известно време ще ни заобикалят. Остава да разчитаме на хора, които не знаят, че няма бързи решения...

МИНИСТЕРСТВО
НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Популяризиране на горските мерки 122, 223 и 226 от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013

Провеждане на тематични информационни семинари в 15 области на страната

- Възможности за финансиране по горските мерки 122, 223 и 226 от ПРСР 2007-2013
- Основни проблеми и често срещани грешки при кандидатстване по горските мерки
- Добри практики

Март – Септември
2013 г.

Пълна информация за кандидатстването по посочените мерки, можете да откриете и на:
www.mzh.government.bg   www.prsr.government.bg   www.dfz.bg

Проф. Боян Дуранкев, катедра
„Маркетинг и стратегическо планиране“ в УНСС:

Плоска държава вместо плосък данък

Държавата страда от тежко, остро, възпалително, хронично заболяване на цялостната социално-икономическа система. През тези 23 години не икономиката заработи за хората, а те за нея. Политическата система работеше за себе си, а не за гражданите. Получи се класическото разделение 1% срещу 99%, така хората, които се почувстваха излъгани през този преход, поискаха властта да се върне на суверена и суверенът да може да управлява властта. Това се случва не само в България, но и в редица други страни.

Има много индикатори, които сочат, че „революцията“ е подтикната оттук или оттам, че има опити да бъде управлявана, но тя започна да излиза извън контрола на онези, които мислеха, че ще могат да я направляват. Протестиращите пожелаха властта да се върне на народа. Исканията им са толкова разнообразни, понякога и разнопосочни, но основно са икономически, социални, политически, екологични. Предстои пълна смяна на наследената система на парадна демокрация и на хищническа и злокачествена пазарна икономика на т. нар. чуждестранни инвеститори, които гоидоха като колонизатори. Те не изпълниха декларираните инвестиционни намерения, но изнасяха печалбите.

Европа се крепи за знаменитите три С-та: Свобода, Справедливост и Солидарност. В България през последните 23 години беше гадена пълна свобода на капитала, пълна свобода на една малка общност от политици, които се оказаха партократи, вследствие на което страната изпадна в тази тежка криза. Оттук насетне трябва да се върви към Свобода и Солидарност, но в рамките на висока култура, каквато за жалост на митингите не беше показана. Тръгне ли се към смяна на системата, тежкото наследство трябва да бъде лекувано поне 8-10 години през този втори български преход, за каквото хората мечтаеха в края на 1989 г. През тези години хората, които гърпаха каруцата, не я закараха в светлото бъдеще на своя народ. Пътят е болезнен, но ще е пречистващ.

Външни инвеститори не се очакват, затова трябва да се разчита на вътрешни ресурси и на подкрепа от Европейския съюз

Основната опасност е новите „активни борци“ да пожелаят да се циментират във властта. Желанието на мнозина е да се създаде плоска държава, което означава суверенът да бъде питан. Досега имахме по един референдум на половин век, а в Швейцария са по десетина на година. Ако създадем организация, при която хората да бъдат питани по основни въпроси, народът ще може да направлява своите избраници. Искане се да има възможност за отзоваване на народните избраници от парламента, настоява се за промяна на съществващата партийна система, при която виждаме банални лица с банални идеи от го болка познати партийни центри, без значение, че управниците се сменят.

Традиционните партии са на гъното и някои от тях вече са в книгата на изчезващите видове. Лидерите яко са бъркали в кацата с меда. И леви, и десни са с мизерен електорат. Болезнено е за политическите партии, че в момента се чувстват изместени и го една поставени в ъгъла от този, който издига народните представители, в случая - улицата. Те или ще трябва да се променят и да се отворят, или ще бъдат изтукани. Предлага се на

парламентарните избори да включват на избираеми места хора от гражданските квоути.

Мекият преход не е невъзможен

Голямата въпросителна е дали политическите сили ще пожелаят властта да се върне на гражданите. Независимо дали са леви или десни, всички те са вторачени във властта и опиянени от нея, като са постигнали дълбока бездна със своя народ.

Плоската държава означава отзоваване на народни представители и референдуми по най-важните въпроси, различни обаче от това безсмислено допитване, което се провежда на 27 януари т. г. Въпросите, свързани с плоския данък, заплатите, данъците, пенсиите, неизпълнените ангажменти на инвеститорите – всичко това може да се реши с допитване. Пирамидата трябва да се преобърне, така че върхът да изпълнява решението на суверена, без да има правото да ги променя. Това е революционно, но в добрия смисъл за обикновения гражданин.

Проблемът е какво ще е служебното правителство, дали пак ще се търси поредният месия от чужбина, дали ще е прогерберистко, пропрезидентско или ще се сформира наистина програмно правителство. И след като то си свърши работата, какво ще е следващото правителство и следващият парламент, какви ще са механизмите, по които те ще работят.

Хазната беше опразнена от лип-

„Да запалим монополите“ започна символично с палене на сметки (на снимката - протестът в Шумен)

сата на референдуми и нищо чудно именно референдумите да започнат да пълнят хазната - ако например се премахне плоският данък и нарасне данъчната тежест върху най-богатите. Това може да започне постепенно да ни изтласква нагоре.

Но е нужна и помощта на Евросъюза

Той поведе война срещу офшорките и се обяви за изсветляване на капитала. Ако фирмите бъдат регистрирани там, където осъществяват дейността си, там те ще плащат корпоративен данък и данък на физическите лица, то тогава печалбите частично ще останат в България. А сега чуждестранните монополисти са дали цинично високи заплати на изпълнителните си директори и по циничен начин изнасят печалбите в чужбина. Трябва честност и почтеност в рамките на страната, където компанията оперира. Може да се вземе решение за минималната работна заплата и тя да се обвърже с максималната в съотношение 1:7 например. Каквото и да говорим за свободата на пазарната икономика, трябва да се елиминира възможността за свобода на експлоатацията, както и отсъствието на елементарни морални правила в бедна страна като България. Българският народ не желае повече да бъде колонизиран. Суверенът трябва да вземе управлението в свои ръце и да не го поверява на съмнителни политици.

През 1990 г., която беше лоша, по индекс на човешкото развитие България беше

на 28-о място в света. През 2012 г. макар да сме член на ЕС, страната ни е след 60-о място, което означава, че стандалът ни на живот се е влошил два пъти. Лев по лев и тухла по тухла трябва да започне натрупване на национални фондове, инвестиране в България и създаване на Българска инвестиционна банка, в която да са сметките на всички дър-

ФОТО: ВИКОР/ЛЕВИ

жавни предприятия. Целите са ясни: да няма безработица и българските доходи в обозримо бъдеще да достигнат размера поне на половината от средноевропейските доходи.

Иначе революцията ще стане по друг начин – човекът с квалификация поема към Лондон, ромът към Париж и Берлин, а пенсионерът отива при своя Господ.

Безнадеждността е по-опасна от болезнените

Лев по лев трябва да започне натрупване на национални фондове

реформи в полза на бъдещето. Грабителите трябва да бъдат наказани. Беззаконието и пълното отсъствие на държавата от следствието, прокуратурата и съда трябва да отстъпят място на реда и сигурността. В България почти няма осъдени престъпници и е време силата на закона да се върне.

В условията на такава криза трябва да се чува гласът на интелектуалците. Не бива да се забравя, че БАН и Софийският университет са в непосредствена близост до парламента. Ако техни представители влязат в следващия парламент и правителство и отстояват интересите на страната и народа, какво по-хубаво от това.

Без инвестиции няма как икономиката да се възроди. В последните 10-15 години дойдоха външни инвеститори, вложили неголеми средства, получиха огромни печалби, в резултат

на което българите относително обедняха. Сега не се очакват външни инвеститори, затова трябва да се разчита на вътрешно натрупване, като усилено получи и едно рамо от Европейския съюз. Той може да подкрепи програма за развитие на България, за да помогне страната ни да се изправи на крака в този тежък момент. Иначе ще са ни нужни 100 години, за да имаме това, което европейците са постигнали през 2010 г. Илюзията свърши, религията на чуждестранния капитал вече е в историята.

Илюзията свърши, религията на чуждестранния капитал вече е в историята

Атанас Владиков е главен асистент в катедра „Икономически и политически науки“ в Пловдивския университет

Атанас Владиков: Острите завои и резките движения водят до пропадане

За да не сме „втора ръка“ икономика, трябва да скъсаме модела на сегашния псевдокапитализъм и да намерим формулата за нов просперитет

Постсоциалистическите икономики загубиха опорните си точки – грешно организирана и погрешно проведена приватизация на отделни активи, на цели индустриални комплекси – нефтопреработвателни, газо- и енерго-разпределителни, водоснабдителни, а също на важни сектори – фармацевтична, железопътна, пивоварна и т.н. България попада не сред европейските страни, с които ни се ще да се съизмерваме, а в групата на Киргизстан, Азербайджан, Молдова. Тази констатация беше направена на конференция в Брюксел през декември 2012-а, посветена на икономическата ситуация в бившите сателити на Съветския съюз и в централноазиатските страни.

Въпросът е защо за близо 23 години стигнахме дотук. Всичко е

**замаскирано,
сякаш е правено
по сценарий**

Освен активите, които изтекоха в определени ръце, се разпадна и обществената солидарност, деформирана се разбирането за професионален успех, в повечето случаи той минава през принадлежност към партията, която е на власт. Слага се една обществена щампа – полиция, лекари, преподаватели, администрация - всички са корумпирани и това в България работи, създавайки разпадна във всичко. В това се канализира вещината и професионализмът, а сега улицата реве: „Искаме експерти, които да оправят нещата!“ По една или друга причина около 2 млн. души напуснаха страната в търсене на препитание или на по-добра реализация, процесът на източване на мозъци не е спрял и обществото се обезкърви. Откъде в такъв случай да дойде експертиза – или ще е слаба, или ще е поставена в зависимост.

На Запад е популярен терминът „сила на договаряне“, който се използва при трудовите отношения и взаимодействието между синдикати и бизнес – т. е. кой какво ще направи, за да е налице печеливши за двете страни ситуация. При нас ситуацията е „аз работя – ти губиш, ти работиш - аз губя“. Парадоксът е, че колкото

през 2009 г. страната излиза от ОНД, а скоро след това тя банкрутира. Това е потвърждение, че острите завои и резките движения водят до пропадане. Ето защо трябва да се стъпва внимателно и да се има предвид, че процесите са верижни. През 2010-а в Киргизстан има политическа революция по подобие на случващото се в момента у нас, провеждат се избори, пише се нова конституция през 2011-а, но през 2012 г. тя вече не се харесва, следва нов политически сблъсък, икономически проблеми сковават цялата страна. Тя е силно аграрна държава

ВИКОР ЛЕВИ

повече работим, толкова повече губим. Мнозина се питат дали да продължат да ходят на работа, защото така само вредят на себе си. Това е философският въпрос в икономиката. Под съмнение се поставя цивилизационното развитие на държавата и европейската ориентация. Направа се европесимизъм, че членството в Общността само вреди. Вярно е, че има неща, които трябва да се коригират, но такъв рязък завои би бил опасен. След военните конфликти в Грузия е направен остър политически ход и

без перспектива да се измъкне напред. Това са индикатори за исканията за „нова конституция“, за мерки срещу „политическия и икономическия провал“. Интересен е и примерът на Уругвай. Там възникват трудности във ВиК сектора, той е приватизиран и след това назряват редица проблеми – непрекъснато растящи сметки и влошаващо се качество. Под натиска на улицата през 2004 г. парламентът приема поправка, че в този сектор в страната няма да бъдат допускани частни собственици и публично частни

партньорства. Акциите на дружествата са изкупени, има много съпротива от страна на засенатите европейски и американски компании, но от 2009 г. водният сектор е изцяло в ръцете на държавата. С това вътрешнополитическият натиск е туширан. Какво се случва на практика след това, не е ясно, защото от латиноамериканската страна излиза само положителна информация. По същия начин и нашите чиновници пишат докладите за ЕС – че в България се работи и се случват само хубави неща, а това далеч не кореспондира с реалността. В Германия обаче започва процес на даване на по-голяма власт на общините и публично-частните партньорства. BMW има сключено споразумение с област Мюнхен до 2025 г. да ползва само енергия от възобновяеми източници, която се произвежда от дружества 100% публична собственост.

Белгия изкара 19 месеца в правителствена криза, което показва, че там център е икономиката, а не политиката. При нас

политиката е център на икономиката

В България се създаде пазарна политика, вместо пазарна икономика, тъй като политиките разпределят благата. „Сенчеста икономика - корупционен натиск - очакване за корупция” – всички правителства обещаваха да се справят със сенчестата икономика и в края на всеки мандат се оказваше, че тя е нараснала, наред с корупционния натиск и очакванията за корупция. Тази линия върви в постсъветските общества, а също в България, Румъния и Латвия. Развиха се олигархични държави тип Украйна, номенклатурни като Молдова, Грузия и Армения, квазидържавни – Азербайджан, Киргизстан, Туркменистан, а също изцяло диктаторски режими като Беларус и Узбекистан. В България, Румъния и Унгария има припознат и желан авторитаризъм, констатираме международните анализатори.

Вместо да развиват предприемачески дух, от две години насам хора изоставят фирми и инициативи и пишат молби за членство в ГЕРБ, която стана партийно бюро по труда. Вместо собствен бизнес, се предпочита добра позиция в държавната администрация, което на свой ред изисква да си член на управляващата партия. Така все повече хора с фалшиви дипломи и без необходимия ценз заемат ключови позиции в държавата. Най-желаните постове в администрацията са свързани с

Варненци са най-активни сред протестиращите

обществените поръчки. Това унищожаване на ценностите и на стойностите в комбинация с нарастващата административна тежест доведе до смазване на малкия и средния бизнес. Ето защо, ако икономическите решения до голяма степен зависят от нашата търговска и инвестиционна ориентация, от това с кого сме свързали капиталовите потоци на държавата, то вътрешнополитическият изход трябва да се намери на местна почва. Ако конституцията е проблем, да я променим, но да не забравяме опита на Киргизстан. Въпросите, които улчния натиск поставя, са да спазваме или да не спазваме законите, да елиминираме ли демократичния филтър „избори” или да го подобрим, да въведем ли механизъм на самоназначаване на протестиращите или да се придържаме към правовия ред. Да не се окаже, че

обществото е куфар с двойно дъно

– човекът, който говори за принципи и за морал, всъщност тайничко потрива ръце и си казва: „Ех, ако ми гадат Солунската митница...” Българиянът не е против корупцията, а против това, че не го допускат до корупционната схема. Искаме ли ред, трябва да се върви по пътя на почтената икономическа справедливост, трябва повече прозрачност и отчетност.

Протестите в различните градове имат различни искания. Във Варна протестират срещу кмета, но не и в Пловдив. Във Враца негодуват срещу бедността и безхаберията, а в София – срещу системата. България умислено беше фрагментирана през годините. Икономиката в нормалните страни се държи на икономическата активност на отделните субекти, а не изцяло на държавата. От една страна, искаме държавата да не се намесва в икономиката и да има свободна пазарна инициатива. Но който има някакъв бизнес и вечерта си брои приходите, не иска държавата да му гледа в каса-

та и да му налага правила. От друга страна обаче, искаме държавата да се намеси, да възцари справедливост и да даде всекиму според потребностите. За всеки справедливостта е различна според „камбанарията”, от която гледа. Затова и всеки вижда изхода по различен начин.

Българският проблем е, че индигуализмът е твърде силен. А индигуалната икономическа или политическа слава у нас почива

Върху раменете и тегобите на много хора

Колко бизнес е смачкан, колко структури са стигнали до пълно разложение в името на нечий частен интерес. В България бе унищожена научноизследователската база, а страната се нуждае от интелектуални репери. Стигна се до разпад на държавността, но той се дължи и на културологични характеристики, „усъвършенствани” в прехода. Но както държавата не бива да абдикува от икономическото развитие и от проблемите на гражданите, така не бива да ѝ стоварим цялата икономика и всичките си проблеми.

Хубаво е да се стремим да достигнем стандарта на развития Запад, но е контрапродуктивно в целия ЕС да се налагат едни и същи правила и норми, тъй като няма как българската икономика да фиксира минимална работна заплата от 8 евро на час, каквито идеи витаят в Брюксел относно еврозоната. По-скоро трябва да се върви към формиране на политики по региони, тъй като синхронизирането на единни политики, единни данъчни ставки, мита и акцизи ще създаде още по-големи дисбаланси. България не може да се мери с Германия и нашите стандарти да са съпоставими с техните.

В момента сме на кръстопът и има много пътища, по които да тръгнем – разпад на държавността, отказ от досегашния модел и досегашното

законодателство, отхвърляне диктата на монополите и пренаписване на правилата, но как да се роди новата справедливост и отново да се върнем към нормалния живот в страната, това е въпросът на въпросите. Ако някой може да даде рецептата за справяне със ситуацията, така че

след „лечението“ Всички да са доволни

трябва да получи Нобелова награда. Едно от възможните решения за икономиката е да се създаде специална банка, която да подпомага малкия и средния бизнес. Но винаги съществува възможност от изкривявания на модела. Безспорно трябва да се гарантира достъпът до здравеопазване, до образование, до труу.

При сегашната избирателна система интелигенцията е малцинство. Интелектът – поради това, че е оскъден фактор в страната – няма как да

ВИКТОР ЛЕВИ

влезе през парадния вход на държавността чрез демократичния филтър на изборите и да застане на първи план, а желанието е да се откажем от сегашната „втора ръка“ икономика и да успеем да намерим формулата за нов просперитет. Нужно е да се намерят

нови решения, да се вкара ноу-хау и бързо да скъсаме модела на сегашния псевдокапитализъм. Моментът е решителен, опасности има много и трябва да се внимава радикални идеи и радикални действия да не убият искрата надежда за нещо по-добро.

Гордиевият възел на енергетиката

Либерализацията диша в гърба ни, без да гарантира евтин ток, а от игра с ниските цени може да гръмне цялата енергийна система

В България няма активна енергийна политика, а чакаме проблемите да ни ударят, за да започнем да ги решаваме. Гордиевият възел в енергетиката не е лесно да се разреже и туморът да бъде изрязан. Според

лидера на КТ «Подкрепа»

Константин Тренчев проблемът не е само в ЕРП-тата, а има много дълго хоро след тях.

Прилагат се много хитрини

В енергетиката, а управляващите се правят на умряла лисица. Има стандарт за тока с конкретни параметри, но никои не контролира качеството на доставения ток (честота, напрежение, хармоници), освен уредите, които изгарят. Дружествата се държат високомерно спрямо потребителите и системните проблеми постоянно се заобикалят.

ЕРП-тата не са светци и трябва да бъдат строго контролирани от регулатора, смята Николай Василев, министър в кабинета «Саксбургзотски». Ще при-

помним, че тогава стана приватизацията на тези дръжества. Василев признава, че някои твърдения от популистките коментари изглеждат верни: ЕРП-тата успешно са заобикаляли правилата за обществените поръчки; много от разходите им са направени със свързани лица; някои от „инвестициите“ може да са били нагписани; фактурите и калкулациите на сметки на крайните потребители не са перфектни и прозрачни. Николай Василев е убеден, че истинското решение е конкуренция и либерализация на местния енергиен пазар, в която България изостава. Потребителите се сблъскват само с един регионален ЕРП монополист, от който могат да купуват електричество и докато това продължава, правителствата ще бъдат хронично виновни за цените на електроенергията, а ЕРП-тата ще се изкушават да продължават да злоупотребяват с интересите на потребителите и ще има постоянен натиск за поскъпване.

Българският енергиен форум има намерение да приложи международни критерии за оценка работата на ЕРП-тата и на енергийните компании, като се измерват специфичните разходи на мегаватчас пренесена енергия на километър мрежа. Това е статистика, която ще сравни показатели в страните от ЕС и така ще се види ефективността: не са ли прекалено раздути щатовите, няма ли много аутсорсинг, какви разходи правят дръжествата. Ако подобна компания в Румъния и в Чехия прави относително по-

Нали като малки сте играли на Черен Петър - накрая едно от другарчетата остава прецакано! Прецакани са потребителите, защото накрая фактурата за тока идва при тях, след като други са си осребрили/трансформирали печалбите, респективно инвестициите (под формата на банкови заеми) или загубите, които пак са на наш гръб!!! Политиците също играят на «Черен Петър» ...

Коментар във форум

Проф. Атанас Тасев, енергиен експерт:

Свободата на избора е скъпо удоволствие

През 2015 г. България трябва да има изцяло либерализиран енергиен пазар, който да функционира пълноценно. Но е спорно твърдението, че това ще доведе до по-високо качество и по-ниски цени на тока. Ще има преходен период, в който ще се появят много нови доставчици и постепенно ще се оформят няколко големи, тъй като икономическите проблеми ще ги принудят да се обединяват. Участието в либерализирания пазар е особен вид игра, търсите ползите, но трябва и да сте дисциплинирани. Трябва да давате заявки за доставка на електроенергия, които системата да одобри. Ако сте заявили ток, но отивате в командировка, не може да го консумирате. Имате възможност да го продадете на борсата, но на половин цена. Ако поискате по-малко количество, а се окаже, че ви е нужно повече, излизайки на пазара, енергията ще ви струва по-скъпо. Накрая като тежките

чертата, ще се окаже, че това усилие не е чак толкова изгодно. Тогава ще прецените, че е по-добре да се обърнете към големите доставчици, които да правят това вместо вас. И колкото по-голям е доставчикът, толкова неговите възможности за вътрешен баланс са по-големи. Плюсът на либерализацията е, че доставчиците на енергия ще имат интерес да намаляват цените, за да привлекат повече клиенти.

Европа вече ни размаха пръст за това, че забавяме либерализацията, но сама по себе си либерализацията е свърхнадежда. Тя поставя изисквания към всеки от участниците и по златното правило на механиката, ако в нещо печелите, то в друго ще загубите. Проблемът не е в цената на тока, а в нивото на доходите.

С новите европейски директиви Брюксел отчита, че социалната поносимост на цените в отделните страни е

различна. Въведени са понятията уязвим и защитен потребител. В момента битовите консуматори са защитени потребители, а когато пазарът се либерализира, всеки може да се окаже в категорията уязвим потребител. Държавата ще има активна роля в решаването на проблемите, които се очаква да възникнат. На свободния пазар, ако не ви хареса един доставчик, отивате при друг. В началото либерализацията ще ни излезе солено, но свободата на избора е скъпо удоволствие, което ще трябва да посрещнем. Тетърва ще се учим да живеем при либерализиран пазар. Когато се сади дърво, плодовете не се берат същия ден, а доста по-късно. Искаме или не искаме, щом сме член на ЕС, трябва да играем по общите правила. Иначе ще повторим известната практика на българина: първо ще изяде една торба сол, после ще понесе сто тояги на голо и накрая пак ще си плати.

малко разходи, отколкото у нас, значи има нещо гнило на родна земя. Но прокуратурата превари енергийния форум и влезе на проверка в трите ЕРП-та, за да види дали много аутсорсинг и сделки между свързани дружества тежат на „жицата“.

Очаквания и заблуда

Заблуда е, че либерализацията бързо ще сваля цените. Опитът сочи, че в първите години след въвеждането ѝ те скачат грастично. Оправданието, че рентабилността на ЕРП-тата постепенно пада, е несъстоятелно, тъй като аутсорсингът учудващо бързо расте. Другата заблуда е, че цените на електро- и топлиен енергията в България са ниски, твърди Иван Хиновски, председател на Българския енергиен форум.

Либерализацията на електроенергийния пазар е двустранна гаранция за всички участници на пазара, че ще получават адекватна прозрачна цена за дейностите и услугата, без това да означава по-ниска цена за потребителите. Рискът от рязко поскъпване е много голям и затова никой у нас не бърза с нея.

„Либерализация на пазара на първо време означава шоково вдигане на цените за домакинствата, докато се постигне равновесие. В другите страни, които преди нас я въведоха, се случи същото като с мобилните оператори в България. Появиха се множество оферти, стана объркване у потребителите и

започна нелоялно привличане на клиенти”, предупреждава Богомил Николов, председател на асоциацията „Активни потребители”. Изчисленията на техни експерти сочат, че цената на ток, парно и природен газ от 2002 г. насам се е увеличила близо три пъти. Според него няма бърза и ефективна мярка цените да станат поносими, нито има възможност за грастичното им намаляване.

Не бива да се очаква при монополизиран пазар във всичките му сегменти да има понижение на цените, освен по административен път. ДКЕВР вече се зае с тежката задача да намери начин, въпреки досегашното оправдание „няма начин”. Но това е

нож с две остриета

Държавната енергетика е декапитализирана, а в значителна степен това се отнася и за частната. Така в един момент всичко може да рухне и да се стигне до технически срив. Държавата трябва да направи прецизен анализ и да предприеме необходимите мерки. Но кризисен мениджмънт може да се прави само от хора, които отлично познават системата и са готови да намерят златната среда.

Ключ към решението на проблема се съдържа в енергийната ефективност и в доходите. Но енергийна ефективност не само при крайния потребител, но и във всички енергийни дружества в системата, както и спиране на „течовите” в енергетиката. Играта с ниските цени е опасна, защото в един момент може да имаме евтина електроенергия, но да няма кой да ни я достави.

В момента текат процеси на пренареждане и всеки гледа да излезе от ситуацията, ако не с печалби, то поне с най-малко загуби. Да не забравяме обаче, че айсбергът има и невидима страна.

ВЛАДИМИР МАЛЧЕВ,
ИП БулТренд Брокеридж

Социалният взрив, който говеде след себе си политическа криза в България, може да бъде катализатор на икономическа криза в близко бъдеще. По-добрият вариант обаче е под натиска на гражданското общество институциите в България да заработят по-добре и по-ефективно, така че страната да стане по-привлекателна икономически. Няма никаква нужда да измисляме нов политически, институционален и икономически рег. Би било глупава след 23-годишното училище по демокрация и пазарна икономика да се окаже, че не сме научили нищо и тепърва да изпитваме на свой гръб дали пазарът или държавата е по-добър регулатор. Вижда се с просто око, че избуялите проблеми, които родиха протестите, са продукт на държавната регулация – всичко при т.нар. естествени монополи се определя от държавата. Защо никои няма проблем с цените на интернет, кабелната телевизия или застрахователните услуги да речем, които са сред най-достъпните в Европа? Нещо повече, благодарение на острата конкуренция на тези пазари ставаме свидетели на другата крайност – вмес-

то монополни високи цени имаме в много случаи гъмпингови цени, при които компаниите са склонни да работят на себестойност или дори на загуба, само за да запазят пазарен дял. Красноречив пример за това са поддържаните с години цени на задължителната застраховка „Гражданска отговорност“.

Какво се случува в икономиката в краткия период от избухването

на протестите досега? Реално погледнато, почти нищо. Както винаги в такива случаи, фондовата борса бе първото и засега единствено място, на което видяхме мигновени ефекти. Дори и тя обаче, която винаги е предвестник на събитията, които предстоят да се случат в реалния живот, този път се оказа безкрайно изненадана. От началото на 2013 година на

Всички плащаме сметката

Би било глупава след 23 години демокрация тепърва да изпитваме на свой гръб дали пазарът или държавата е по-добър регулатор *

Българска фондова борса започна силно възходящо движение, неவிждано през последните две години, което обаче беше пометено от улицата. През следващите месеци инвеститорите без съмнение ще следят много повече не компаниите, в които са инвестирани, а това, което се случва на политическата сцена. Потенциалът за силно и трайно поскъпване на рогните акции остава, но то евентуално се отлага с няколко месеца. Не изключвам и възобновяване на низходящия тренд и нова дълготрайна депресия на ликвидността и цените. За момента считам вероятността за това за госта

ниска, но ситуацията е прекалено динамична и крайно ляв популистки завој в политиката не биџа да се изключџа.

Единственият друг икономически ефект за момента е повишеният риск по задълженията на страната. Застраховките срещу фалит на България вече започнаха леко да поскъпват, инвеститорите ще изискват от хазната по-висока цена, за да џ заемат пари, или казано на обикновен език, лихвите, които ще плащаме, вече се повишават, а вероятно и ще продължат. Засега това няма да се прехвърли в лихвите по кредитите, но е вероятно банките да станат по-предпазливи в следващите месеци и наченките на кредитна експанзия засега ще изчезнат.

В реалната икономика нещата се случват по-бавно, но вероятно някои инвестиционни проекти ще бџдат задържани.

Нищо от гореизброените ефекти обаче не е фатално и може да бџде само краткотраен проблем. Надеждата ми е, че енергията на протестите може да доведе до градивни и полезни за икономиката неща. В икономиката обаче нищо не може да стане бързо. Няма как бързо да забогатеем, но има как

да създадем условия това да се случва постепенно и с по-бързи темпове.

И ако позитивните ефекти от събуждането на гражданското общество могат да станат бавно и трудно, то негативните могат да ни се стоварят на главата бързо и със страшна сила. Ако трџгнем към траен политически хаос или пък се насочим към крайно ляво и популистко управление, бързо ще се върнем там, откъдето трџгнахме през 1997 година. Толкова ли са млади протестиращите, искащи национализация и повече държавна, за да си спомнят, че при фалита на Луканов всичко беше държавно, а при фалита на Виденов почти всичко беше държавно?

Малтретиране на чуждестранни инвеститори под удобния лозунг „борба с монополите“ или „да си върнем икономиката в български ръце“ е недопустимо за нормална държава. Самото фиволно говорене на тема одържавяване, отнемане на лицензи без законови основания по нареждане отгоре до „независимия“ регулатор показва, че меко казано не сме инвестиционен оазис. Искам специално да обърна внимание на трите ЕРП-та, защото те се оказаха в центъра

на протестите и едновременно с това са добър пример за състоянието на инвестиционния климат в България. След като държавата наскоро окончателно се раздели със собствеността в трите дружества, е добре да направим равносметка. При приватизацията на мажоритарния дял в трите дружества (66%) държавата е получила почти 1.4 млрд. лева. За останалите 33%, които бяха свободно пуснати за продажба на Българска фондова борса от правителството на ГЕРБ и всеки можеше да си купи дял от „огромните монополни печалби“, държавата получи още 277 млн. лева. Данъкоплатецът като минимум трџбџа да си приготви една сума от 1.7-2 млрд. лева, ако иска да откупи обратно ЕРП-тата. При насилствена национализация международните съдилища ще увеличат горната сметка още повече и пак ще си платим. Междџ другото, ако тези ЕРП-та имат прегрешения, те са били налице и когато държавата прибра последните 277 млн. лева за 33-те си процента. Толкова по темата колко е хубава държавата – когато взе парите, всичко беше наред, когато трџбџваше да се държи като достоен и предвидлив партньор, реши да

угоди на улицата с чисто политически цели. И в момента цените на акциите на ЕРП-тата, които са все още публични, са 20-30% по-ниски от тези, на които последно продаде държавата, а опашка от купувачи няма. Или монополните печалби не са толкова огромни, или на никои не му се влагат пари в бизнес, толкова тежко деформиран от държавата. Някои зададе ли си въпроса каква е икономическата логика на действията на една от топ германските компании E.ON, която преди малко повече от година продаде бизнеса си на Енерго-Про? Защо германският инвеститор продаде за 133 млн. евро това, за което плати 140.7 млн. евро през 2004 година? Вземаме за пример Албания, която изгони ЧЕЗ, а не си задаваме въпроса защо Германия напусна енергийния ни пазар доброволно.

Посегателството върху частната собственост, неплащане на сметки, спиране свише на съдебни дела срещу тези, които не си плащат сметките и прочие подобни идеи могат да доведат единствено до това сметката да я платим всички заедно. Безконтролното

увеличаване на държавните заплати и пенсии и раздуване на държавния сектор е другата голяма опасност, която може да се реализира само с увеличаване на държавния дълг или с премахване на валутния борд и свободно печатане на левове, което пък ни отвежда до хиперинфлация с всичките ѝ последствия – филм, който вече сме гледали не толкова отдавна. Не е нужно да си специалист, за да се досетиш какво ще се случи с банковите лихви, с лихвите по държавния дълг, с фондовата борса и в крайна сметка с благосъстоянието на нацията.

Икономическо развитие става само с инвестиции, а за да се инвестира нещо, то първо трябва да бъде спестено. България е държава и икономика с много малки и недостатъчни вътрешни спестявания, натрупвания. Единственият начин за по-висок стандарт е привличането на пари отвън. Когато протестираме и се опитваме да формулираме искания, е хубаво да си спомним кога усещането за повишаващ се стандарт в страната беше най-голямо. Отговорът е в годините преди кризата

(2005-2008 г.), когато в България се изляха огромни по размер чуждестранни инвестиции. В този добър период за световната икономика България предложи интересни възможности за чуждия капитал. Сега се създава подобна външна среда, в която множество свободни пари търсят реализация и ще е изключителна глупост, ако пропуснем възможността да ги привлечем, увличайки се по бързи и популистки решения. Ако увеличим рязко заплатите в администрацията, без да я оптимизираме, или пък се вдигнат пенсиите, без да направим все по-належащата пенсионна реформа, ни чака една пирова победа над бедността, която ще ни се върне тъпкано много бързо – след пианството в кръчмата, когато похарчим и последните си пари за гуляй, ще се събудим на сутринта с много тежък махмурлук. Пагането от високо е госта по-болезнено и психологически неприемливо, отколкото ако се опитваш бавно да надграждаш, макар и от по-ниско ниво. Ако не вярвате, питайте гърците!

*Забележка – Заглавията са на редакцията

Новата **МОККА**

НАПРАВИ ВПЕЧАТЛЕНИЕ, И ТО С ЛЕКОТА!

Не се сливай с фона.

www.opel.bg

Снимката е илюстративна. Комбиниран разход на гориво: 4.5-6.5 л/100 км. Комбиниран еmission CO₂: 120-153 г/км.

Wir leben Autos.

Ниските данъци ли са магнитът за чуждестранните инвеститори

ПЕТЪР ПЕШЕВ,
ИП „Бул Тренд Брокеридж“

Дали от незнание, или пък заради някоя друга по-прозаична причина, последните четири български правителства се придържаха към политиката на понижаващи се и ниски данъци. Че ниските данъци водят след себе си реки от инвеститори, разбирай преки чуждестранни инвестиции, бе верую на управляващите.

Доскорошният министър Дянков и редица неолиберални икономисти неуморно ни повтаряха как ниските данъци, малкото преразпределение през държавния бюджет и ниските ни заплати са магнитът за чуждестранните инвестиции, които ще направят България приятно място за живеене и правене на бизнес. Докато ние си играем на Адам Смит, Робърт Лукас и Милтън Фрийдмън, редица страни, на които гопреди две десетилетия се присмивахме, че са слабо развити, сега будят възхищение и често възкликваме колко по-напред са от нас. Това е така, защото в редица държави има стратегии и политики за устойчив растеж, изпълнението на които изисква дългосрочна държавна визия и

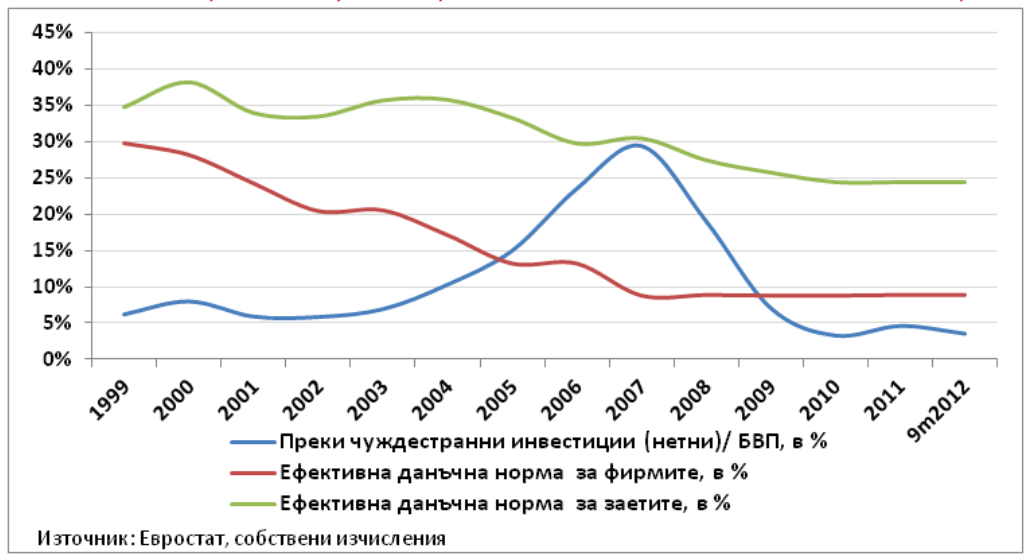
по-голямо преразпределение през бюджета. Освен това въпреки високите данъци от българските редица развити държави успяват да привличат повече чуждестранни инвестиции от България (*виж таблицата по-долу*). Като че ли „стратегията“ на последните четири български правителства бе държавата да се отдръпва от икономиката, а надеждите бяха, че частната инициатива е в състояние сама да издърпа икономиката от блатото, подпомогната от чуждестранния капитал и ноу-хау. От 2007 г. насам обаче чуждите инвестиции в страната трайно се понижават, въпреки рекордно ниските данъци.

Редица изследвания, включително това на Симеон Дянков и

колектив, от 2010 година показват обратната зависимост между данъчните норми и преките чуждестранни инвестиции, т.е. че понижаването на данъците води до ръст в чуждестранните инвестиции в страната, само че обяснителната стойност на изведените зависимости е много ниска, което доказва, че множество други фактори оказват влияние върху привличането на ПЧИ.

Противно на насаденото ни схващане, високи данъци и голям размер на преките чуждестранни инвестиции не е оксиморон, а нещо съвсем реално. Доказателство за това е ръстът на преките чуждестранни инвестиции в Германия през периода 1990-2000 г., когато

Динамика в преките чуждестранни инвестиции и в данъчните норми

Преки чуждестранни инвестиции (нетни) и данъчни норми за страните от ЕС, в %

1	2	3	4
Холандия	0.0%	36.3%	23.3%
Дания	0.1%	35.8%	22.5%
Гърция	0.5%	32.0%	27.0%
Италия	0.7%	42.5%	27.4%
Германия	0.8%	37.7%	28.1%
Финландия	1.0%	40.5%	24.2%
Швеция	1.1%	40.2%	23.6%
Словения	1.1%	35.5%	18.9%
Румъния	1.5%	28.4%	14.8%
Франция	1.5%	41.3%	33.3%
Австрия	1.6%	40.8%	22.9%
Словакия	1.9%	31.9%	16.8%
Испания	1.9%	32.8%	32.6%
Великобритания	2.1%	26.3%	27.9%
Литва	2.3%	32.5%	13.7%
Полша	2.3%	31.9%	17.5%
Чехия	3.1%	39.6%	17.3%
Португалия	3.1%	23.5%	24.0%
Латвия	3.2%	30.3%	13.2%
България	3.7%	27.0%	8.9%
Кипър	3.9%	25.4%	10.6%
Унгария	3.9%	40.9%	19.4%
Малта	4.6%	21.0%	32.2%
Естония	5.0%	34.9%	16.5%
Ирландия	13.5%	25.4%	14.4%
Белгия	13.7%	42.3%	25.1%

те нарастват с 520%, а във Великобритания и САЩ - само със 115 и 180% съответно, при положение, че корпоративният данък в Германия през този период се е движел в диапазона 52-58%, а данъчните ставки в САЩ и Великобритания са били по-ниски, но последните не са имали успеха на немската икономика и правителствата в привличането на ПЧИ от такъв магнитуд.

За привличането на ПЧИ в сектори, които развиват трайна заетост и генерират висока добавена стойност, е важно да са налице върховенство на закона, ефективна администрация, изкореняване на корупцията, високо образована работна сила. За всичко това са нужни по-големи публични разходи, респективно по-високо преразпределение през БВП и по-високи данъци. Иначе ще имаме ситуация като сегашната - държава, която се отдръпва от икономиката, защото е трудно да реализираш работещи политики по създаване на заетост и високоинтелигентен растеж.

Не е важно само да се биеш в гърдите и да тръбиш колко по размер ПЧИ си привлякъл, докато си бил на власт, а е важно какво е

било качеството им. Инвестиции във финансовия сектор, както и в сектора на имотите лесно изтичат под формата на неефективен внос и нямат голям принос за създаването на модерна икономика, но имат голям принос за формирането на икономически дисбаланси като вътрешна и външна задлъжнялост. През 2006, 2007 и 2008 година българската икономика прегряваше, а правителството понижаваше данъците, наливайки още масло в огъня, вместо да предприеме мерки по охлаждането ѝ. В резултат фирми и домакинства действаха лекомислено и изнесоха голяма част от входящия капитал под формата на внос на непродуктивни инвестиции, стоки и услуги.

Уви, хората сме ирационални и се люшкатаме от свръхоптимизъм до свръхпесимизъм, а чуждестранният капитал, преследващ ниските данъци, често е слабо продуктивен и дори спекулативен, като този, насочен в секторите на имотите и финансите у нас. Всяка капиталистическа икономика, каквато е и българската, от време на време минава през сериозни сътресения, като само по-значителна държавна намеса в стопанството може да

1. Държава
2. Нетни чуждестранни инвестиции / БВП, ср. ст 2010-09.2012
3. Ефективна данъчна норма за заетите, ср. ст 2007-2010
4. Ефективна данъчна норма за фирмите, ср. ст 2008-2011

*Източник: Евростат, собствени изчисления

сметки ударите на кризите. Разбира се, национален спорт е преследването на крайностите - от централно планирана икономика до такава с минимална държавна намеса, в която пазарът с всичките му недостатъци командва, и то при впечатляващо ниските данъци в страната и ниското преразпределение през БВП. А истината, както винаги, е някъде по средата, но умереността е трудна за реализиране.

ПО ПОКАНА НА:

ПЕНСИОННО ОСИГУРИТЕЛНА КОМПАНИЯ

ДОВЕРИЕ

VIENNA INSURANCE GROUP

Нуриел
Рубини
в София:

Стабилни сте, но не растете

ГЕОРГИ ЖЕЛЯЗКОВ

Един от най-известните икономисти в света - американецът Нуриел Рубини, изнесе едночасова лекция в София, на която обобщи ситуацията в Европа и даде своето мнение за развитието на Бъл-

гария и пътя, по-който трябва да върви страната ни. Икономистът бе у нас по покана на Пенсионно осигурителна компания „Доверие“, а темата, по която говори, беше „Възможности за растеж на една малка икономика в глобализирания свят“.

Рубини стана особено популярен след началото на финансовата криза през 2008 г. Две години по-рано, когато цените на имотите вървяха само нагоре и като че ли нямаше как да паднат, той говореше за опасността от имотния балон и прогнозира много точно размерите

Нуриел Рубини е роден на 29 март 1959 г. в Истанбул, Турция. Израства в Италия в семейство на ирански еврей-търговци. Бакалавърската си степен по Политическа икономия получава в миланския университет. След това се установява в САЩ, за да получи докторска степен по икономика в Харвардския университет.

През 90-те години на 20 век е преподавател в Йейлския университет. Тогава той започва да изследва кризите на развиващите се пазари - Мексико, азиатските държави през 1997-98 г., Бразилия, Русия и Аржентина през 2000 г. В момента е професор по икономика и международен бизнес в Нюйоркския университет, както и основател на консултантската и анализаторска компания Roubini Global Economics.

Кариерата му преминава през

Международния валутен фонд (МВФ), Федералния резерв на САЩ, Световната банка и Централната банка на Израел, където работи като практикуващ икономист.

В кабинета на президента Бил Клинтън Рубини е старши икономист в Съвета на икономическите съветници. Впоследствие работи във Финансовото министерство на САЩ като старши съветник на Тимъти Гайтнър, който през 2009 г. става финансов министър.

Въпреки бляскавата си кариера Рубини често е критикуван от икономическата общност заради мрачните си прогнози. Той става най-известен с предсказанието си за срив на жилищния пазар в САЩ и най-тежката световна финансово-икономическа криза след Втората световна война.

той очакваше валутните боргове в Латвия и България да паднат – нещо, което не се случи. Сега икономистът вече е на мнение, че паричният съюз е стабилен, но е по-добре да влезем в еврозоната, ако така или иначе сме приели ограниченията на борда. „Валутният борд ограничава възможността за фискални и монетарни политики, но ако така или иначе сте приели тези условия и сте платили цената, то отидете още една стъпка напред и станете част от съюза, към който сте прикачили валутата си”, каза по време на лекцията Рубини.

Според него много от причините за кризата в България са свързани с икономическите проблеми в Европа. „България е силно зависима от еврозоната, тъй като валутният съюз е пазар за 45% от износа на страната. За съжаление България няма какво много да направи, за да промени икономическото състояние в Европа, но можете да работите в посока да диверсифицирате търговските си партньори. Вариант е Турция, която има стабилен растеж и както изглежда не е добре дошла в Европейския съюз”, смята Рубини. Според него Русия също е пазар, към който родните производители трябва да се насочат.

Икономистът не подмина и социалното недоволство на хората, които в последните няколко сег-

мици не спират да протестират срещу бедността, монополите и политическото статукво в страната. Той сравни социалните бунтове в у нас с тези в грузи части на Европа, като ги нарече „умора от фискалната строгост”. „В момента сметките за ток заемат 35% от доходите на хората, което е част от причините за масовото недоволство в страната. Ако държавата не успее да диверсифицира своите енергийни източници, сметките ще растат още, което ще доведе до допълнително недоволство”, каза Рубини.

Основното послание на икономиста обаче беше ясно: стабилни сте, но не растете. Dr. Doom определи страната ни като изключително финансово дисциплинирана. Отчетени бяха ниският бюджетен дефицит, който през миналата година достигна 0.45% от брутния вътрешен продукт (БВП). „Стриктната фискална дисциплина доведе дефицита до близо 0%, а на структурна основа скоро вероятно ще бъде и на излишък”, каза Рубини.

Не беше подминат и ниският дълг - 14% - вторият най-нисък след Естония. Стабилната финансова система също беше похвалена, като той изтъкна високите изисквания за капиталова адекватност в България - 12%, при 7% за еврозоната. Макар фискалният резерв на България в момента да е близо до минималното законово

и дълбочината на кризата, която ще връхлети САЩ и световната икономика. Заради това през 2008 г. The New York Times Magazine го нарече Dr. Doom (от англ. doom – обречам).

Лекцията на Рубини предизвика огромен интерес от страна на присъстващите, сред които и най-изявените български икономисти, академици, както и хора от бизнеса и капиталовите пазари. Всички те вероятно очакваха Рубини да направи една от своите мрачни прогнози за света, или поне за България.

Той обаче беше умерен. Апокалиптични прогнози нямаше и дори този път определи валутния борг като „стабилен”. През 2009 г.

определено ниво - 4.7 млрд. лв., Рубини го определи като „инструмент за абсорбиране на шока от фискалния дефицит в продължение на няколко години”.

Всичко това многократно е изтъквано от финансовия министър Симеон Дянков като най-големия успех на сегашното правителство. За Рубини обаче тази финансова стабилност е прекалена. Според него България прилага твърде стриктно мерките за намаляване на разходите и това пречи на икономическия растеж. „В даден момент трябва да предоставиш на хората светлина в тунела, за да знаят защо затягат коланите си”, каза Рубини. „Ако няма ръст, политическата устойчивост на макрорамката ще попадне под въпрос и точно това виждаме днес в България”, добави той.

Според него една малка и отворена икономика като България трябва да открие нов модел на икономически растеж. Той определи ръста под 1%, който отчете България през 2012 г., като „стагна-

ция”. „Това, което липсва в България, а и други части на Централна и Източна Европа, е икономическият растеж”, каза Рубини. „Има огромни загуби на работни места и покачване на безработицата, икономическият растеж е анемичен”, кагоричен е Рубини.

Според него България трябва да намери начин да увеличи растежа си поне до 4% годишно. Един от вариантите, посочени като стимул за растежа, са инвестиции в частния сектор и публично-частни партньорства. „Те трябва да са насочени към повишаване на производителността, основно в човешкия капитал, както и в транспортната и логистичната инфраструктура”, смята икономистът. Той даде пример с Япония, Корея, Сингапур и Израел, които са бедни на природни ресурси, но залагат на човешкия капитал и постигат успехи.

Рубини е на мнение, че ниският дълг на България дава пространство държавата да прави повече разходи, с което да се

постигне и по-голям икономически растеж. Според него публичните задължения на страната като част от БВП могат да нараснат с до 4 процентни пункта, което няма да се отрази негативно на фискалната стабилност. Той припомни, че страната ни е много под Маастрихтските критерии, които определят като допустими бюджетен дефицит до 3% и публичен дълг до 60% от БВП.

„Растежът ви е крайно необходим, за да няма опасност за политическата система, както и за да бъде спряна и обърната демографската криза”, каза Рубини. „Ако постигнете ръст на БВП, демографската криза ще бъде решена, защото хората ще се връщат, за да работят тук, както и няма да емигрират”, обясни той.

Като допълнителни проблеми пред икономическия растеж на България Рубини посочи корупцията, неефективната администрация и липсата на диверсификация на енергийните доставки.

НАДЖАА ЧИПЕВА

Europe's
Best Airline

A STAR ALLIANCE MEMBER

Looking for paradise?
Fly to the Maldives, starting from 704 Euro.*

Discover the islands of astonishing natural beauty, the Maldives, with special prices. We are Turkish Airlines, we are globally yours.
*Price quoted includes taxes.
turkishairlines.com | 00359 2 9474007

Globally Yours

**TURKISH
AIRLINES**

Основателят на форума в Давос Клаус Шваб на закриващата сесия. Тази година събитието премина във фокуса на неговата идея за „устойчивата динамика“

Форумът в Давос

– от умерения оптимизъм до устойчивата динамика

ДИМИТЪР ВУЧЕВ

В края на януари швейцарският алпийски курорт Давос за пореден път отвори широко вратите си за едно грандиозно събитие - Световният икономически форум (СИФ), събиращ на едно място международния бизнес и политическия елит.

Тази година СИФ обещавахе да бъде по-скучен от изданието през изминалата 2012-а. Това обаче беше една добра новина, тъй като шансовете да бъде постигнат по-голям напредък по ключовите въпроси се увеличиха главоломно.

През януари 2012 г. напрежението бе обзело света. Атмосфе-

рата на събитието, което събра близо 2600 водещи представители на бизнеса и политически лидери, беше помрачена от дълговата криза в Европа и забавянето на икономическия растеж в развиващия се свят. Срещата на световните бизнес лидери се провеждаше под безпрецедентен натиск от страна на движението „Окупирай Уолстрийт“, което формира протестен лагер от иглута и юрти в близост до VIP зоната, където заседават официалните гости. Протестиралите бяха издигнали лозунги като „Капитализмът убива“, целящи да привлекат световното внимание върху разширяващото се неравенство между бедни и

богати, нарастващата безработица в развитите икономики и увеличаването на бедността.

Днес очакванията на висшите мениджъри и политически фигури са лесно предвидими - отново сме изправени пред година, през която световната икономика няма да е склонна към възстановяване. Рисковете, които ни предложиха предните години, изглеждат малко вероятни за повторение, тъй като вече се приемат като норма и светът се е приспособил към тях.

Изнасяйки патетични речи относно посоката, в която да се поеме, за да получи икономическото възстановяване своя необходим тласък, лидери като гер-

Германският канцлер Ангела Меркел и британският премиер Дейвид Камерън демонстрираха умерен оптимизъм за бъдещето на глобалните процеси

манският канцлер Ангела Меркел, британския и италианския премиер Дейвид Камерън и Марио Монти (вече экс), президента на Европейската централна банка (ЕЦБ) Марио Драги, президента на Световната банка Джим Йон Ким и управляващия директор на Международния валутен фонд (МВФ) Кристин Лагард демонстрираха умерен оптимизъм за бъдещето на глобалните процеси.

Във фокуса на основните теми в Давос беше т.нар. „устойчива динамика“. С това словосъчетание философът Клаус Шваб описва своите идеи за преход от агонията на настоящите проблеми към бъдещето, което е разглеждано с позитивен привкус. Авторът на идеологията предлага да се наложи духът на гражданите на света, които си сътрудничат във възстановяването на намаляващото доверие в политиките и бизнеса.

Икономическият растеж отново бе част от ключовите въпроси в дневния ред на СИФ. Сред важните теми попаднаха също така опазването на околната среда, енергетиката, прогностивната сигурност и технологичното развитие. Дискусии предизвикаха също политическите процеси в Африка, известни като Арабската пролет, бъдещето на дигиталната инфраструктура и ролята на нежния пол в икономиката.

Освен традиционните икономически и политически въпроси, в дневния ред на срещата в Давос присъстваха теми като неконтролируемостта използване на генноинженерни технологии, медицинската намеса в мисловните дейности на хората, изкуственото продължаване на човешкия живот, както и съществуването на извънземни цивилизации.

Участниците във форума се обединиха около мнението, че

тепърва ще бъде нужно да се вземат трудни решения, въпреки че страните полагат много усилия да възстановят доверието и растежа. Все пак световните бизнес лидери и политици не съумяха да постигнат консенсус относно „правилните“ политики, на базата на които да бъде преодолян слабият растеж в развитите икономики. Повечето лидери предпочетоха да насочат усилията си към предупреждението колко „крехко“ и „несистемно“ е възстановяването.

Политиците и бизнес лидерите непрекъснато насочваха вниманието на страните от ЕС към факта, че реформите не бива да бъдат стопирани, на фона на опасенията, че кризата в еврозоната може да навреди на останалата част от света. Една от основните причини за безпокойство е, че Старият континент има малко допълнително поле за действие при нужда от

Докато на форума обсъждаха теории за икономическото развитие, голи активистки на ФЕМЕН внесоха колорит с протестите си срещу неравенството

спешни мерки.

Сериозно внимание беше обърнато на работните места, които продължават да са основният проблем, който остава като наследство световната криза. Въпреки това политиките за пореден път не дадоха ясни сигнали, че имат отговор на сложния ребус, пред който глобалната икономика е изправена. Бизнесът отново заложи на конструктивния диалог и подчерта недостига на практически умения, призовавайки управляващите да положат по-големи усилия в сферата на образованието. Проблемите с публичните финанси на националните правителства обаче за пореден път бяха изтъкнати като главната причина за негалиновидната гържавна политика в сектора.

Интересна позиция изрази един от ветераните на бизнес сцената - американският милиардер Джордж Сорос, който подкрепи идеята богатите да бъдат натоварени с по-високи данъчни ставки. Неговият официален представител Майкъл Вейчон поясни, че Сорос „признава, че доходното неравенство е сериозен проблем“. Изследване на американския медиен гигант

Bloomberg в края на януари, проведено сред 1209 инвеститори, показва, че идеята се споделя от голям процент от тях - почти всеки трети е подкрепил радикалната промяна на съществуващата капиталистическа система.

Друг интересен призив, с който милиардерът Сорос спечели публичност, беше съветът му към инвеститорите да се въздържат на този етап от вложенията на средства в руската икономика. Той подчерта, че икономическият модел на страната е в разруха и причината се крие в серията грешни политики, предприемани от Кремъл.

Американският бизнесмен и преди е критикувал руските власти. В разговор в края на миналия ноември с ректора на Руската икономическа школа Сергей Гуриев милиардерът посочи като проблем засилването на репресиите срещу гражданското общество в Русия. С негативната оценка на Сорос, чието мнение има особена тежест на фондовите пазари, са съгласни експертите от Goldman Sachs. В свое проучване банката също не препоръчва на инвеститорите да работят на руския пазар. Според

тях в момента в Русия има „неопределеност в развитието на някои ключови отрасли“.

По всеобщо мнение на журналистите, отразяващи събитието, тази година форумът протече в най-оптимистичния дух от 6 години насам.

Причината основно се корени в промяната на настроената на инвеститорите, които дават тласък на фондовите борси по целия свят. Големите предизвикателства пред политическата класа обаче остават и са насочени към нужните реформи, чрез които да се предотвратяват бъдещи кризи.

Срещата е оценявана положително от анализаторите, главно защото вниманието бе концентрирано върху конкретни проблеми. Никой не би могъл да отрече наличието на добра воля за промяна. Въпреки това остава енигмата колко от теоретичните предложения ще намерят своето практическо приложение в бъдеще.

Що се отнася до обичайния светски блясък в Давос, той бе минимизиран. Прекалената показност все още е считана за неуместна, предвид кризисните обстоятелства.

Демокрации за

ЕПА/БГНЕС

Толкова са стрували революциите в Близкия изток и Северна Африка след Арабската пролет от 2011-а. Страхове на анализаторите са, че новоизбраните лидери едва ли ще могат да спрат икономическия срив и да гарантират сигурността в региона

Тунис подпали Арабската пролет, но и до днес там продължават протестите заради политическата криза

225 милиарда

АНТОН АНДОНОВ

225 000 000 000 долара (да, милиарда) потъват в пясъците на Северна Африка и Близкия изток до 2015 г. Невероятната сума всъщност е загубата, която Арабската пролет нанася на региона от избухването си през 2011 г. Това е цената на демократичните промени, които обхващаха една от най-спокойните дотам части на света.

Парите всъщност представляват свиване от 10% на БВП на страните, в които бяха сменени властващи диктаторски режими за 5-те години преход. Такава се оказа цената за свалянето на властта там. Петте години пък са периодът, за който според експертите на Международния валутен фонд (МВФ), тези държави ще могат да си върнат икономическите си показатели към нивата отпреди промените. Прогнозите на МВФ за развитието на икономиките в Близкия изток от октомври 2011 г. сочеха, че най-много 55 000 000 000 долара годишно ще бъдат преките загуби за тръгна-

лите по демократичен път страни. Разчетите тогава сочеха, че в Йемен щетите ще достигнат 5,4% от БВП, в Тунис - 5,2%, в Египет - 4,2% от БВП. Най-големи загуби се очакваха в Сирия и Либия, където спадът трябваше да бъде 7,7% от БВП. Експертите на МВФ отчетоха всички фактори, които можеха да доведат до спад на БВП, включвайки и политическия риск от последиците от революциите. Практиката показва, че прогнозите на експертите са били твърде оптимистични. Само в Египет 21 месеца след оставката на президента Хосни Мубарак, която дойде през февруари 2011 г., валутните резерви на страната намаляха два пъти, а икономическият ръст отчете значителен спад.

През април 2012 г. генералният директор на либийската чуждестранна банка Libyan Foreign Bank (LFB), която е под контрола на либийската Централна банка, Мохамед бин Юсуф заяви, че страните от Арабския свят са загубили заради революцията повече от 75 000 000 000 долара. Най-големи са

били щетите за Либия, Египет и Тунис. Тези държави са претърпели загуби от изтеглянето на чуждестранни инвестиции от региона и от тоталния спад на икономическата активност. Изявлението на банкера дойде малко след като икономически анализатори оповестиха, че година след Арабската пролет регионът е отписал 100 000 000 000 долара. Арабската организация за труда отчете, че безработицата в страните в преход е между 15 и 20%, има отчетен сериозен ръст на хората, които живеят под прага на бедността, а властите в Египет, Либия и Тунис се сблъскват със сериозни икономически трудности.

Арабската пролет освен национален срив гонесе покачване на цените на суровините по света и допълнително забави хода на световната икономика. Съкращаването на БВП в три от страните достигна 8%, което на практика означава, че след свалянето на управлявалите там режими, животът на хората се е влошил. Ще минат много години, най-малко десетина, докато се върне нивото

Сирийски бежанци в Йордания протестират срещу режима на Башар Асад. Стотици хиляди са прогонени от страната след старта на съпротивата срещу управляващия режим

В Египет се надигнаха и срещу новоизбрания президент Морси, защото действал като диктатор

от преди революциите, а за да бъде надминато – времето ще бъде още по-дълго, допълват експерти.

В същото време страховете, че забавянето на икономическия ръст ще върви със справедливо разпределение на богатствата в тези държави, се увеличават с всеки изминал ден. Тройката, която всеки анализатор най-напред вижда – Египет, Либия и Тунис, не дава никакви индикации, че концентрацията на икономическите субекти, които преди бяха в ръцете на малка група хора, скоро (и дали изобщо?) ще бъде променена. Към тези страхове се прибавят и опасенията, че държавите, през които Арабската пролет премина, ще успеят да изберат точните политически лидери, които ще могат да спрат срива в икономиката и да върнат икономическия ръст и в същото време да развият демокрацията.

Освен изтеглените капитали и пропуснатите ползи от производството и износа експерти признават, че една част от парите са „изтекли, избягали и потърсили сигурно убежище“. Част от тях са заминали за Обединените арабски емирства (ОАЕ). През февруари 2013 г. премиерът на ОАЕ шейх Мохамед бин Рашид ал-Мактум съобщи, че 8 200 000 000 долара са изтекли от страните на Арабска пролет към ОАЕ. Шейхът, който управлява Дубай, призна това по време на открит форум с държавни служители. Парите са дошли основно от Египет, Сирия, Йемен и други арабски държави. Те са инвестирани главно в недвижими имоти, краткосрочни депозити и инвестиционни проекти.

Според шейха обаче тези пари са нищо в сравнение със загубената сигурност и спокойствие в региона. За момента политическата стабилност и статутът на Дубай на международен бизнес център задържат славата на ОАЕ като привлекателен център за чуждестранен капитал. Но не се знае докога.

Защото Арабската пролет, започнала в Близкия и Средния изток и в Северна Африка, гоиде с надеждата за промяна в целия регион. Арабският свят тръгна на поход срещу миналото си, воден от младите недоволни хора. Те скочиха срещу несправедливостта, бедността и социалното разслоение и искаха свобода и плурализъм. Протестите им се организираха по социалните мрежи и започнаха да определят дневния ред на всяка държава.

Началото сложи в Тунис млад продавач на зеленчуци, който се самозапали. Протестът му гоиде срещу невъзможността сам да определя какво да прави с живота си занаятчия. Актът изкара на улицата хиляди протестиращи, които бяха подкрепени от младежите от средното съсловие. Срещу тях властите изкараха военните, но генералите от армията отказаха да стрелят срещу сънародниците си и преминаха на страната на бунтовниците. Това пък доведе до бързото падане на диктатурата на президента Бен Али. Духът на промяната отвори Кутията на Пангора и тръгна от държава в държава. Така в страните от Северна Африка се проведоха реформи, които разчитаха на хората, искащи промяна.

В страните от Източното Сре-

диземноморие смяната на управляващите режими се оказа трудна работа и в момента там вървят ожесточени конфликти, които от Сирия се пренасят към съседните държави. Остров на стабилност засега остават богатите монархии от Персийския залив, които с парите от продажбата на петрол успяват да задържат старта на неизбежните промени.

Въпреки очакванията за бързи промени реформите в Северна Африка вървят бавно. Египет успя да назначи президент и правителство, които се стремят към демократични реформи, но и там продължават протестите. В Тунис промените също се движат със скоростта на костенурка, а държавността в Либия в момента изглежда тотално загубена. Случващото се в Сирия все по-отчетливо придобива формата на гражданска война, а дори на монархичните династии от Персийския залив вече е повече от ясно, че не могат да отлагат вечно политическите реформи. Познавачите на региона залагат, че искрата на промените при последните ще пламне в Саудитска Арабия. Въпреки че кралят там все още държи властта здраво, претенциите за участие в политическия живот на страната от негови поданици набира все по-голяма скорост. Йорданският крал Абдула директно заяви още през 2011 г., че безработицата, икономическата стагнация и други проблеми в страните в Близкия изток и Северна Африка са довели необходимостта от разкриването на нови 85 000 000 работни места.

Статистиката отчете, че без-

Либия отбеляза на 16 февруари 2 години от революцията си, но загубите за страната са катастрофални, а в управлението цари хаос

работицата в Йемен гони 18%, 3 от всеки 4 души в страната оцеляват с по-малко от 2 долара на ден, а 4% от населението е неграмотно. Според експертите най-голямото предизвикателство пред Арабския свят е инвестирането в образование и повишаването на стандарта на живот на хората. Това обаче се оказва трудна за разрешаване задача, най-малкото защото изисква време. Кървавите сблъсъци в Либия и Сирия носят огромна част от икономическото бреме на региона, но последиците от търговането по пътя на реформите не е по-леко и за Египет, Тунис, Бахрейн и Йемен. Само девет месеца след началото на размириците през февруари 2011 г. икономиката на Египет отписа 4,2% от БВП на страната, разходите нараснаха с 5 500 000 000 долара, а приходите паднаха със 75 000 000 долара. Отново експерти на МВФ изчислиха, че за същия период Сирия е загубила 6 500 000 000 долара, Либия – 6 000 000 000, Тунис – 2 000 000 000 долара, а регионът като цяло 20 600 000 000 долара. Държавните разходи на Триполи са се свили с 84 %, а на Йемен – със 77%.

Заради бунтовете сериозно пострадаха туризмът и чуждестранните инвестиции в Близкия изток, което, разбира се, доведе до спад на икономическия растеж. Ако към сметките се прибавят и загубите на „човешки фактор“ или с други думи броят на учителите, то цифрата за Сирия ще скочи над 27 000 000 000 долара само за първите девет месеца от началото на промените в региона. За същия период са унищожени много административни постройки, разрушени са нефтопро-

води и газопроводи, а броят на туристическия поток към държавата на Башар Асад буквално секна.

След свалянето на режима на Муамар Кадафи Либия потъна в междуплеменни размирици, които нанесоха големи щети на инфраструктурата на страната. Нещо повече, доскоро посрещани като освободители, днес политици от Запада се посрещат с бомби. Страната дори преживя период, в който петте нефтопреработващи завода в страната спряха работа. Това се случи през август 2011 г. заради липсата на суровина и лошото техническо състояние на нефтопроводите, а загубите ѝ нахвърлиха 14 000 000 000 долара.

В Египет туристическият поток падна с 60 % и то в периода на пик от февруари до май, а общите загуби удариха цифрата от 10 000 000 000 долара.

Тунис и Бахрейн се отърваха значително по-леко със загуби от 2 520 000 000 и 1 090 000 000 долара, а най-малко пари по пътя на промените изгуби Йемен – само 1 000 000 000 долара.

Въпреки това, според инвеститори, регионът има голям шанс за просперитет. В това не се съмняват и лидерите на страните от Г-8, които предложиха 40 000 000 000 долара в подкрепа на Арабската пролет. Парите бяха обещани при срещата на върха на Голямата осморка във френския град Довил през май 2011 г. По линия на Довилското партньорство за подпомагане на държавите от Близкия изток и Северна Африка Тунис и Египет трябва да получат общо над 20 000 000 000 долара до края на 2013 г.

Арабската пролет преминава в Арабска зима

Той приветства свалянето на Хосни Мубарак в Египет и подкрепи навлизането на войските на НАТО в Либия. Той е недоволен от икономическата програма на Барак Обама и продължава да твърди, че в политиката на Белия дом има прекалено много хубави думи, но много малко добри дела. А често думите се разминават с делата, защото президентът не се занимава с изготвянето на стратегии, а с проповеди. Това твърди бившият държавен съветник по сигурността на американския президент Джими Картер - Збигнев Бжежински. Известният политолог преди дни заяви, че според него Арабската пролет преминава в Арабска зима. „С други думи, аз съм песимист за демократичните перспективи на тази пролет“. Страхът на Стратега, както е известен в САЩ 84 -годишният съветник, се нарича „надигацият се ислямизъм“. Според Бжежински демокрацията в тази част на света може да дойде само заедно със антиколониални, т.е. антизападни движения. Което означава, че не трябва да се очаква демокрация в „третия свят“ като познатата на Запад. Тя би трябвало да доведе на власт национално-революционни диктатури с прогресивни идеи. Алтернативата на този модел е още по-лоша и се нарича хаос, твърди Стратега.

Цанко Лавренов
„Общ изглед на манастира Хилендар“

Енчо Пиронков
„Във водата“

Пазарът на българско изкуство е твърде свит, а законови пречки спират творбите на старите майстори да тръгнат по света

Страстта на

Николай Павлович
„Покръстване на Преславския двор“

ТАТЯНА ЯВАШЕВА
БЛАГОВЕСТА КИРИЛОВА

Българинът обича богатството, но мрази богатите хора, твърдят колекционери на изобразително изкуство. Повечето от тях с неохота говорят за сбирките си, освен в твърде тесен приятелски кръг. Понякога показват части от колекцията, но пак странят от микрофоните и прожекторите.

Движение

Във всяка ценна колекция е вложена много страст. Дори признават, че има много хазартна тръпка в това да откриеш ценна картина на именит майстор и да договориш парите. Най-хубавото обаче е, че хората с финансови възможности могат да разменят пари за истинското богатство, каквото е изкуството. Музеите по света са пълни с дарения от частни колекционери и това дава възможност за широк достъп до тях. Вече става практика и у нас колек-

Цанко Лавренов
„Църквата „Св. Александър Невски“ - зима“

Георги Данчов
„Портрет на Васил Левски“

КОЛЕКЦИОНЕРА

ционери да показват избрано от своята селекция. И когато творбите са събирани с тънък усет, тези изложби се превръщат в събитие.

Има и ценни колекции в офисите на редица компании. „Минстрой холдинг“ например може да се похвали с отлична подборка от именити наши автори. „През 1995 г. бе трудно време и Вежди Рашидов беше загрижен за съдбата на изобразителното изкуство. Предложи да подпомогнем българските художници и с негова помощ направихме селекция от значими творби. Но през годините продължих да инвестирам в изкуство. Това не е хоби, а е потребност“, разказва Николай Вълканов, председател на Съвета на директорите на холдинга.

Погрешно е мнението, че колекционерите са хора, които се занимават с покупко-продажба на картини. Най-често не инвестицията е движещият мотив, а съвсем други са побудите на това изкушение.

Веднъж завършени, картините започват да живеят свой самостоятелен живот. Ако

Енчо Пиронков
„Конник“

не е в някоя постоянна експозиция, изобразителното изкуство се чувства най-добре при колекционера.

Мирисът на боята

„В България има пазар на някакво изкуство, предназначено за туристи, и то много прилича на новото лого на нашата страна. В галериите почти липсва стойностното творчество и затова чужденците оставят с невярна представа, че толкова ниско е нивото в момента”, разказват Кремена и Дарин Камбови, които са познавачи на българското изобразително изкуство. Предишното време беше тоталитарно и оцветено от политика, но то беше много силно на чувства, ако си творец. Повечето от онези, които се захващаха с това, бяха надарени хора. Художниците добре познаваха мириса на двете светилища Художествената академия и Рисувалното училище, Велико Търново също беше подобно средище. „Не гледам на миналото през погледа на сегашния човек, а с очите на тогавашния младеж. Бях съвременник на онези процеси и знаех кое люлееше талантливите хора тогава, когато жужеше от изкуство”, коментира Дарин Камбов.

Погледите се отправят навън

Пазарът на изкуство в момента е много слаб, твърдят и художници,

Малко известен портрет на оперния певец Николай Гяуров, рисуван от Златко Бояджиев, в момента е изложен в столичната галерия „Финес“. Картините на художника, които са сред най-фалшифицираните у нас, присъстват в забранителния списък за износ

и галеристи. Повечето от старите ни майстори не са конвертируеми навън, тъй като не са познати, а има и редица административни спънки. „Сега Европа е отворена, но съществува скрита дискриминация за авторите от България. Все по-трудно обаче е да се живее от изкуство и то все повече се превръща в хоби. Вариант за нас остава да пътуваме по света и ако намерим по-добри условия за труд и по-добър пазар, там да работим. Днес средата в България е такава, че няма възможност за забележима изява, затова има ав-

тори, но им липсва популярност”, посочва художникът Богомил Арсов, който е от поколението на 40-годишните. В изкуството винаги има трудности и ако тук нещата не вървят, светът е пред него. Добрата страна на падащото на границите е, че има възможност да се пътува. Богомил Арсов обаче вярва, че постепенно ще се излезе от кризата и продажбите пак ще потръгнат нагоре.

Галеристите

Обичайно галерията е място за среща между човека, който проявява интерес към изобразителното изкуство, и творбите на художника. Галеристиката обаче не се учи само от учебник, изисква се много опит и познания, както и добър контакт с майсторите на четката. Освен пространство за изложби галеристите трябва да имат усета и уменията да откриват таланти и да ги превръщат в имена. Галеристът трябва да е осведомен човек - важно е да не оцети или подведе нито художника, нито колекционера. Дарин и Кремена Камбови например са станали галеристи, тъй като познават майстори на четката от различни поколения, приятели са с много от тях и по тяхно настояване решили да намерят „подслон“ на хора с високи художествени търсения, които гонят световни висоти. И наистина, галерия „Крига Арт“ на столичната ул. „Московска“ 11 беше културно средище, което за съжаление просъществува до 2003 г. Според Кремена Камбова добър колекционер може да стане само онзи, който има вътрешни сетива за изкуството. Галеристите трябва да са в състояние да откриват такива хора и да им помагат да станат колекционери. Те трябва да „палят“ и да привличат ценители на изкуството, да ги създават дори, но това е много тънко умение.

„Физика“ на колекционера

Началото на всяка колекция започва от първата истински хубава и стойностна картина. След това най-често той се отказва от всички

Кремена и Дарин Камбови познават добре българското изобразително изкуство и колекционерската страст не им е чужда

други платна, които притежава, и тръзва по нов път. „Картините сами се бранят. Сложил ли една хубава творба на стената, лошите веднага падат, защото започват да се чувстват неловко. Това е „физиката“ на колекционерите”, обяснява Дарин Камбов.

Колекцията се прави според вътрешните усещания на колекционера и се препоръчва да съдържа творби, които за самия него имат въздействие и стойност, а не просто да са ценни по мнение на изкуствоведи. Колекционерът не просто купува и събира картини, той трябва да чете и да се интересува много, да е в непрекъснат контакт с художници, галеристи и познавачи на изобразителното изкуство. Вкусът се развива постепенно и колкото повече навлизаш, откриваш нови и нови светове.

Предприемчиви и инициативни хора стават колекционери и когато се замогнат, не отиват да си купуват луксозни коли, а картини, пластички. Те предпочитат художествения

„Мама с ябълки“ на Владимир Димитров - Майстора. Художникът е сред най-големите фаворити на родните колекционери

свят. Опитни галеристи доверяват, че когато гаден художник разбере, че някой не е само купувач на картини,

а е ценител, той винаги е склонен да направи голямо намаление. Мнозина мислят, че колекционерите купуват най-скъпо, напротив, те купуват най-евтино, тъй като получават много отстъпки. И то не защото колекционерът извива ръце. Всеки автор се интересува къде отиват произведенията му и предпочита да попаднат в грижовните ръце на ценителя.

Селекция

„Просто е да се направи хубава колекция: както има списък с най-добрите лекари, така има и листа с най-добрите художници, и ако искате да имате стойностна подборка, трябва да вземете най-хубавите и най-интересните им произведения. В това е „тънкописът“, обяснява Дарин Камбов. А къде е списъкът? Той се „води“ от познавачите от гилдията. Не всеки, който започва да купува картини, има очи да ги види, тъй като някои творби са по-сложни. Ако отидете

НОРА ХАДЖИЕВА, ПЛОВДИВ:

ЗА КОГО Е ЦИФРОВАТА ЕФИРНА ТЕЛЕВИЗИЯ И КАКВИ СА НЕЙНИТЕ ПРЕДИМСТВА?

ЦИФРОВАТА ЕФИРНА ТЕЛЕВИЗИЯ Е ЗА ВСИЧКИ. ТЯ ЩЕ ОСИГУРИ ПО-ГОЛЯМ БРОЙ И РАЗНООБРАЗНИ ТЕМАТИЧНИ ТЕЛЕВИЗИОННИ ПРОГРАМИ. ЦИФРОВАТА ЕФИРНА ТЕЛЕВИЗИЯ ЩЕ ВИ ПРЕДЛОЖИ ПО-ДОБРО КАЧЕСТВО НА КАРТИНАТА И ЗВУКА, ВКЛЮЧИТЕЛНО И ВЪЗМОЖНОСТ ЗА ПРИЕМАНЕ НА ПРОГРАМИ С ВИСОКА РАЗДЕЛИТЕЛНА СПОСОБНОСТ (HDTV). В БЪДЕЩЕ, БЛАГОДАРЕНИЕ НА ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ЕФИРА, ВИ ОЧАКВА ПО-ГОЛЯМО РАЗНООБРАЗИЕ НА ПРОГРАМИ И ДОПЪЛНИТЕЛНИ УСЛУГИ КАТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ПОРЪЧКА (VOD) И ЕЛЕКТРОНЕН СПРАВОЧНИК (EPG).

КАКВО?

ЗАЩО?

КОГА?

КАК?

ВСИЧКО

ЗА

ЦИФРОВИЗАЦИЯТА:

WWW.ЦИФРОВИЗАЦИЯ.BG
0700 123 44

БЕЗ ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ

ЦИФРОВА ЕФИРНА ТЕЛЕВИЗИЯ
1 СЕПТЕМВРИ 2013
БЪДЕЩЕТО Е ЯСНО

при опитни галеристи, за начало на колекцията те ще ви предложат добра работа. Колекционерът, който вече разбира от изкуство, тържи да притежава по-особена картина, тъй като вече е осъзнал, че не показните творби правят добрата колекция, а произведенията, които съответстват на натюрмела на колекционера. Затова този вид картини се наричат „колекционерски“, те не съответстват на масовия вкус, казва Кремена Камбова. Според нея има галеристи, които наемат централно помещение, имат бизнес контакти и си мислят, че като направят изложба, тя ще е художествен факт. Това се случва само ако на нея гойдат художниците и ако гилдията я оцени високо, тогава може да се твърди, че експозицията е значима.

Драмата с износа

Извън граница българското изобразително изкуство е непознато и затова няма никаква стойност, категорични са рогните специалисти. Според тях отварянето на пазара ни е основна предпоставка за раздвижването му и постигането на сериозни цени. Заради тежката бюрократична процедура, свързана с износа на произведения на изкуството обаче, за момента това е ако не невъзможна, то крайно сложна мисия.

Според Закона за културното наследство всеки собственик на арт творба, който желае да я изнесе от страната, може да направи това единствено след като се снабди с документ, удостоверяващ, че тя не е част от националното богатство. „Това само по себе си е погаване на основния принцип за свободно движение на хора, стоки и капитал в рамките на Европейския съюз“, възмущават се от Асоциацията на търговците на произведения на изкуството.

Въпросните удостоверения се издават от специално назначена комисия към Националната художествена галерия всеки понеделник, сряда и петък между 10 и 12 часа. Извън София процедурата е още по-промава, тъй като регионалните музеи на практика следват разпоредбите за извършването

на идентификация на културна ценност. Така получаването на разрешението за износ отнема между 10 и 20 календарни дни – факт, който според търговците води до проваляне на сделките в 85% от случаите, свързани с износ. За да може да изнесе от страната собствените си творби пък, всеки роден автор е длъжен да представи документ, удостоверяващ авторството му над тях, както и факта, че все още е жив.

Това обаче не са най-големите абсурди, пред които са изправени търговците и колекционерите. Въпреки че най-ценните произведения на рогното изкуство са във фондовете на гържавните галерии и музеи, за тези, които са частна собственост, е изготвен специален забранителен списък за износ. В него фигурират имената на над 200 български художници класици. Владимир Димитров – Майстора, Бенчо Обрешков, Цанко Лавренов, Златю Бояджиев, Васил Стоилов, Дечко Узунов и Илия Бешков са само нищожна част от примерите. Изнасянето на творби на авторите от списъка може да бъде разрешено само за определен период от време. За целта трябва да се депозира определена сума като гаранция, че гаденото произведение ще бъде върнато в страната.

На къса кашка

Нямаме автори, чиито картини да се продават за милиони. Как да стане това, след като от 1944 г.

Графичната творба на Пикасо „Скулптор с две скулптури“ от 1933 г. е част от колекцията на Галерията за модерно изкуство

насам има забранителен списък с автори, чиито творби не може да напускат пределите на страната без специално разрешение. Дори да сте собственик на картините и пластиките, ако те са в забранителния списък, не може да бъдат изнесени. Тази собственост се обездвижва. Изкуството е изкуствено затворено в България. Как тогава да покажем какво рисуваме? Това е недоразумение, което никога досега не пожела да коригира. Ако Пикасо беше български автор, тук щяха да умрат картините му, тъй като нямаше да имат право на живот зад граница, смята Кремена Камбова. „България трябва да обяви независимост на изкуството. Нямаме право да режем краката на българските художници да тръгнат по света, след като вече не са сред живите. Камо е оперирал по бойните поле-

Изложбата „Шестима от 60-те“ с живописни платна и скулптури от личната колекция на Ангел Симеонов бе наредена в столичната галерия „Средец“ и предизвика силен отзвук сред ценителите. В експозицията бяха творби на Валентин Старчев, Георги Баев, Георги Божилов - Слона, Емил Стойчев, Енчо Пиронков и Светлин Русев – едни от най-изяве-

та, руският хирург Николай Пирогов е мислил дали после този човек ще може да върви. От подобна позиция трябва да се гледа и българското изкуство, иначе го обричаме да има стойност само в България”, еднотелно са Кремена и Дарин Камбови.

Често се чува констатацията, че днес липсват истински изяви имена сред българските художници. Изглежда, че я няма страстта, няма го ДНК-то на гения. След онези големи таланти, които имахме, сякаш има известна почивка. Излизат млади художници, но просто няма кой да ги подкрепи, изкуството се нуждае от среда, в която да се ражда, и в която да се изяснява. Нужни са хора, които да го създават, трябва познавачи, които да го оценяват, не може да мине и без търговци, които умело да го предлагат, но са нужни и купувачи, които да го търсят.

Да разпознаеш фалшификата

Предпазването от фалшификати е чувствителна тема за повечето колекционери и галеристи. „Истинските трели на автора се усещат от онзи, който разбира от изкуство. Виждаш платно, знаеш, че този автор не рисува така, че толкова некадърно той никога не работи. Дори опитно направеният фалшификат може да се разпознае, тъй като платното няма тази мощна енергия. За неопитното око обаче това е неразлично. Някой път може да объркаш един голям автор с друг, но по-трудно ще бъдеш поведен, ако знаеш историите около художника - как е работил, къде е ходил, как го е възбудило, какви похвати

е ползвал, на какво е рисувал. Та кой друг освен Димитър Казаков – Нерон с лекота може да направи неговата линия, невъзможно е”, продължава Дарин Камбов. Двамата с Кремена са сигурни, че не са продали нито един фалшификат, ако някога са имали съмнение за някоя работа, са се допитвали и до други специалисти. Рентгеновата снимка също може да даде яснота дали това е оригинал. Големите автори винаги си личат и има начин техните копия да бъдат разпознати.

„Фалшивата картина не би могла да има този заряд, какъвто има творбата на големия автор. Имитаторът не може да придаде сила на картината, липсва духът. Бледите подобия са като кукла Барби - красиви, но безчувствени”, твърди един от именитите български колекционери, предпочел анонимност. Той също е минал през метаморфозата на отказ от първата колекция, правена на случаен принцип: „Всичко, което си имал, трябва да се освободиш от него, станеш ли колекционер. Колкото по-дълбоко навлизаш, толкова повече възгледите се променят.” Както художникът смята, че все още не е нарисувал най-доброто свое произведение, така колекционерът мисли, че не е придобил най-интересната работа в колекцията си. Който иска да се запознае с него, трябва да види първо неговата колекция. По нея ще го познаете. И не броят на творбите е определящ, а тяхното „качество”, изящество и стил. Когато са правени с талант, творбите на стари и на млади автори може да стоят

едни до други и да не се „бият”, и да не си пречат.

Дългоочакваният регистър на кражбите

България е не само една от малкото страни в Европейския съюз, в които производството и продажбата на фалшификати не се води престъпление, а административно нарушение. Тя е и една от малкото без регистър на откраднатите и издирвани от полицията произведения на изкуството. В резултат на това търговията с тях процъфтява, а осъдени няма. Въпреки че броят на кражбите е внушителен – годишно те са около 600, галеристите, колекционерите и собствениците на аукционни къщи няма къде да проверят дали предлаганата им „стока” не се издирва. Очаква се догодина това най-накрая да стане възможно.

В момента МВР изгражда регистър на всички произведения на изкуството, които са станали обект на кражба през последните 20 години. Базата данни ще е по италиански модел и част от нея ще бъде достъпна онлайн. Информацията за това кога, къде и как е задигната всяка отделна творба, както и дали е намерена, ще бъде придружена със снимки. За допълнително улеснение справки ще могат да се правят и по името на автора. В регистъра ще се вкарва всеки нов случай на откраднато произведение, като идеята е това да става максимално бързо – в рамките на няколко дни, и със съдействието на районните полицейски управления и оценители на изкуство.

За художниците казват, че или правят пари, или изкуство. Има ли пари, няма изкуство, няма ли пари, има изкуство. Разбира се, има и изключения, сякаш за да докажат това правило. А колекционерите събират не само най-ценното, което майсторите на изобразителното изкуство създават, но и истории за тях и са живата памет за едно време, което си отива.

ните и бележити български автори, които са започнали творческия си път непосредствено преди и през 60-те години на миналия век. Техните авангардни, естетически и артистични търсения са оставили трайна следа в развитието на изобразителното изкуство, а постигнатите от тях творчески върхове остават все още недостижими за следващите творчески поколения.

Антонио Василев, собственик на галерия «Българи»:

Колекционерството обуздана лудост

Най-ценни за мен са картините на моята баба Златка Сузми, която беше художник в Ню Йорк и собственик на галерия на Бродуей

Събирам само българско изкуство, тъй като другото е цял океан. Ние трудно можем да обхванем дори само нашите автори. Често се чува тезата, че родните творци нямат висока стойност, защото нямат известността на популярните западни автори. Убеден съм, че трябва да подкрепяме българското изкуство, да го ценим и да го насърчаваме. Пазарът на изкуство прави едни или други автори популярни. Има много фактори, от които зависи известността. Едва ли Поликет е бил единственият скулптор в Древна Атина, но малко имена като него са останали в историята.

Ако не се гледа подписът на автора

не са малко българските творби, които са на световно ниво. Но явно Западът прави някои неща по-атрактивно от нас, това обаче не омаловажава нашите постижения.

Страстта към колекционерството у мен се пробуди, още като бях дете. По онова време в годините на социализма събирах списания „Пиф“, бяха вносни и трудно се намираха. Като поотраснах се ориентирах към колички Matchbox. По-късно се насочих към изкуството и постепенно започнах да събирам картини, пластика, графика, възрожденски домашни икони. В края на 2011 г. с помощта на Столичната община в рамките на кандидатурата на София за европейска столица на културата направихме каталога „Българска домашна икона“. Организирахме и изложба. В преговората към каталога маестро Светлин Русев

написа: „Всеки един от тези иконостази на вярата всъщност е духовната история на цели фамилии, които с годините са угвали и са заминавали – оставала е иконата и надеждата, че все още ни има.“ Трябва да се издават каталози на колекциите, тъй като това е вид споделяне с широка аудитория, а и книгата остава във времето. Задавам ми въпроса защо си струва да се колекционира изкуство. Все едно да попиташ човек, който има страст към лов и риболов, кое го тегли натам. То е нещо по-силно от самия него. В колекционерството водеща е страстта, а не инвестицията, тъй като тя може да се окаже и неуспешна. Ето защо приемам твърдението, че колекционерството е обуздана лудост. Няма обяснение как точно се събужда страстта в любовта и кое я разпалва, същото е с увлечението на колекционера. В един период от време мислиш по един начин и критериите ти са едни, после нещата се променят, а с това приоритетите стават други, но и „летвата“ се вдига.

Когато човек се докосне до изкуството, започва да разбира, че другите неща от материалния свят са важни с това как ще му служат. А колкото повече навлизаш в дебрите на изкуството, толкова по-силно започваш да го усещаш и да го разбираш.

Най-важното за изкуството и за колекционерството е, че страстта е неувяхваща, защото тази материя е

необятна. Затова колекционерът непрекъснато се развива.

Има автори, които притежават уменията освен да правят голямо изкуство, и да го представят по подходящ начин. Случайният автор може да излъже със силен ПР, но ако работите му не са на нужното ниво, името му не може да се наложи. Големи художници като Генко Генков приживе не успяха да вкусят от славата, а и от парите, на които започнаха да се продават творбите им. Но често участва на великите творци е подобна, без това да е правило. Рембранд е завършил зле живота си, стига до банкрут, след като в материално отношение е бил на върха. В крайна сметка обаче е важно какво всеки автор оставя след себе си като творческо наследство.

Забвение може да има за един или друг, но съдбата на шедеврите често прилича на зърното – сложиш ли го в земята, може да е суша, може да дойде киша, покълването му може да се забави, но ще тръгне да расте.

Стига един автор да има потенциал, той няма как да не бъде забелязан.

Една от интересните картини в колекцията ми е на Димитър Добрович, рисувана през 1885 г. Той е първият български художник с академично образование. Особено ценни за мен са моите наследствени картини, не бих се разделил и с творбите на баба ми Златка Сузми, призната за една от 100-те най-добри американски художници. За

В големите музеи по света сериозен дял в експозициите имат частните дарения

съжаление, познавам я само от снимките и колетите, които получавахме.

Всяка картина си има история и всяка има свой жизнен път – от създаването и преминането ѝ от ръка на ръка, докато дойде до мен. Много пъти съм спасявал картини. Макар да съм от капиталистическо семейство, смятам, че и в соцреализма има истинско изкуство. В първите години на демокрацията това течение беше отречено и все още има пренебрежително отношение към него. Но има платна, направени от добри майстори. Усещаш как от тях струи топлина, а гледаш - завод, работници или селяни. И такива платна са в колекцията ми. Има модерно изкуство, което за мнозина е непонятно, но следващото поколение гледат на него по друг начин. На пазара има голямо предлагане, но всеки си позволява онова, което е по вкуса и по гроба му. Смятам, че особено в криза, когато парите се обезценяват, хората ще се обърнат към изкуство и духовност.

Няма рецепта как се прави добра колекция. Първо трябва да е налице желание и отношение, но са нужни и средства. Колекционирането на изкуство е особено изживяване, което отнема много време. Предпазването от фалшификати е болна тема, тъй като мнозина се насочиха към този пазар, смятайки, че е златна мина. Предлагат се много ментета, но онези, които се занимават с това, са предпазливи към колекционерите, тъй като знаят, че имитацията ще бъде разпозната. Опитват да направят удар, предлагайки на дилетанти, защото всеки колекционер има кръг от приятели, които разбират от изкуство.

Идеята на колекционера е като събере определена колекция, да я покаже. И с колкото повече хора я сподели,

колкото повече очи я видят

толкова по-голям е неговият възторг. В момента подготвям голяма изложба с част от своята колекция, тя ще бъде открита в началото на лятото в един от нашите курортни градове по Южното Черноморие. Кметът на града отваря вратите на музея, за да може туристите да се порадват на българското изкуство.

Не разчитам на възвръщаемост на арт вложенията си. Често творбите минават през сериозна реставрация, което струва доста средства. Но това го правя, защото изкуството ме влече. Предал съм колекционерската „зараза“ на доста хора, те се запалиха и се стремят да навлязат в този нов за тях свят. Всеки се радва да получи съвети, но всеки поема по свой път. Един се отказва още в началото, друг продължава

ФАКТИТЕ ГОВОРЯТ

✓ **Антонио Василев е собственик и архитект на ресторант „Българи“, който се намира на столичния бул. „Дондуков“. В него се показва Третото българско царство и великобългарската символика. Това място е интересно като история, тъй като акцентът не е само върху храната, но и върху изкуството. В галерия „Българи“, която е в непосредствена близост до ресторанта, може да се видят произведения както на нашите най-известни стари майстори, така и на големите съвременни творци.**

✓ **Създател е на Центъра за професионално обучение „Българи“, който готви кадри за туризма. Собственик е на фирма, която се занимава със земеделие, ръководи и други дейности. Завършил е фина керамика, после международни икономически отношения в УНСС, теология, държавна администрация. Сега самият той не прави изкуство, но живее в света на изкуството. Това за него е една друга паралелна реалност.**

✓ **Негов дядо е Сава Свещеников - собственикът на най-голямата фабрика за спирт, която се намира в Княжево. Прабабата на Антонио Василев - Златка Сузми, е завършила живопис в Милано, работила в Париж и когато през 1944 г. тук настъпват промени, тя заминава за Ню Йорк, там започва да твори и през 60-те години държи собствена галерия на Бродуей.**

и сам избира посоката. Добър пример за споделяне от страна на колекционерите е изложбата „Другият музей“, в която изложихме по няколко творби от своите частни колекции. Оформи се интересна експозиция, която стана притегателен център за много посетители. Идеята за изграждането на постоянна изложбена зала „Другият музей“ е примамлива, там ще може всеки колекционер да показва свои подборки. Но още е рано за нея.

Колекционерът в един момент е поставен в особена ситуация. Ако няма наследници, които да са готови да продължат да я развиват, по-добре да я подари на някой музей. Това е практика в много страни. В големите музеи по света голяма част от творбите са от частни дарения. Има колекции, събирани и поддържани в продължение на много години, в тях е вложен огромен труд. Колекционерът няма право да прахоса това безценно състояние. То трябва да се завещае на поколенията, които да му се радват. В България има традиции за дарителство. Факт е, че много от големите български художници са дарявали на галерии много свои платна или колекции.

Законът има неясноти

по отношение на колекционерството, но има път, който трябва сами да измислим, докато се получи добър регламент. Не бива механично да заимстваме чуждо законодателство.

Българското изкуство има нужда от реклама, то трябва да се популяризира така, че повече хора да се интересуват от него. Най-важният фактор обаче е да има работеща икономика, тогава ще има и пазар за изкуството.

Слово на протосингела на Софийската митрополия Ангел Ангелов на откриването на изложбата „Българска домашна икона“ в Нов български университет

Българските автори, живеещи в страната, все още са в периферията на големия световен пазар

Вежди Рашидов, министър на културата в кабинета «Борисов»:

Изкуството се нуждае от популяризиране зад граница

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

- Господин Рашидов, що е то колекционерство на изкуство и каква почва има то у нас?

- Колекционерството е всичко.

Докато смисълът на държавните музеи и галерии лежи основно върху това да съхраняват в исторически план развитието на културата и културната памет на държавата, то колекционерите са онази прослойка, която дава възможност на изкуството да се развива. Колекционерите осмислят съществуването на творците, създават ценностната система в живота.

- Хоби, страст, инвестиция... - кое

движи колекционера Вежди Рашидов? Какви колекции има той - една вече видяхме през януари т.г.?

- Всичко това, взето заедно, съставлява колекционерството. Не е въпрос само да задоволяваш определена страст, но и да съхраняваш и селектираш, да се грижиш и остойностяваш творбите. А колкото го мен - аз все още не бих могъл да нарека себе си колекционер, но имам малка страст, породила се случайно: да събирам от 40 години насам по малко - основно живопис, на стари европейски майстори от периода XV – XIX век, както и произведения на съвременни български автори, мои съвременници и приятели, които в свободното си време обичам да гледам в дома си. Това ми дава усещането,

че съм постоянно между тях – моите приятели.

- Кои са най-големите колекционери на скулптора Вежди Рашидов?

- За радост, аз съм един от щастливците, чиито произведения се намират в прекрасни колекции на големи колекционери и ценители в Америка, Холандия, Франция, Испания, Япония, Турция и другазде.

- От каква „раса“ са колекционерите и какво не знаем за тях?

- В България темата за колекционерството е сравнително нова. Тази страст съществува откакто съществува човечеството. Но мога да кажа, че в нашата страна вече се формира група от колекционери с много добро отношение. Ако до вчера по една или друга причина към колекционерите гледахме с недоверие и подозрение, то все повече държавата трябва да променя отношението си към тях. Защото навсякъде по света колекционерите не само че не са „врагове“, а са партньори в създаването на ценностната система на обществото. Това е възможно тогава, когато колекционерите са „прозрачни“, когато са легитимни, когато са част от духовния капитал на всяка държава.

- Как се прави стойностна колекция от произведения на автори, които все още не са популярни имена, и кое е омото, което най-точно ще ги

Безценни картини от частната си колекция на западноевропейски художници от XVII - XIX век подреди Вежди Рашидов в галерия „Средец“ в навечерието на Коледа 2012 г. Те са издирени от него и така са спасени от незавидната участ да отидат на бунището. След реставрацията платната са достойни да украсят всяка от световните галерии от ранга на Лувъра. Всичко започва случайно преди 40 години, когато на известния Пазар на бълхите в Париж Вежди Рашидов вижда два портрета на майка и дъщеря. Картините са в лош вид, разкъсани, но дори и под дебелия слой прах скулпторът съзира рисунька на опитен майстор.

© ВЕЖДИ РАШИДОВ

разпознае?

- Разбира се, че стойностните колекции се правят от много добри, от талантиливи автори. Основната селекция, естествено, е в ръцете на експертите, на познавачите, на специалистите. Най-естественото нещо е, когато искаш да си купиш добър автомобил например, да ползваш експертното мнение на човек, който познава колите в детайли. Така е и в изкуството.

- Парите са необходимо условие, но за да се направи добра колекция, но

кои са „достатъчните“ условия, за да стане тя истински ценна?

- Достатъчните условия са основно средства, експерти с тяхната компетентност, сериозна култивация на вкуса. Остойносттаването става по една причина и тя е, че всяко произведение е уникално и неповторимо. Когато един стругар, който произвежда златни болтове, умре, то на негово място застава друг стругар и на същата машина продължава да произвежда същите златни болтове.

Но когато един творец приключи своя жизнен път, то тогава умира цялата „фабрика“. Именно това прави произведенията на определени големи автори ценни и уникални.

- Кое е най-скъпо продаденото произведение на изкуството от български автор, доколкото има такава информация?

- Ако тази класация трябва да се направи само заради произхода – то безспорни са Жул Паскин, Кристо, Жорж Папазов. Българските автори,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
КФ и ЕФРР

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„ТРАНСПОРТ“
2007-2013
По-близко, по-близки...

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА, ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И СЪОБЩЕНИЯТА

БЪДЕЩЕТО ИДВА ДНЕС

Мечтаем за сигурен и надежден транспорт. Днес с подкрепата на Европейския съюз над 2 милиарда евро се инвестират в съвременна пътна инфраструктура, модернизирани железниците и корабоплаването в страната.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „ТРАНСПОРТ“ 2007-2013

се финансира от Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд на Европейския съюз.

живеещи в България, все още са в периферията на големия световен пазар. Има няколко български творци, които реално създават своя начин на живот и бит благодарение на изкуството, което правят.

- Галеристи твърдят, че забраната страната да напускат произведения на изкуството от значими български автори, които не са сред живите, ги обрича да останат локални и да не могат да се съизмерят по популярност и цени с именити западни творци - вашия коментар?

- Онова, което всяка гържава трябва да контролира, е да няма незаконно изтичане на произведения, собственост на гържавните музеи и галерии, нито нерегламентиран износ

на движими културни ценности, които са национално богатство. Всичко останало има свободата да търси своя път и движение в историята. А колкото до мъртвите и до живите, България има няколко съвременни автори, които, слава Богу, са живи и които имат такива високи коти на цените на своите произведения, каквито не е имал нито един стар майстор. Единственият ни проблем е, че начинът, по който живеем и имаме отношение към голямото изкуство, не дават възможност да популяризираме изкуството си по света. Навсякъде по света съществуват понятия като ревност, завист, но когато това се превърне в норма на живот, както често става у нас, то това е бариера за нашата

популярност. Затова все по-често за определени автори казваме гумите „Признаха го навън“.

- Законът и частните колекции - къде той убива на творците, на колекционерите, на музеите?

- Законът за щастие върви в правилна посока за частните колекции и се надяваме да става все по-либерален за ценителите на изкуството. Предстои още доста работа по усъвършенстване на някои текстове, защото ако днес ние не създадем добра законова основа и не дадем възможност на частните колекционери да узаконяват своите колекции, то тогава ще дадем допълнителна възможност на изтичане на произведения за изкуството. А това ще ни прави все по-бедни в духовно отношение.

Инвестиция в Пикасо, Дали, Хърст...

„Да продаваш изкуство е само по себе си изкуство“, казва Диляна Колева, мениджър „Продажби“ в Галерията за модерно изкуство, която отвори врати в София преди малко повече от 3 години. За момента това е първото и единствено художествено пространство в България, откъдето могат да се закупят оригинални графични произведения на прочути западноевропейски творци от XX и XXI век – Пабло Пикасо, Салвадор Дали, Хуан Миро, Марк Шагал, Деймиън Хърст и др. За гоставянето на произведенията галерията си сътрудничи директно с авторите или с оторизираните за целта източници. По гумите на Диляна поддържането на търговския интерес към колекцията е резултат на „огромен ежедневен труд на целия екип в много посоки – организиране и популяризиране на изложбите от годишната програма, изграждане на дългосрочни взаимоотношения с клиенти и ценители, комуникация с посетители и т.н.“

„Състоянието на пазара на изкуство в България е хаотично и неустановено – казва тя. – Въпреки усилията в тази посока, все още липсват ясно определени критерии за регламентирането и развиването му. За мен това е многостранен процес, зад чийто успех би следвало да стои професионалното и адекватно участие на всички засегнати страни – галеристи, изкуствоведи, дилъри, художници, колекционери, институции. Това участие неизменно трябва да върви с необходимата доза

Диляна Колева пред прочутите „точки“ на Деймиън Хърст

ерудитаност, отговорност, готовност да съдействаш с уменията си и стремеж да ги развиваш непрестанно. По отношение на световния опит винаги съм се възхищавала на строго и ясно регламентиранията отношения между галериста и художника, чийто творби галерията предлага, както и на уважението към труда на всяка една от страните в желанието за изграждане на дългосрочни взаимоотношения с колекционерите.“

Диляна обяснява, че въпреки икономическата криза, редките и ценни произведения на изкуството остават удачен вариант за дългосрочна инвестиция, тъй като запазват най-добре своята ликвидност във времето. На мнение е обаче, че у нас все още са сравнително малко хората, които гледат на закупуването на арт творби по този начин.

Откъм чисто търговски интерес най-успешни до този момент са били

изложбите на Салвадор Дали, Хуан Миро и Деймиън Хърст. Графични творби на британския концептуалист, признат за най-влиятелния жив артист, се предлагат в галерията на цени между 10 хиляди и 60 хиляди лева. В този диапазон е имало редица откупки от страна на български ценители.

„Моят личен опит през годините показва, че българските колекционери предпочитат утвърдените и популярни имена, зад чисто произведения неизменно стои конкретна история или впечатляващи творчески и биографични детайли – казва Диляна. – Разбира се, не са малко и случаите, в които съвсем естествено и спонтанното естетическо влечение на човек отключва потребността му да закупи картина на далеч по-малко познат у нас автор.“

В галерията досега не е имало случай на „борба“ между клиенти за някоя от предлаганите творби, но пък неведнъж се е случвало по-решителни ценители да изпреварят други в закупуването или запазването им.

„Много често хората смятат, че предвид сериозната стойност или внушителния размер на някоя картина, тя няма да бъде откупена своевременно от друг – разказва Диляна. – Въпреки влечението и възможността да я направят част от личната си колекция, отлагат решението си във времето, а по-късно винаги съжаляват.“

* Той е богат

**Бул Тренд Брокеридж ООД е инвестиционен посредник,
чрез който ще ОВЛАДЕЕТЕ нови финансови ресурси.**

Доверително управление / Електронна търговия / Финансови консултации /
Управление на активи / Акции / ДЗР/ Валута / Петрол / Злато /
Компенсаторни инструменти / Структурирани продукти

* Пристрастен към печалба

ТАНЯ КИРКОВА

Перспективите за развитие на газовата инфраструктура, на газовите връзки в региона, на трансграничните проекти, които касаят нашата държава, както и развитието на добива на газ в региона и на Южен газов коридор, са актуалното изключително важно предизвикателство за страната ни, но и за региона като цяло. В следващите 5 г. предстои газопроводите през България да бъдат най-малкото увоени.

Това заяви Кирил Темелков, изпълнителен директор на „Булгартрансгаз“, в своята презентация на първата международна регионална газова конференция, която се проведе в София в началото на февруари.

Как националната газотранспортна компания участва в развитието на Южния газов коридор в региона?

Южният газов коридор не е само един или друг проект. Той представлява цялостна концепция, на която Европейската комисия обръща особено внимание, тъй като предвижда в средносрочен план съществени количества природен газ от Каспийския регион и Близкия изток да бъдат осигурени за доставка в Европа. Мечтата на европейския комисар по енергетиката Йотингер е освен изграждането на основни газопроводи, по които да потече каспийски природен газ към Европа, да се развие мрежата на междусистемните връзки, което реално създава предпоставка за същински спот газов пазар, коментира енергийният експерт проф. Атанас Тасев за списание „Икономика“.

Защото, докато не се обединят националните газотранспортни системи, няма да има възможност газът да тече от Север на Юг и от Юг на Север, от Изток на Запад и от Запад на Изток, за да може да се правят реални, или в отделни случаи виртуални, сделки на спот пазара.

Само ако има необходимата инфраструктура на териториите на държавите, разположени между регионите, в които се добива природен газ - основните добивни райони и Европейския съюз, може да се осъществи европейската програма за трансевропей-

Завоите на Южния газов коридор

С напредването на междусистемната свързаност на страните от региона каспийският газ изглежда все по-близо до Европа. Развитие на проектите е основна цел за „Булгартрансгаз“

ски Южен газов коридор. България заема съществено място в него поради своето геополитическо и геостратегическо разположение.

Ние осъзнаваме нашата роля да развием тази междусистемна свързаност и да бъдем във връзка с всички проекти, които се развиват в региона, каза Темелков и обясни, че „Булгартрансгаз“ разглежда всеки свой проект не като самостоятелен, а в контекста на общото развитие на газовата инфраструктура в региона.

Затова в 10-годишния си план националната газотранспортна компания е акцентирала върху осигуряването и развитието на

нашата мрежа като своеобразен гръбнак на регионалната газова инфраструктура.

В нашия бизнес гледаме най-малко 10 години напред. Хоризонтът ни е дългосрочен и координираме времето на изграждането в зависимост от потребностите, подчерта изпълнителният директор на „Булгартрансгаз“.

Компанията си поставя три основни цели в своята дейност:

- Подкрепа и свързаност с трансграничните газопроводи, които преминават през страната ни
- Развитие на междусистемната свързаност с мрежите на съ-

седните държави, която разглежда също като част от Южния газов коридор. За тях е важно да се отбележи, че капацитетът им не е изцяло само за нашата държава. Предвижда се той да се използва и от другите страни в региона.

- Развитие на национални инфраструктурни проекти, които не са пряко свързани, но отново подкрепят Южния газов коридор

През територията на страната преминава трасето на международния проект „Набуко“, който е един от най-важните за Европа и за енергийните доставки на нашата страна. Проектът предвижда доставки на природен газ от Каспийския регион и Близкия изток. Българският енергиен холдинг е един от акционерите в международната компания, която развива проекта.

Ако собственикът на газа от находище „Шах Дениз 2“ избере за трансевропейския проект трасето, преминаващо през България, връзката с него ще се осъществи при компресорна станция Лозенец, като тя ще бъде с капацитет от 4 млрд. куб.м годишно. Това ще създаде възможност за получаване на газ както за територията на страната, така и за съседните държави, с които имаме планирани междусистемни връзки или има вече изградени такива.

„Булгартрансгаз“ работи и по съществен за България и за Южния газов коридор проект - Междусистемна връзка България-Турция. Дължината на тръбата на територията на България е 75 км и около 130 км е участъкът, който трябва да бъде изграден на турска територия. Капацитетът на тръбата е от 3 до 5 млрд. куб.м годишно. Планът за въвеждане в експлоатация е 2014 година.

С реализацията на проекта ще

се осигури пряк достъп на газопреносната ни система до входните точки и източници на газ на турската преносна система.

Предвижда се газопроводът да бъде реверсивен, т.е. да има възможност за обмен на количества газ в двете посоки.

Българската газотранспортна компания разглежда и този проект в контекста на развитието на общата инфраструктура в региона. Той се реализира координирано с всички останали газови проекти в региона Турция - България, включително с Трансадриатическия проект /ТАП/ през Турция-Гърция-Албания до Южна Италия, както и четания за негова алтернатива проект „Набуко Запад“, обясни Кирил Темелков.

Междусистемната газова връзка България-Гърция е съществен инфраструктурен проект за двете държави, а също и за Южния газов коридор. Тя е с трасе от Комотини през Хасково и Стара Загора, с дължина от около 180 км, от които 150 км на българска територия и 30 км на територията на Република Гърция. Капацитетът на газопровода се предвижда да бъде от 3 до 5 млрд. куб.м годишно. Планира се да се въведе в експлоатация през 2014 година.

Този проект се развива от компанията Ай Си Жи Би, в която участва Български енергиен холдинг. При Стара Загора националната газова система ще има междусистемна свързаност за пълния капацитет на тази връзка. Този капацитет ще може да бъде ползван както за страната, така и за региона, обясни изпълнителният директор на „Булгартрансгаз“.

Проектът предвижда на територията на Гърция тръбопроводът да има достъп до гръцката преносна система, която пък от

своя страна чрез междусистемната връзка Турция-Гърция ще има достъп и до турския газов пазар. Проектът диверсифицира в значителна степен доставките и източниците на природен газ не само от страна на входните точки на турската система, но и по отношение LNG терминалите, които са разположени на територията на Гърция и на територията на Турция, откъдето може да бъдат доставени допълнителни количества газ.

В контекста на Южния газов коридор, след изграждането и влизането в експлоатация на проектите от Южния газов коридор, през планираните междусистемни връзки България – Румъния и България - Сърбия, новите количества природен газ от различни източници биха допринесли за задоволяване на потребностите на пазара на природен газ в страни от Централа, Източна и Югоизточна Европа.

Връзката България-Румъния, която в момента е в строеж, ще бъде завършена в средата на 2013 г. За газовата връзка със Сърбия е приключило предпроектното проучване и стартират проектните дейности.

Непряко свързан с Южния газов коридор, но изключително важен, е проектът за разширение на газохранилище „Чирен“. Газовите хранилища винаги се изграждат близо до потребителите и тяхната функция е да поемат сезонната неравномерност или пикови потребления в регионите, където са разположени. Едновременно с това националната газова система се явява своеобразен гръбнак на развитието на междусистемната свързаност в региона. Това налага нашата отговорност да осигурим възможност целият регион да ползва услугите по съхранение на природен газ, е

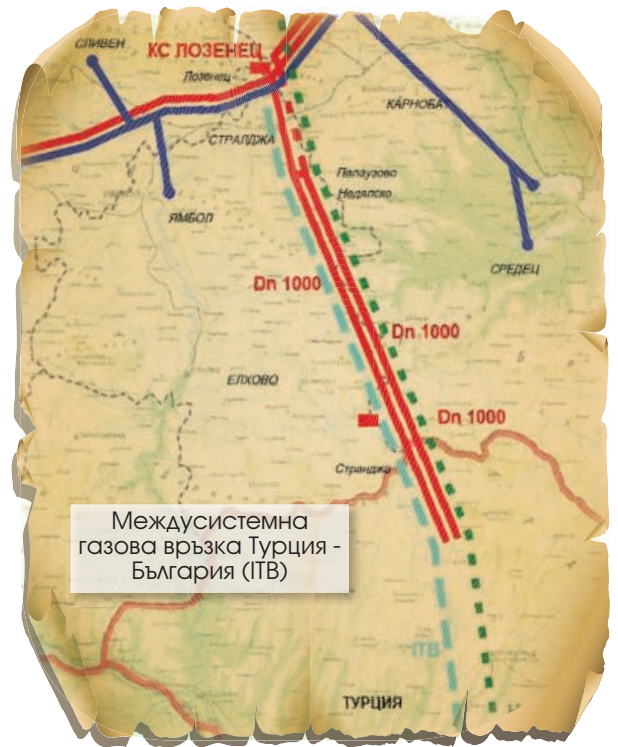
Южен газов коридор

Междусистемна
газова връзка
България - Сърбия (IBS)

Междусистемна
газова връзка Турция -
България (ITB)

убеден изпълнителният директор на „Булгартрансгаз“.

Отчитайки цялата между-системна свързаност, която се развива в момента в региона, и трансграничните газови проекти, считаме за изключително важно и целесъобразно разширението на подземното газоохранилище, подчерта Темелков.

Направената оценка на състоянието на хранилището и на геоложките структури е показала потенциал за удвояване на неговия капацитет за съхранявани количества и по отношение на дебит на добив

и нагнетяване на газ. В момента максималният капацитет за добив и нагнетяване е 4,2 млн. куб.м на ден. Плановете са той да се развие до 10 млн. куб.м на ден. От 550 млн.куб.м газ, колкото могат да се съхраняват в хранилището сега, капацитетът за съхранение ще се увеличи до 1 млрд. куб.м.

Разширението на „Чирен“ ще бъде направено поетапно - с изграждане на нови сондажи и на наземна инфраструктура, като периодът на реализиране на проекта е от 2014 г. до 2017 г. В света все по-актуални стават

транспортните газови компании, които имат хранилища за газ, коментира проф. Атанас Тасев, оценявайки мястото на "Булгартрансгаз" за газовия пазар в страната и региона. Време е компанията да изгради ново газо-хранилище и да разшири бизнеса си, посветва експертът.

Никои не може да измести "Булгартрансгаз" от пазара, компанията е независима и с влияние в региона. Всеки, който търгува, доставя, изнася газ, трябва да мине през нейната преносна мрежа, каза професор Тасев.

Междусистемна
газова връзка Гърция -
България (IGB)

Междусистемна газова
връзка България -
Румъния (IBR)

Плащания за природни ограничения

МЯРКА 211

на фермери в планинските райони

Програма
за развитие на
селските райони
(2007-2013)

Министерство на
земеделието и
храните

Европейски
земеделски фонд
за развитие
на селските райони:
„Европа инвестира
в селските райони“

ДЪХ НА РОЗИ И ЛАВАНДУЛА

**Високите цени на етеричните масла станаха
причина за война на „тихия фронт“**

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Ако нещата се подобряват — нещо ще се влоши, гласи един от законите на Мърфи. И наистина производството на розово и лавангулово масло у нас тръгна по мед и масло, но не щеш ли, един доклад на Научния комитет за защита на потребителите (Scientific Committee on Consumer Safety) опита да сложи спиратка в развитието. Документът алармира за наличието на алергенни съставки в козметичните продукти, в които тези масла се влагат. Нашите производители се почувстваха застрашени. Министерството на земеделието и храните (МЗХ) веднага взе мерки да защити българското. Сега можело да ни се размине само с решение на територията на ЕС върху козметични продукти да има надпис за опасност от алергии.

Амаката

През декември миналата година на работна група в Брюксел, която се занимава с парфюмерийните и козметичните продукти, е представено изследване на Научния комитет за безопасност на потребителите. То се позовава на клинични тестове за влиянието на съставки, които се влагат в парфюмерията и козметиката и може да предизвикат контактни алергии у пациентите. Според доклада при употреба на козметични продукти, съдържащи „българско розово масло“, се получават нежелани реакции на кожата. Лавангуловото масло също е включено, но не се уточнява произходът му. Нашето „течно злато“ е сред най-богатите на ароматни съставки, но би било погрешно да се твърди, че всички, които употребяват такива продукти, развиват алергии, това се е случило при незначителен процент от положените на тест, обяснява Георги Ралчев, началник отдел „Растениевъдство“ в МЗХ.

Кръгова отбрана

Министърът на земеделието Мирослав Наиденов се среща с комисаря по здравеопазване Тонио Борч и получи уверения, че тези научни изследвания няма да доведат до зако-

нодателна инициатива, свързана със забрана и лимитиране влагането на розово и лавангулово масло в продуктите. „Направихме всички необходими действия, за да предотвратим негативните последици за този вид етерични масла. Оттук насетне българските власти внимателно ще следят дейността на работната група в Брюксел“, уверява Георги Ралчев.

Франция реагира също така остро на заключенията и категоричността в доклада. Страната е утвърден производител на лавангулово масло, но тя е и голям ползвател на български етерични масла - те намират приложение в много френски марки.

Води се битка на лобита, тъй като склонността към алергия от розово масло не надвишава 2% от потребителите, твърди Даниела Петрова, лекар токсиколог, който участва в производството на лекарства, съдържащи преработено розово масло. Такъв е и процентът на възможните алергии към гоматите, но никъде по тях няма предупредителни етикети, напомня тя.

Заг кулисите

Заговори се, че ударът идва от лобито на синтетичните продукти, което опитва да вземе връх над натуралните съставки в козметиката и фармацевцията. „Това, което наблюдаваме, е в резултат на борбата на синтетичните да наложат изкуствените химически елементи в парфюмерията и козметиката. Аз се разрових в архива на лабораторията. Още от 1930 г., откакто датират първите ни сведения, са правени различни изследвания за розовото масло - какво и как може да се използва. Никъде не е имало и намек, че то е алерген“, твърди Димитър Кунов, управител на държавната лаборатория „Българска роза“.

Според дългогодишния ръководител на Института по розата и етеричномаслените култури (ИРЕМК) проф. Негко Негков изпадаме не за първи път в подобна ситуация: „Килограм

розово масло се търгува за около 6000 евро, а лавангуловото масло мина 80 евро/кг. Това са доста високи стойности и се търсят начини за обръщане на ценовия тренд.“ Според него няма място за притеснение от атаката, тъй като розовото масло се използва вече над 300 години както в парфюмите, така и в козметичните продукти, лавангуловото масло също е доста популярно.

Голямото търсене

„При цената на розовото масло не може да се говори за пик, тя се формира от търсенето и предлагането. В момента има голямо търсене и тези негативни заключения в доклада едва ли ще повлияят върху цената, тъй като България има добри позиции и на трети пазари“, посочва Георги Ралчев. Най-добра цена на розовото масло българските производители постигат в Япония, а не в Европейския съюз.

Именно търсенето и гобрите печалби разбудиха интереса на българските производители към розите и лавангулата. Те инвестираха в

България показва на Брюксел, че розите имат бодли

нови насаждения и в модерни производства, именно това позволява все по-качествен продукт, който да гържи добра цена. Този бизнес в по-голямата си част все още е наследствен. Но има и хора с успешни бизнес планове, които също съумяха да влязат в сектора.

Еталон за качество

Българското розово масло е комплекс от няколко фактора – биология на вида, почвено-климатични и технологични условия, а също

и традиции, култивирани наг 300 години. Ухайното „злато“, произвеждано у нас, е световен еталон за качество. Това се дължи на богатия състав от наг 300 компонента, баланса в съотношението на основните съставки и високото съдържание на естери. В българското розово масло все още се съдържат непрочучени вещества в минимални количества, което определя ценния и недостижим аромат. Именно по тази причина окончателната оценка се дава от парфюмеристите. Общопризнато е, че българското розово масло се явява незаменим продукт и база при производство на висококачествени парфюми, разказва гл. ас. г-р Наташа Ковачева, и. г. директор ИРЕМК.

Конюнктурата на пазара определя търсенето и предлагането и на лавандуловото масло. Причината за високата цена беше недостигът на международния пазар, породен от намаления добив в страните, традиционни производители на лавандулово масло – Франция, Украйна, Молдова, Китай. През последните две години атрактивните цени на лавандуловото масло доведоха до разширяване на насажденията. Има вероятност обаче свръхпроизводството през следващите години да стане проблем, предупреждава Наташа Ковачева. По нейни гуми българското лавандулово масло се използва като един от важните компоненти за мъжката парфюмерия и козме-

✓ **В България годишно се произвеждат около 100 т лавандулово масло, като в света производството достига 140 т., т. е. нашият дял е наг две трети от количествата в света.**

✓ **Около 100 долара достига цената за 1 кг лавандулово масло.**

✓ **При лавандуловото масло се получи свръхпредлагане и то вече не намира бърза реализация. Дистрибуцията все още не е на нужното ниво.**

✓ **Лавандуловото масло се изнася за цял свет и намира приложение най-вече в парфюмерията, козметиката и фармацията. Търсенето на този тип масла в последните години нарасна. Почвите и климатичните условия у нас са благоприятни за постигане на висококачествен продукт.**

✓ **Тенденцията за нарастване на площите с лавандула стана**

Франция също е голям производител на лавандула

факт в последните две-три години у нас и вече разполагаме с около 30 хил. дка, като скоро те ще достигнат 37 хил. дка. Увеличението е с 15-20% годишно, тъй като с малко разходи се получава продукт, който се търгува добре на световния пазар.

✓ **Пикът в интереса към лавандулата е минал. Фокусът вече е насочен към подобряване на качеството, защото при голямо предлагане цената спада наполовина. Качеството държи летвата високо.**

тика. Основни негови потребители са Франция и САЩ.

Решение на проблема

Ако губите много от това, че нещата вървят зле — дължни сте да направите всичко възможно. Ако нищо не губите — по-добре не се намесвайте. Ако нещата се обърнат във ваша полза — отгърнете си. Това гласи популярен коментар към законите на Мърфи. Българските розопроизводители-

ли може и да не са добре запознати с него, но успешно го прилагат. Повечето от тях предпочетоха да не се месят и да оставят Министерството на земеделието и храните да обезоръжи атакуващите. Появи се и друга гледна точка към въпроса за алергените: „Ако има сериозно обществено недоволство, създайте проблем на хората и го решете, за да туширате недоволството.“ Така розопроизводителите бяха пуснати по наназорнище. 🍷

Цифри

✓ **България произвежда между 1,5-2 т розово масло годишно. Това се равнява на 40-45% от световното производство на ароматното „злато“. Цената варира между 5,5 и 6 хил. евро за килограм, като всичко е въпрос на качество и на индивидуално договаряне.**

✓ **Субсидиите за розопроизводителите в момента са само т. нар. директни плащания на площ. България настоява за следващия програмен период от 2014 г. да има възможности и за обвързано подпомагане на розопроизводителите в зависимост от качеството. Такава опция съществува за производителите на плодове и зеленчуци и стремежът е производителите на розов цвят също да влязат в списъка. Критериите ще се формират на базата на добрите производствени практики за розов цвят.**

Маслото от казанлъшката роза е уникално

✓ **2226 са производителите на розов цвят в България по данни на МЗХ. Засетите площи са близо 38 хил. дка.**

✓ **Дестилериите са около 15, като 5-6 са големите.**

✓ **През 90-те години на миналия век имаше срив в розопроизводството, разчиташе се на амортизираните насаждения. Направени бяха опити казанлъшката роза да се засява на територията на цялата страна, но стана ясно, че тя вирее най-добре в Розовата долина. Липсата на подпомагане на производителите също даде негативно отражение, както и липсата на работна ръка само за сезона на брането. Тези негативи вече се преодоляват. В света се промени и културата на употреба на качествени продукти, тясно свързани с тероара на дадена страна.**

Плащания на фермери в райони с ограничения, различни МЯРКА 212 от планинските райони по Програмата за развитие на селските райони

Програма
за развитие на
селските райони
(2007-2013)
Министерство на
земеделието и
храните

Европейски
земеделски фонд
за развитие
на селските райони:
„Европа инвестира
в селските райони“

2007 - 2013

фото ИЛИЯНА КИРИЛОВА

Васил Радойновски, ръководител на секретариата на Българо-швейцарската търговска камара в София:

Български храни и вино могат да пробият на швейцарския пазар

Страната ни е подходящо място за изнасяне на производството на фирми от конфедерацията

СВЕТАНА ЖЕЛЕВА

- Г-н Радойновски, как оценявате българо-швейцарските търговски отношения? Как се развива стокообменът между двете страни?

- Търговските отношения между България и Швейцария се развиват успешно. През последните

години постоянно нараства стокообменът между двете страни. По данни на БНБ през 2011 г. нашият износ за Швейцария е възлизал на 125 милиона евро, а вносите – на 234,6 милиона евро. Предварителните данни за 2012 г. сочат нарастване и в двете посоки, съответно с 69,3 % на износа и с 11,8 % на вноса. Разбира

ВАСИЛ РАДОЙНОВСКИ учи в немска езикова гимназия в родния си град Ловеч, след което завършва право в СУ „Климент Охридски“. През 1992 г. започва работа в новообразованата швейцарска фирма „Индустриконсулт“. Тук основно се занимава с управленско консултиране, стратегическо планиране, както и със съдействие на чуждестранни компании при навлизането им на българския пазар, търсене на партньори, временно поемане на управлението и др. През 1997 г. той вече е управител на фирма-

та, а от 1999 – собственик, след успешно изкупуване на компанията от швейцарските собственици (Management Buy Out). От есента на 2010 г. фирма „Индустриконсулт“ поема функциите на секретариат на Българо-швейцарската търговска камара (БШТК) в София. През последните 20 години Васил Радойновски като консултант, управител на „Индустриконсулт“ и като ръководител на секретариата на БШТК, е работил за редица фирми и организации от Швейцария и други страни.

се, потенциалът за растеж не е изчерпан и ние се надяваме това темпо да се запази през тази и следващите години.

По отношение на инвестициите, за периода от 1996 година до края на октомври 2012 г. в България са постъпили 1,335 милиарда евро с произход Швейцария.

Необходимо е обаче да се подчертае нещо друго: Швейцария като водеща страна в областта на развойната дейност и иновациите е изключително важен и перспективен партньор за българската икономика. Ако се стремим да развиваме индустрия на знанието, генерираща висока добавена стойност, то естествено се налага необходимостта от целенасочена работа за задълбочаване на контактите и насърчаване на съвместните проекти. Българо-швейцарската търговска камара работи в това направление. Разчитаме на споделено развитие и от страна на българските институции.

- В кои сектори преобладават техните фирми у нас?

- Швейцарските инвестиции в България са разнообразни както по сектори на икономиката, така и по размер. Те са в областта на химическата и фармацевтичната индустрия, хранително-вкусовата промишленост, услугите, машиностроенето, електротехниката и електрониката и др.

- С какво нашите фирми пробиват на швейцарския пазар?

- По данни на Националния статистически институт (НСИ) българският износ за Швейцария е предимно в областта на изделията от ценни метали, а също и продукти и компоненти на електротехниката и електрониката, машиностроенето, облеклото. Очакваме дялът на електронните компоненти в износа значително да нарасне. От друга страна, напоследък се забелязва стремеж на български производители на храни и напитки (вино) да търсят

възможности за реализация на швейцарския пазар.

- С какво страната ни е атрактивна за швейцарските фирми? Кои са силните ни страни в момента?

- България представлява интерес за швейцарските фирми на първо място поради ниските производствени разходи. Вече работещи в страната швейцарски компании изразяват задоволството си и от качеството на човешките ни ресурси, от иновационното мислене и желанието за развитие на голяма част от младите българи. Трябва да се подчертае обаче, че ние все още оставаме непознати в Швейцария както като страна, така и като възможности за правене на бизнес. Ето защо може да се каже, че потенциалът на България като държава, привлекателна за инвестиции от Швейцария, не е реализиран към момента.

- Какви са измеренията на кризата в Швейцария, как страната се справя с това предизвикателство?

- До голяма степен Швейцария е стабилна през последните години на икономическа и финансова криза. Естествено, сътресенията в световен мащаб не могат да не окажат влияние и там. Поскъпването на швейцарската национална валута през последните две години доведе до силно понижаване на конкурентоспособността на експортно ориентирани отрасли на швейцарската икономика. За да запазят своите пазарни предимства, редица малки и средни предприятия, които са в основата на швейцарската икономика, анализират възможността за пренасочване на част от производствените си дейности към държава, в която могат да оптимизират своите разходи. Такава благоприятна конюнктура в настоящия момент може да бъде открита в България. Комбинацията от ниски производствени разходи, политическа и икономическа стабилност, ниски нива на данъчно облагане, квалифицирана работна ръка, членство в ЕС и географска близост, правят България подходяща за взаимозгодно партньорство. От друга страна, традициите, иновативният и високотехнологичен характер на швейцарската икономика могат да допринесат за развитието на българските фирми със своето ноу-хау и с предоставянето на достъп до един, макар и ограничен по размер, но високо платежоспособен пазар.

- Каква бе 2012 г. за Българо-швейцарската търговска

Радойновски с председателя на УС на камарата Бони Бонев

камара? Каква 2013 г. очаквате?

- Изминалата 2012 година бе положителна за развитието на Българо-швейцарската търговска камара въпреки кризата. Продължихме да привличаме нови членове. Броят им постоянно нараства, като към края на годината вече надхвърля 90. Успяхме да съдействаме на няколко швейцарски фирми да разширят дейността си в България или да я открият като подходящо място за инвестиции. Започнахме целенасочено да търсим контакти с фирми извън столицата, като организирахме срещи на нашите членове с представители на местния бизнес от два региона в България. Не на последно място, засилихме и нашата работа в областта на корпоративната социална отговорност. Подкрепихме няколко български неправителствени организации, като съдействахме да получат компютри, предоставени от община Лозана.

През настоящата година сме си поставили за цел да работим основно за популяризирането на страната ни като привлекателно място за швейцарски инвестиции. Искаме да допринесем за създаването на нови икономически партньорства между български и швейцарски фирми и организации. Това ще постигнем както с работа за швейцарските фирми в България, така и чрез представяне на потенциала на България в Швейцария. Естествено, ще продължим да работим и в подкрепа на нашите членове. Всичко това допринася за изпълнението на основната цел на камарата – подпомагането и стимулирането на икономическите и търговските връзки между България и Швейцария.

- Кои от митовите за Швейцария бихте потвърдили и бихте развенчали?

- Наистина нашите представи за Швейцария често се свързват с точността и прецизността, с високото качество. Не може да се каже, че това е мит, по-скоро е факт. Пословично е и трудолюбието и старанието на швейцарците, стремежът им да произведат възможно най-доброто, често независимо от цената. Но от друга страна, швейцарците са

Посланикът на Швейцария у нас Н.Пр. Регина Ешер работи в тясно сътрудничество с ръководството и членовете на камарата

изключително скромни, пестеливи и премерени във всяко едно отношение. И в този смисъл един от българските митове за Швейцария, че там живеят много богати хора, които харчат колкото и за каквото си поискат и са напълно задоволени във всяко едно отношение, трябва да бъде развенчан.

- Кои групи инициативи от работата на камарата бихте анонсирали?

- Във връзка с основната си цел – подпомагане и стимулиране на икономическите и търговските връзки между България и Швейцария, Българо-швейцарската търговска камара разработи специален проект за разширяване и развитие на партньорствата между фирми и организации от двете страни въз основа на прилагането на опита на нашата швейцарска партньорска организация. Очакваме проектът да бъде одобрен за финансиране от фонд „Партньорство“ в рамките на програмата на Швейцарското сътрудничество за България като част от приноса на Конфедерация Швейцария за разширения Европейски съюз. Надяваме се да стартираме работата по неговото изпълнение през тази пролет. В този проект на първо място предвиждаме да изработим каталог с български фирми с потенциал за партньорство с швейцарски фирми. След това на специално организиран бизнес форум в Швейцария ще представим пред представители на швейцарски бизнес асоциации и малки и

средни предприятия благоприятните възможности за инвестиции в България, както и фирмите с потенциал за партньорство. Ще последва организиране на бизнес форум в България за швейцарските предприемачи, които желаят да се убедят на място в условията за инвестиции в България и да се запознаят с конкретни фирми.

Бих искал още веднъж да подчертая, че наред с работата си по постигане на основните си цели нашата камара съдейства активно и на организации, които работят в подкрепа на хората в неравностойно положение, тяхната интеграция, геята. През изминалата година например започнахме много интензивно партньорство с Център за между-етнически диалог и толерантност "Амалипе". Това партньорство ще се развива и през настоящата година. Вече има конкретни действия за съвместни проекти и инициативи. Работим и с групи добри организации.

- Вашата камара като че ли има най-много физически лица-членове, така ли е? С какво ги подпомагате?

- Основното изискване за членство в Българо-швейцарската търговска камара е съпричастност с целите на организацията, наред със съблюдаване на Етичния кодекс. В този смисъл наши членове могат да бъдат и физически лица. Те се ползват с всички права, които им осигурява членството в камарата.

„Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива МЯРКА 213 2000/60/ЕК – за земеделски земи”

Програма
за развитие на
селските райони
(2007-2013)

Министерство на
земеделieto и
храните

Европейски
земеделски фонд
за развитие
на селските райони:
„Европа инвестира
в селските райони”

2007 - 2013

Смолян събира Чепеларе, Рудозем и Златоград в общ туристически проект

Обмисляме нови атракции със съседни общини в Гърция, казва кметът Николай Мелемов

СИАНА СЕВОВА

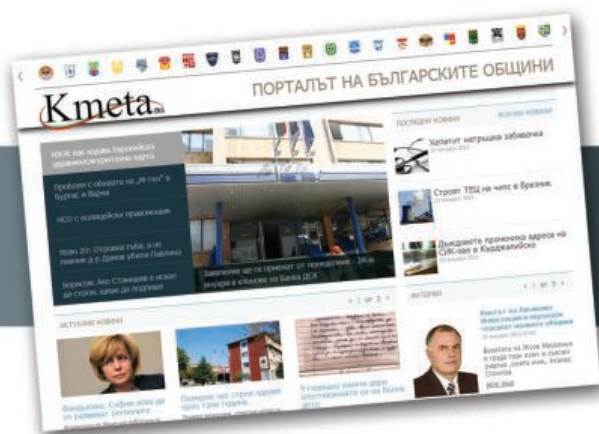
Списание „Икономика“ започна съвместна рубрика с портала на българските общини www.kmeta.bg. В нея представяме успешните примери за развитие на регионите у нас, за решаването на градски проблеми, за облагородяването на жизнената среда на българите, която започва от всеки град и село. Гост в поредното издание на рубриката е Николай Мелемов, кмет на община Смолян.

- Г-н кмете, община Смолян е едно от най-красивите места в България. Как кметството ще развива туризма? Имате ли общи туристически проекти в Родопите?

- По отношение на туризма имаме диалог със съседните общини. Наскоро стартира проектът „Развитие на туристически регион „Средни Родопи“ и маркетинг на неговите дестинации“. В него община Смолян е водеща, а партньори са Чепеларе, Рудозем, Златоград и Регионална туристическа асоциация „Родопи“. Идеята на проекта е да се обединим и да развиваме туризъм като регион Средни Родопи, а не на парче, както е ставало досега. Намираме общ език и въпреки тежките времена се справяме с предизвикателствата. Идеята е да участваме в регионални, национални и международни туристически борси. Ще се организират експедиции и посещения на пътнически агенти, туроператори, автори на пътеводители. Това са целите, чрез които ще работим Родопите да станат привлекателна дестинация за всякакъв вид туризъм.

- А какви проекти имате с общините от съседни държави?

- По отношение на трансграничните проекти работим изключително добре с общините в Северна Гърция

- Авдира, Самотраки. Въпреки леките забавяния, които имаме по субективни причини, смятам, че ще приключим проектите в срок, а съвсем скоро ще се види и резултатът от тях - улеснен достъп до туристическите обекти, както и съвсем нови атракции.

- Какви са вашите приоритети за следващите години от мандата?

- Оптимист съм, много цели сме заложили за догодина, защото освен инфраструктурата, задълженията на една община са културата, спортът и училища. Със собствен труд и средства извършихме цялостен ремонт на сградата на театъра, а в момента се ремонтира покривът на Спортната зала. През пролетта на следващата година ще започне строежът на две спортни площадки – в кварталите Устово и Райково, ще изградим и открит плувен басейн в Устово. Нямаме средства да помагаме

по-активно на самите спортисти, което е слабост, но пък решихме първо да оправим базата, защото за да има спорт, трябва да има база, и децата да спортуват в нормални условия. Обърнахме внимание тази година на улици, които с десетилетия не са били почиствани, и на по-малките селища в общината. Написаха се приоритети за всички населени места след обиколки и срещи, закупихме строителни материали и ги раздадохме по всички села. С помощта на работниците от временната заетост, които по програма са 670 души, и със собствени сили се извършиха неотложни дейности по населените места. Общината има над 80 населени места и над 400 км

общинска пътна мрежа.

- Как ще се разреши проблемът със Смолянския театър, заговори се, че той ще бъде закрит?

- Не мога да не скрия разочарованието си от тиражираните информации за края на театъра, което беше субективизъм, политика и лични отношения. А друга политика освен това, което е добро за града, няма. На 5 февруари се срещнах с актьорите и сценичните работници, обещах им, че ще направим всичко възможно да запазим максимално хората, на които им предстоеше съкращение от Драматичния театър Пловдив. Винаги сме искали да се

Театърът на Смолян бе ремонтиран, а до месец предстои там да бъде открито и голямо 3D кино

развива театърът. Миналата година смолянското кметство получи собствеността върху сградата, а чак сега се извършва предаване на имуществото. Заварихме я в окаяно състояние и успяхме със собствени сили да я ремонтираме. Искаме да направим сградата на театъра културен център. В нея ще се помещават всички културни институции.

- Имате идея и за 3D кино в Смолян, докъде сте стигнали с реализацията?

- Надявам се, че през април в театъра ще имаме съвременно 3D кино. Собственикът на верига „Арена“ беше в Смолян и разгледа залата в театъра, където ще бъде

разположен кинозалът. Договорихме се в най-кратки срокове да приключи ремонтът, според указанията на архитекта на фирмата, и да бъде монтирана последно поколение 3D техника. Киното ще бъде със запазената марка на „Арена България“, като в бъдеще се роди и идея голямата зала в театъра също да бъде приспособена за кинозал с т.нар. „падащ екран“. Реконструкцията ще позволи тя да се превърне в многофункционална - за театър, кино и конферентни прояви.

- По какви европроекти работите?

- Община Смолян е сред водещите общини в България по изпълнение на проекти, финансирани с европейски средства. Към настоящия момент работим по 12 сериозни проекта, 9 от които по Оперативна програма „Регионално развитие“. Основният проблем, който заварихме от предишното ръководство, бяха забавените процедури по проекти, грешки по тях, които бяха отстранени с денонощна работа. Смолян е на второ място в страната по подадени заявления за енергийно обновяване на жилищни сгради. Надяваме се около 10 сгради на територията на общината да бъдат санирани. Това показва, че смолянчани са изключително практични хора, разбират ползата от енергийното обновяване на сградите, в които живеят, и оценяват уникалните условия, които проектът им предоставя. Предстои реализацията на най-мощния проект за интегриран воден цикъл, който ще позволи 100% от града да бъдат обхванати с канализация и нови водопроводи. Паралелно с това се работи и по проект за втора пречиствателна станция в Пампорово.

В геодезията технологиите се развиват динамично, но българските компании от сектора са заложници на бездействието на вътрешния пазар

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Геодезистите обичат Чудомир, защото професията им е намерила място в неговото творчество. Любим техен пример е разказът „Шареното колче“, особено когато искат да покажат колко далеч е стигнала тази професия днес. Ако има сфера на дейност, която технологично да се обновява на близо две години, то геодезията със сигурност е една от тях. И ако попитате „Каква пък геодезия има днес в България?!“, ще признаем, че въпросът има основания, но не съвсем. Проф. Славейко Господинов приема да е наш гиз в тези дебати. Освен преподавател, той е и управител на фирма „Геотехинженеринг“, с други думи добре познава и теорията, и практиката.

Територия

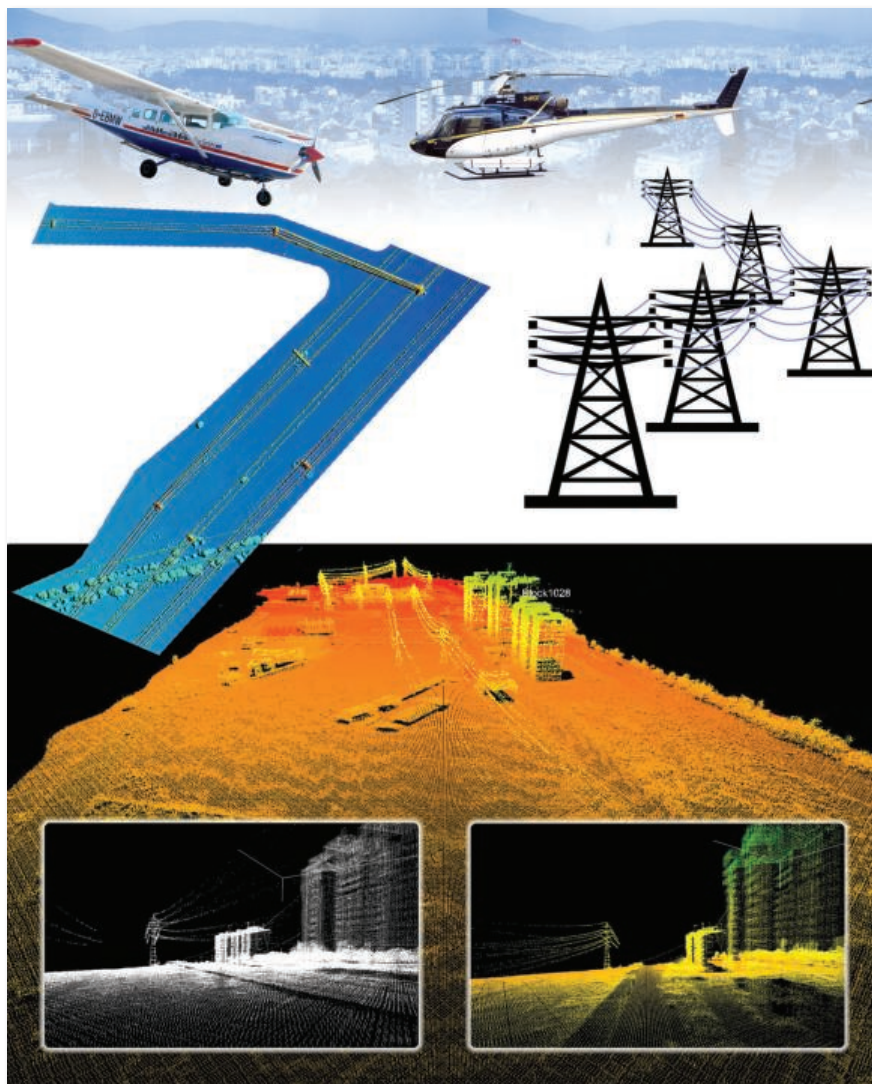
Според една от най-разпространените версии геодезията се е зародила заради нуждите на хората, живели по бреговете на Нил в Древен Египет. Всяка година след прииждането на реката границите на имотите се заличавали и се налагало отново да бъдат възстановявани. Впоследствие търсенията на човечеството са насочени към определяне на формата и размерите на Земята, нейното външно гравитационно поле и техните изменения във времето.

Науката за земята върви в крак с технологиите на времето и днешната геодезия е много различна от годините, когато отъждествяваха геодезистите с „хората с шарените колчета, които мерят“. Измерванията вече се правят с модерни методи.

Технологии

В световен мащаб геодезията се развива много бързо, технологиите непрекъснато се усъвършенстват и на малък интервал

Шареното

„Геотехинженеринг“ има ноу-хау за въздушно лазерно заснемане на мрежите с високо напрежение

от време се появяват нови и нови възможности. Върви се към цялостна автоматизация и електронизация на геодезическите дейности. И всяка компания, която иска да остане в бизнеса, трябва постоянно да се модернизира. Инвестициите обаче са много големи, а няма ли гаранция за възвръщаемост на средствата, те стават неоправдани.

Спирачка

През последните 3-4 години българската държава загърби проектите в областта на геодезията и се стига до голямо изоставане.

Липсата на подобна активност на практика потиска внедряването на водещите технологии, тъй като за бизнеса няма поръчки.

Преди години еуфорията по възстановяването на земите и на горския фонд на бившите им собственици беше икономическа предпоставка у нас да навлязат технологии, които специалистите в сферата на геодезията познаваха само на книга. Сега такива условия няма, въпреки че има два закона, които задължават държавата да се грижи за развитието на геодезията - това са Законът за кадастъра и имотния регистър, а също

КОЛЧЕ СИ ОТИВА

Законът за геодезията и картографията.

Изоставане

Държавата изоставя в картирането на територията в мащаб 1:5000, в момента липсва цифрова едромасщабна карта, за разлика от нашите съседни страни. Дори не е започнал процес по създаването ѝ, макар последната да е правена още през 1976-1979 г.

Друг проблем е, че сегашното правителство и няколко преди него дори под натиска на Евросъюза не успяха да решат въпроса с липсата на актуални ортофотокартри и работеща информационна система за земеделските земи все още няма, а на нейна база стават плащанията на земеделските субсидии.

Възвръщаемост

Средствата, вложени в кадастъра на страната, се изплащат доста бързо. За изработването на такава кадастрална карта за градове от мащабите на Варна и Бургас са сключени договори за по около 1,5 млн. лв., като 40-42% от тях веднага се връщат в държавната хазна под формата на данъци и осигуровки. Всеки месец между 200 и 300 хил. постъпват в държавния бюджет от обслужването на гражданите. В момента геодезическите фирми имат капацитет за работа на стойност 12-15 млн. лв. годишно. Подобни поръчки ще носят бърза възвръщаемост за държавата, а същевременно ще се гарантира сигурността за собствениците. От три и половина години не е отпуснат и лев за изработването на нови кадастрални карти и в момента такива карти има само за 18% от територията на страната. Осем квартала на София все още нямат цифров кадастър.

Обучение

Скъпо струва обучението на един геодезист, тъй като съвре-

На жп прелез в една западна страна стои надпис: „Влакът минава през този прелез за 2 мин, независимо дали вашата кола е на линията.“ Ние опитваме да поставим колата си на прелеза, вместо да се качим на влака. Но и да не го хванем, той ще продължи да се движи, така Славейко Господинов коментира бъдещето на геодезията, което не зависи от развитието ѝ в България. У нас има много подготвени хора, но ако няма достатъчно поръчки, те не биха могли задълго да останат в сектора. Ако нашите компании са на ниво, може да работят в партньорски отношения и зад граница. Те обаче са заложник на действието и на бездействието на вътрешния пазар, който или стимулира, или спира развитието им.

като отиват в практиката и усетят постоянните спирачки в работата им, идва моментът на разочарованието. През последните 15-20 години, когато започна бумът на високите технологии, годишният прием на студенти по геодезия нарасна до 80-100 души, привлечени от възможността да работят с космически методи, географски информационни системи и дигитална апаратура. Много от българските студенти под различни форми на сътрудничество отиват в елитни западни университети и получават необходимото признание. Немалко от тях остават там. Богатите държави вземат готови кадри, тъй като предлагат подходящи условия за реализацията и развитието им. Онези, които остават тук, за момента все още си намират работа, но нямат простор за изява и развитие.

Затворени очи

За България проблемът не е в липсата на специалисти по геодезия, а как държавата е готова да ги използва. Дори когато има обществени поръчки, се задават специфични параметри, вместо да се мисли как с едно облитане на страната да се реши по-голям кръг от задачи. Може да има вариации във височината на полета и в точността на заснемане, така че резултатите да служат едновременно на земеделското министерство, за изработването на едромасщабната карта, както и за други цели. Така вложените средства ще се използват по-ефективно. Но това е въпрос на разбиране от властите да ръководят тези процеси. В голяма степен и нормативната база е много остаряла, тя не е съобразена с възможностите на новите технологии и е формална спирачка за тяхното прилагане. Държавата обаче е изключила от

Екип на „Геотехинженеринг“

менната апаратура не е никак евтина. Около 8-10 години са нужни за изграждането на добър специалист, след като той е напуснал студентската скамейка. Младите хора имат интерес към новостите и работят с хъс и желание в Университета по архитектура, строителство и геодезия, но

своя дневен ред задачите на геодезията и картографията.

Прозрачност

Геодезията внася ред и за някои това е камъчето в обувката. Когато има система, която действа независимо от нечии персонални желания, това носи удобства за болшинството от хората, но пък е спирачка за тези с нечисти намерения. Дюните например са обект на специфични кадастрални карти, но такива също не се възлагат. Ако имаше изработени специализирани кадастрални карти, на които да са обозначени важните природни обекти, едва ли щеше да се стига до скандали с дюните по Черноморието и територии от Natura 2000. Още по-трагично стои въпросът с наличието на съвременен подземен кадастрър. Когато коректно се изгради една система, тя ще действа независимо от нечии частни интереси, а същевременно ще носи облаги за всички в държавата.

Бъдещето

Геодезията ще продължи да се развива независимо от нечии

Проф. Славейко Господинов

субективни виждания. Най-новите постижения на човешкия ум намират и ще намират отражение в съвременните геодезически технологии. Затова геодезията има неоспоримо бъдеще, но в момента дори не можем да си представим висотите, до които тази наука би могла да достигне. 🍷

Визитка

Проф. Славейко Господинов е инженер по геодезия, фотограмметрия и картография. Член е на Съюза на геодезистите и земеустроителите в България, а също на Асоциацията на геодезическите фирми, Камарата на инженерите от инвестиционното проектиране, Камарата на инженерите по геодезия. Член е на Комисия 2 на Международната федерация на геодезистите (FIG). Два мандата е бил декан на Геодезическия факултет в УАСГ, сега е ръководител на катедра «Висша геодезия».

За него най-важно е човек да не се уповава на статуквото, а да се стреми да реализира новостите. Преподавателят в университет не може да стои само върху плоскостта на формулите, а трябва да търси практическото приложение на знанията, смята той. Затова инж. Господинов е в бизнеса и е управител на „Геотехинженеринг“.

Фирмен профил

✓ „Геотехинженеринг“ обхваща практически целия спектър на дейности в областта на геодезията, като това се постига в тясно сътрудничество с групи партньори. В много случаи се изискват огромни инвестиции в технологии, апаратура, софтуер, човешки ресурси и това допълване е взаимно полезно. В сферата на дейност са лазерно сканиране и дистанционни методи за обработка на снимки от аерофотозаснемане, географските информационни системи, дигиталните технологии.

✓ Компанията прилага наземни лазерни технологии за различни обекти от минната индустрия, енергетиката, архитектурата, археологията и ползва съвременни методи на работа, които дават възможност да се работи в реално време, като не се налага последваща обработка на измерванията. Има планове за въвеждането на още по-авангардни технологии,

но засега няма условия да бъдат приложени.

✓ „Геотехинженеринг“ се занимава с изработването на ортофотокarti в партньорство с една от най-големите европейски компании, тъй като за целта се изисква наличие на специални самолети, дигитални камери, лазерни скенери, софтуер.

✓ За пръв път в България „Геотехинженеринг“ участва във въздушно лазерно заснемане на мрежите с високо напрежение на територията на София и то още преди 6-7 години. Тогава е обявен конкурс за изграждане на географска информационна система за електропреносната мрежа. Технологията не е уточнена, затова специалистите от фирмата, в сътрудничество с водеща германска компания, поемат риска и предлагат неизползван у нас метод. „Геотехинженеринг“ успява да направи технологичния пробив.

Агроекологични плащания

по Програмата

за развитие на селските райони

МЯРКА 214

Програма
за развитие на
селските райони
(2007-2013)

Министерство на
земеделието и
храните

Европейски
земеделски фонд
за развитие
на селските райони:
„Европа инвестира
в селските райони“

2007 - 2013

Спедицията дава предимство на Елена Цекова от „Дамко“ да познава отблизо силата и слабостите на българската икономика

Имаме дадености да сме логистичен център на Балканите

Жените са устойчиви на напрежение, те са иновативни и непрекъснато търсят нови решения, затова все повече компании се оглавяват от жени, твърди Елена Цекова, мениджър за България на спедиторската компания „Дамко“. Според нея бизнес лидер се става лесно, стига да имаш нужната подготовка и необходимите качества – изисква се висока етика, личен пример, отстояване на поетите ангажименти, желание за собствено развитие и за израстване на хората в екипа. И само една малка стъпка дели доброто намерение от провала и от успеха. Всичко, което бизнес лидерът предприема, трябва да е прецизно направено. За да постигне високата цел, най-напред трябва добре да я осмисли и ясно да я формулира. Иначе правилата са много, но от значение е всеки да намери онова, което е в унисон с неговата душевност и темперамент и е приложимо в неговата ситуация.

ТАНЯ ЯВАШЕВА

Конкуренцията в спедицията и логистиката в България е огромна. Малки и големи фирми са на пазара, те имат различни възможности и предлагат различно качество. Дъмпингът на цените е основен похват в привличането на клиенти. Още в началото на кризата последва голямо поевтиняване на услугите основно в търговията от Далечния изток към България, но през миналата година цените започнаха поетапно да се вдигат, тъй като спедиторите не могат дълго да работят на загуба. Стигна се до изтегляне на кораби от реговните линии, до съкращения

на персонал и това обезкървяване в сектора рефлектира върху самите клиенти. Сега тенденцията е към стабилизиране на бранша. Наблюдава се и допълнително навлизане на нови играчи.

С открити карму

„Дамко“ не се фокусира върху най-ниските цени, а върху предлагането на по-качествени услуги на пазарна цена. Показваме на своите клиенти дългосрочно партньорско отношение, базирано на взаимноизгодното сътрудничество. Оставаме заедно с тях, защото те държат на коректността и на

Елена Цекова е завършила Международни икономически отношения в УНСС. Първоначално интересите ѝ са насочени към цени, ценообразуване и анализ на пазарите, но когато започва да си търси работа, разбира, че повечето фирми трудно вземат на работа млади жени с деца.

Случайността ѝ отваря вратите в българска компания за спедиция и там тя става търговец. Работата ѝ допада, защото бизнесът е динамичен. Промените в сектора стават бързо и преди пет години Елена Цекова получава шанса да стане мениджър за България на „Дамко“.

персоналното отношение. Винаги сме готови да ги консултираме и да съдействаме за решаването на всеки възникнал проблем, а в спедицията никои не е застрахован срещу изненади. Постепенно клиентите се научиха да правят разлика между цена и разход, тъй като невинаги предварително договорената цена е крайната, може да възникнат и множество други плащания, такси и глоби. Същевременно за тях бързината на доставката и спазването на договореностите е от съществена важност. Мнозина избират най-ниската цена, а след това изненадващо се появяват други пера, които гори не са с гребен шрифт. Удължаването срока

на доставка струва скъпо и често е свързано с търговски загуби за възложителя.

Предимства

Силата на „Дамко“ е в превоза на товари по море и по въздух, като не се фокусираме върху сухопътните товари. Компанията е част от A.P. Moller - Maersk Group, която е и един от най-големите корабособственици в света. Голяма част от глобалните фирми в сектора още преди финансовата криза се насочиха към определени схеми, по които да става доставката на суровини и на наличности, които се поддържат. Кризата наложи тези модели да бъдат преразгледани и да се намерят начини за оптимизиране. „Дамко“ е винаги в крак с новостите в спедицията и работи така, че клиентите да остават верни.

В периферията

Има бизнес в този бранш, но трябва да се търсят нови начини за неговото развитие. За България е от съществено значение да се представя пред света със своите възможности за превръщане в голям логистичен център в Югоизточна Европа. Сериозна спънка обаче е липсата на добра шосейна, жп и пристанищна инфраструктура. Окаяното състояние на нашите пристанища започва да кара логистичните компании да заобикалят страната ни. Освен всичко ги няма и съвременните логистични бази. Така България и досега не успя да се възползва от уникалното си географско положение и от членството в ЕС, което предлага облекчен режим на преминаването на товарите. Тук са и най-евтините работници в Евросъюза, но тази изключителна възможност се пропълява. Много от дистрибуционните компании предпочитат да ползват модерните логистични центрове в Чехия, Полша и Германия. Ако България има примамливо предложение, стоките и товарите за региона без колебание ще се

насочат насам.

Пренареждане

Пристанището в Констанца вече измества българските пристанища и през него започват да минават товари за Европа. България има капацитет да предложи по-евтини услуги и от Румъния, и от Украйна. Необходимо, но не и достатъчно условие е да се вземат мерки за модернизирването на двете български пристанища във Варна и Бургас.

През България минават международни коридори и държава трябва да направи всичко възможно те да са на ниво. Няколко проекта за България пропаднаха заради липсата на активност от българска страна, но групи се възползваха от това. Пристанищата, БДЖ, превозвачите, а и държавата е време да отворят очи и да направят необходимото, за да не губим апетитните хапки в спедицията и логистиката. Сравненията сочат, че нещо, което при обработката на товари у нас отнема 10-ина дни, на Запад го правят за часове. Гъвкавост и оперативност при не по-малък контрол отличават големите пристанища и съпоставката с нашите два порта показва колосалното ни изоставане. Забавянето на операциите поради недостатъчно ноу-хау и техника се отразява негативно на бизнеса.

Тренг

Нашите наблюдения на спедитор показват, че износът от България продължава да расте, а вносът да спада. В експортта преобладават суровините и стоките с ниска добавена стойност, изнасят се машини и съоръжения родно производство, както и индустриални стоки. Ако България се стреми към икономически просперитет, според нас е необходимо да се създаде здравословна среда за инвестиции и то не в бетонни хотели по морето и в офис площи, а в предприятия, които да ползват все още квалифицираната работна ръка, която бързо се стопява.

КОМПАНИЯТА

„Дамко“ България има три офиса в София, Варна и Бургас. Екипът е от близо 20 души. Предимството на „Дамко“ е, че е част от международна мрежа и в сложни ситуации може да се потърси подкрепа от друг офис в чужбина. Трудно е да се намерят хора, които искат да работят всеотдайно. Служителите трябва да обичат да се учат на ноу-хау и на уменията да се справят и със специфични казуси. Ето защо в „Дамко“ казват: „Служителите са ни ценни“.

Спедиторската компания има ръст през миналата година. Нейният бизнес върви успешно и резултатите са обнадеждаващи. Освен че се стреми по най-добър начин да обслужи клиентите си, „Дамко“ проявява грижа и за служителите си, като им предлага много социални придобивки – бонусни схеми и ваучери, допълнително медицинско осигуряване, тиймбилдинг, забавления. Водеща е увереността, че когато хората се чувстват ценени на работното си място, те дават всичко от себе си за компанията.

„Москвич Алеко“,
родно производство

Мечта на четири колела

Или кратка история на родните автомобилни възделения, които се зародиха с „Булгаррено“ и пораснаха до Great Wall

АТАНАС ХРИСТОВ

Имам една мечта! Ако крилатата фраза, която произнася Мартин Лутър Кинг в знаменитата си 17-минутна реч на 28 август 1963 г., бъде перифразирана по български, би звучала като „мечтая България да е лидер в автомобилното производство“.

Началото

Първите опити България да се нареди сред държавите автомобилостроители датират отпреди 46 години. Макар и под съветско влияние, през далечната вече 1967 г. в Пловдив започва сглобяването на „Булгаррено“ (Vulgarrenault), чието производство стартира по лиценз на френската автомобилна

„ФиаТ Пирин“

корпорация Renault.

Дали заради съветски натиск, или заради типично българските опити за хитруване, производството на „Булгаррено“ приключва само три години след старта - през 1970 г. Версиите за края са няколко, а най-често тиражирани те и останали в съзнанието като най-вероятни са недоволството на тогавашния ръководител на

Съветския съюз Леонид Брежнев и опитите ни да продаваме произведените у нас коли в Западна Европа, въпреки поетия ангажимент това да не става.

През въпросната 1967 г. започва и конкурентно производство - в ловешкия завод „Балкан“ е поставено началото на сглобяването на „Пирин Фиат“. За 4 години от точната линия към пазара поемат

В зората на демокрацията за малко правехме и „Ровър“

WIKIPEDIA

Първите родни опити за производство са на „Булгарено“

Заводът на Great Wall в с. Баховица

около 760 автомобила, произведени по 4 модела.

За прекратяването на това производство причината е само една и отдавна известна - през 1971 г. договарят между България и Италия изтича и не е подновен, заради което през септември същата година „Фиат 850“ е последният

автомобил, слязъл от поточната линия.

Да се запишем за „Москвич“

От разкази на родители и от старите български филми знаем, че да се сдобиеш с кола в годините на

социализма не е било никак проста работа. Дали по ирония на съдбата, дали заради съветското влияние, или по чиста случайност - фактите говорят. И показват, че най-дълго произвежданата кола в България е... „Москвич Алеко“ - отново в Ловеч, отново в завод „Балкан“. Между 1967 и 1988 г. от поточната линия слизат

над 304 хил. автомобили от моделите „Москвич 408“, „Москвич 408И“, „Москвич 412“, „Москвич 2141 Алеко“.

Последният опит отново да произвеждаме автомобили в България е след демократичните промени от 1989 г. Няколко години след падането на комунистическия режим - от 1995 до 1996 г. във Варна се сглобяваше „Ровър Маестро“. Но не за дълго.

Отново реалност

И отново в Ловеч. Да, 45 години след старта и перипетиите пред българското автомобилостроене, мечтата възкръсва. Точно преди една година в ловешкото село Баховица официално беше открит заводът на китайския производител на автомобили Great Wall. Инвестицията за десетки милиони лева дава работа на висококвалифицирани работници и служители, от които в момента се очаква да сглобяват по 1.2 млн. автомобили на година, с тенденция след няколко години от поточната линия в предприятието да слизат по 2 млн. коли годишно. Мениджърите на завода обясняват, че на всеки пет минути от него излиза готов за пазара автомобил.

След старта на производството на Great Wall край Ловеч, след 16-годишно затишие и 45 г. след поставеното начало от „Булгаррено“ в Пловдив, френската мечта се превърна в китайска реалност в България.

Авточасти и кожен салон

Известна българска поговорка гласи „Капка по капка - вир става“. Или иначе казано - от частите, през тапициериите и до целия автомобил. Ако българската мечта да се правят коли у нас се възроди отново през 2012 г., то производството на авточасти започна няколко години преди това.

Един от знаковите примери е френската корпорация Montipret („Montipre“), която през 2008 г. откри завод за авточасти в Русе. „Монтпре България“ е едно от седемте предприятия на компанията по света. В крайдунавския град се

Преди малко повече от година отново се зарадвахме да имаме автомобил „Made in Ловеч“

произвеждат части основно за заводите на Audi в Унгария. След това по значимост са доставките за BMW във Великобритания, като немалки количества от произведената продукция са преназначени за заводите

на Ford в Германия и Румъния, както и за фабриките на Dacia в северната ни съседка.

От авточастите стигнахме и до луксозните кожене салони. При това не за кой да е, а за германския топ

Пазар на задна

Цифрите на дилърите за продажба на нови автомобили може да се окажат завишени и неверни заради реекспорта

Рекордната 2008 г. за продажбите на нови автомобили в България едва ли ще се върне скоро. Особено имайки предвид движението на пазара от добрите времена до днес.

Тогава продадените нови коли прескочиха невъзможните 45 хил. превозни средства. 4 години по-късно пазарът е повече от два пъти по-малък. Данните на Асоциацията на производителите на автомобили в Европа (АСЕА) показват, че през 2012 г. у нас са продадени 19 419 леки коли, или с минималните 1.6% повече спрямо 2011 г.

Дали заради промоции, или желанието за покупка на нова кола около Коледа, пазарът се изстреля с 64.2% до 1985 нови коли. През януари обаче палачинката се обърна и продажбите на нови коли в България отчетоха 15.8% спад до реализирани 1345 превозни средства.

Вихрен Горанчев, кьнтри мениджър за България в Opel Southeast Europe LLC, обясни, че не промоциите са основната причина за повишението през декември, тъй като винаги по Коледа е имало спе-

циални предложения. „По-скоро клиентите за нови коли твърде дълго отлагаха тяхната покупка и гоиде моментът за токова решение“, твърди Горанчев.

Проблемът реекспорт

Дори и тези цифри може да се окажат завишени, неверни и изкривяващи пазара. Статистиката, която идва от АСЕА, обаче е единствената, на която можем да се уповаваме, тъй като Асоциацията на автомобилните производители и техните оторизирани представители в България (ААП) спря да публикува статистически данни заради т. нар. реекспорт на нови автомобили от българските дилъри към пазарите от Европейския съюз.

Представителите на автомобилните дилъри се въздържат от коментар на цифрите именно заради неточните данни за пазара на нови автомобили в България. Според източници на

производител на спортни и луксозни автомобили Bayerische Motoren Werke AG (или просто BMW). През лятото на 2012 г. в село Мусачево, близо до Елин Пелин, започнаха да се шият луксозните кожени седалки за германския автомобилен концерн.

Фабриката край Елин Пелин е на дружеството „ALC България“, което е 100% собственост на южноафриканската ALC Group. В с. Мусачево ще се произвеждат кожени тапицерии за седалките на едни от най-скъпите коли на BMW - 5-а и 7-а серия.

Електрически, но не „Чавдар“

Автобусът си е кола. Но с повече седалки. Освен опитите да сме страна автомобилостроител, България може да се похвали и с производството на рейсове.

Безспорно най-известната марка родни автобуси си остава „Чавдар“. Помним ги като тракащи каруци, но за времето си са били дори луксозни

превозни средства. Спрени от производство преди много години, днес сглобени у нас рейсове отново могат да тръгнат по българските улици.

Е, пак има намесени китайци. Вече стартира проект за сглобяване на електроавтобуси с батерии в Брезник. Намеренията на китайския производител на автомобили Build Your Dreams (BYD) и българската компания „Булминерал“ е да направят завод за производство на електрически автомобили и автобуси. Освен това и автомобилните заводи LAZ в

Украйна имат намерение да инвестират в Габрово и да изградят завод за производство на автобуси и тролейбуси.

След като произвеждаме части и кожени салони за коли, имаме завод за сглобяване на автомобили, скоро ще имаме и за автобуси, остава да се надяваме и гадаем дали ще се сбъдне пророчеството на експремиера Бойко Борисов, който при откриването на фабриката на ALC обеща един ден „цялото BMW“ да се сглобява в България. Дано!

Пазарът не разполага с точни данни за закупените автомобили у нас, защото част от продажбите се изнасят навън

СКОРОСТ

списание „Икономика“ трансграничната търговия вече достига 10-15% от пазара на нови коли. Участници на пазара твърдят, че статистиката винаги е била изкривена, но при бума на пазара изкривяването не е имало толкова голяма тежест, тъй като трансграничните продажби не са били повече от 5%.

Вихрен Горанчев потвърди, че статистиката за продажбите на нови коли в България не е достатъчно точна, защото известна част от новите автомобили, отчетени и дори регистрирани у нас, се изнасят за страни от Западна Европа. „Там те се продават заради по-ниските цени, договорени за България. В този смисъл реалните покупки на нови автомобили в България са по-малко от отчетените обеми, а пазарът бележи реален спад, както е в ЕС“, обясни Горанчев.

Неговите очаквания за 2013 г. са за 5% реален ръст (без реекспорта) спрямо 2012 г.

Изчистване на статистиката

Начинът за предоставяне на реални цифри е един, твърдят от бранша. И

той е промяна в нормативната уредба, с която да се позволи на полицията да публикува регистрираните автомобили на територията на страната за съответния период. Само така ще се види реалното състояние на пазара, защото ще е ясно от регистрационните номера колко точно са колите, купени в страната, и колко са изнесени обратно на пазарите в ЕС.

В момента достъпът до тази информация е ограничен и много скъп. От бранша обясняват, че България е може би единствената страна, в която данните не се получават от националните регистри, в които се вписват новите автомобили. Очакванията са съвсем скоро да се променят закони и наредби, с които да се даде достъп до истинската статистика.

Нещо по-евтино

Последните данни на Асоциацията на вносителите на автомобили (АВА) показват минимален ръст на продажбите от техните членове. През

миналата година са продадени около 224 хил. автомобили, което е с 20 хил. бройки, или около 10%, над реализираните превозни средства за 2011 г. Изпълнителният директор на асоциацията Цветелина Цанева обясни, че повишението се дължи основно на ръста при продажбите на употребявани автомобили, докато пазарът на нови се е увеличил минимално.

Членове на АВА са основно автокъщи, които продават употребявани автомобили, но не само. От гумите на Цветелина Цанева става ясно, че повечето продажби идват от реализираните евтини коли. Скъпите автомобили обаче все още не се търсят масово, както беше през 2007 г., когато членовете на АВА са продали рекордните 400 хил. возила.

„През миналата година хората претърпнаха от постоянното говорене за кризата и малко по малко започнаха да се отпускат и потребяват. Ниската покупателна способност обаче води до покупката на по-евтина кола“, добави Цветелина Цанева.

Архитектът на Tata Group

ЛЮДМИЛ ЗАХАРИЕВ

В едно от редките си интервюта на бизнес форум в Амстердам, Холандия, Ратан Тата говори за предизвикателствата пред конгломерата, ситуацията в Индия, бедността, отговорността на бизнеса и бъдещето.

Ратан Наваал Тата, роден на 28 декември 1937 г., е индийски бизнесмен и председател от 1991 г. на базирания в Мумбай конгломерат Tata Group. Тата е и член на видната фамилия Тата - индийски индустриалци и филантропи. През 2012 година обаче той напуска компанията и в момента е почетен председател.

Тата е син на Наваал Тата, който се разделя с жена си в

средата на 40-те години на миналия век, когато Ратан е на едва седем, а по-малкият му брат Джими - на 5. Тата започва обучението си в Бомбай, а по-късно завършва бакалавърска степен по архитектура и строително инженерство от университета „Корнел“

през 1962 г., когато и започва кариерата си в групата Тата. Ратан често описва тази специалност като ключова за управленските му способности в конгломерата. „Архитектурата освен абстрактно понятие може и да предостави основна подготовка за всякакви бизнеси. В такава специалност винаги се сблъскваш с проблеми, които трябва да разрешиш. А за да го направиш, трябва да навлезеш в проблема, да го разбереш, да

Предизвикателства пред Индия

Индия е страна, която няколко години поред изживяваше икономически растеж от 7-8%, а сега той е 5% и се чувства като рецесия. Затова трябва да открием начини да стимулираме икономиката на страната. Това обаче показва, че сме пряко зависими от ситуацията в Индия, а не толкова от кризата в Европа. Тези 5% ръст в страната идват предимно от индустриалното производство. Вече не сме толкова зависими от селското стопанство, както едно време. Затова и се нуждаем от стабилна инфраструктура. Страната трябва да дава повече пари за този сектор. Става дума за пътища и летища. Това би дало работа на десетки хиляди хора - нещо, за което е отговорно правителството, защото Индия се нуждае от него. Индия днес е много по-чувствителна към чуждестранни инвестиции. Голям проблем обаче е, че много голяма част от човешкия капитал напуска страната, а правителството не прави никакви стъпки, за да спре това. Вярвам, че чуждестранният човешки ресурс ще бъде този, който е неразделна част от икономическото развитие на страната. Индия няма достатъчно капацитет да навакса икономическото си развитие в този аспект.

Хоризонтът пред КОМПАНИЯТА

Отвъд океана - Латинска Америка. Бразилия и Аржентина са страни, които внимателно трябва да бъдат разглеждани. Освен това гледаме и към Африка. Смятам, че трябва да се концентрираме върху дъното на пирамидата.

когато Тата изкупува британския производител на чай Tetley Tea. По онова време индийските медии определят сделката като контраатака на индийците срещу британската империя и бившата колониална сила.

Тата харчи десетки милиарди долара, за да погълща компании от всички краища на планетата - от американския производител на кафе Eight O'clock Coffee до англо-холандската стоманодобивна група Corus за 13.7 милиарда долара, а след това през 2008 г. марките Jaguar и Land Rover, изкупени от американски автомобилен концерн Ford. Тогава мнозина експерти изригнаха, че настъпва краят на легендарните британски марки, което се оказа напълно не-

вярно. Продажбите на Tata Motors се покачват с всяко тримесечие. Редица компании от Германия, Швейцария, Великобритания, Тайланд, Чехия, Южна Корея и Южна Африка също попадат в ръцете на индийския архитект.

В днешни дни от производството на автомобили, стомана и чай през предлагането на IT консултантски услуги, Tata е най-голямата индийска компания с приходи от над 100 милиарда долара, 60% от които идват от бизнес извън Индия, най-вече в САЩ и Великобритания. Над 100-те компании от конгломерата произвеждат всякакви потребителски стоки - от титаниеви часовници до минерална вода, предлагат консултантски и IT услуги, управляват хотели и доставят електричество, обработват метали и химикали. С Tata Nano - личен ангажимент на Ратан Тата - концернът успява да пусне на пазара най-евтината, макар и умерено поне за момента успешна кола в света, струваща едва 2000 долара. В края на декември 2012 г. Ратан Тата отпразнува 75-ия си рожден ден в пенсия. Наскоро описа себе си като „мъж на 75 години, който цял живот се опитва да върши правилните неща“. Лидерът на Tata Group рядко попада в медиите. По този повод той коментира: „Винаги съм гледал скептично на постоянните медийни изяви. Просто не е в моята природа. Нямам проблем да говоря със служителите, но не смятам, че е работа на изпълнителен директор да е постоянно в медиите.“ В едно от редките си интервюта обаче в края на 2012 г. на бизнес форум в Амстердам, Холандия, Тата говори за предизвикателствата пред конгломерата, ситуацията в Индия, бедността, корпоративната социална отговорност и младежта.

Младите поколения

Винаги съм се чудил как бих могъл да дам съвет по значим начин. Единственото нещо, което мога да кажа, е, че всеки сам изгражда своята съдба. За мен младост би значело да съм с 20 години по-млад. И то не за да работя още, а за да участвам активно в бъдещето на Индия. Затова правете това, което смятате за правилно, и постоянно си задавайте въпроса дали то има полза дори и за един човек. И ако има, продължете да го правите с цялото си сърце.

направиш план и да го приложиш ефективно. По това архитектура-та и животът си приличат.”

Първоначално той работи в сервиза на Tata Steel, където се занимава с обработка на доменна пещ. През 1975 г. завършва и програмата за напреднало управление от бизнес училището в Харвард, с което дава заявка за участие в управлението на конгломерата. През 1991 г. става председател на Tata Industries, след като неговият роднина Джей Ар Ди Тата се оттегля, след което обаче е силно критикуван поради липсата на опит в управлението на компанията от такъв мащаб.

Още от самото начало Ратан започва да събужда определената като „заспал динозавър“ тогава компанията и да я превръща в световна империя. Първият блестящ удар датира от 2000 г.,

За отношенията с Китай

Китай и Индия имат позамръзнали отношения още от 1962 година (Китайско-индийската погранична война - бел. авт.). Има толкова много, което Индия може да научи от Китай, защото не беше отгавна в миналото, когато Китай беше зад нас в производството. Например инфраструктурата - вижте това, което Китай направи в страната си. Затова и можем да мислим за нещо общо в тази посока, нещо, което би вдигнало Индия нагоре в икономически аспект.

Корпоративната социална отговорност

Това е основна морална ценност във всички компании на конгломерата. 4% от нетната ни обща печалба е насочена именно към корпоративната социална отговорност. Освен това се насочваме и към благотворителност все повече - от пречиствателни станции, където биха били полезни, до храна за нуждаещите се. Етиката винаги е била отправна точка за всичките бизнес решения за групата Тата. Голяма част от печалбите на концерн се насочват към фондации, работещи за благо на обществото, и тази година това донесе на филантропа Тата наградата „Рокфелер“.

Бедността

Това е осветляващият бизнес (Enlighten Business). Не просто бизнес, който цели да прави пари. Този бизнес е чувствителен към нуждите на хората. Например в Индия имаме консумиращо население от 250 000 000 човека, но покупателната способност на тези хора е много ниска. Има още 250 милиона хора, които могат да влязат (в тази графа, но не виждаме какво искат те. Ако разберем техните нужди и успеем да го направим както трябва, то тогава ще имаме 500 милиона консумиращо население. Не трябва просто да запълваме дупка, а да разберем истинските нужди на тези хора. Погледнете Африка. Всичко това може да бъде приложено и там. Такъв е и бизнес моделът и философията на Tata Nano - кола, която можете да си купите за под 2000 долара. Nano

Проект е моят личен ключов проект, в който успяхме да продадем досега 200 хиляди коли, но целта беше двукратно по-голяма. Така можем да агресираме и върхото на пирамидата, с което бихме намалили значително бедността не само в Индия. Разбира се, този проблем е в частност следствие от високата корупция в страната. Затова единият от начините, с които се борим с нея, е да не взимаме участие в нея. Това е и единственото нещо, което ние като конгломерат можем да направим. За съжаление обаче понякога плащаме висока цена за това. Вярвам, че корупцията може да бъде победена чрез правила, които важат за абсолютно всички. Това включва подкрепа за изпълнителните агенции, които да налагат тези правила.

Ратан Тата на представянето на модела „Нано“

Планове за Източна Европа

Много обмисляхме навлизането на Nano в Източна Европа и стигнахме до извода, че подобна кола не би имала успех там.

Затова имаме план за развитието на модела и няколко подобрения по него. Новият модел ще навлезе в цяла Европа през 2015 година. Автомобил на стойност по-ниска от \$10 000 би бил привлекателен за тези па-

зари и затова цената ще е в този диапазон.

(Наскоро стана ясно, че Tata планира да започне да произвежда свои модели в Румъния. Компанията ще инвестира 1 млрд. евро в бившата фабрика на Nokia в Клуж-Напока. След преоборудването на завода в него ще работят около 5000 души, които ще произвеждат леки коли, автобуси и камиони.)

MOST FINANCE

Управление на вземания

гр.София, България
бул. "Симняково" 23, ет. 6
e-mail: mostfinance@mostfinance.eu
тел: 02/9600123
факс: 02/9600124

Бронираната

В бизнеса нямаме право на грешка, твърди Гергана Ташкова, управител на фирма „МАРС Армор“

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Ако има бизнес, който да се приема за мъжки, то производството на бронезилетки е в този списък. Когато Гергана и Пламен Ташкови стартират дейността преди десет години и започват заедно да ходят на преговори, деловите партньори с вратовръзки мислели, че тя е асистентката на шефа, а не вторият управител на семейната фирма.

Гергана Ташкова е съдружник в „МАРС Армор“ и във фабриката в Костинброд тя е като генерал в пола. Управлява с

твърда ръка в кауфена ръкавица

защото в производството на бронезилетки се иска висока прецизност, производствена дисциплина, строго спазване на всички срокове, а и законът ги определя като оръжие. Огромни неустойки тежат за всеки ден закъснение, а качеството не търпи никакъв компромис. По време на търг незначително на вид отклонение може да декласира всеки кандидат. Освен това за работа в ембаргови зони се отнемат лицензи, което на практика би обрело всеки бизнес. Всяка сделка се извършва с разрешение на министерството на

икономиката.

Как създават този бизнес? Пламен Ташков е инженер и доктор по балистика. Работил като научен сътрудник във Военнотехническия научноизследователски институт към Министерството на отбраната, където израства като специалист в разработването на оръжия и средства за защита. Неговата докторска дисертация е за механизма на пробиване на гъвкави текстилни материали с куршуми. По онова време като съпруга на офицер Гергана Ташкова се занимава с отглеждането на двете деца и шие грехи по поръчка. Когато през септември 2000 г. институтът бива закрит и научният сътрудник остава без сигурна работа, двамата започват да мислят за нов старт. Решават, че неговите познания по балистика и нейните умения да шие ще намерят „събирателна точка“ в бизнеса с

бронезилетки. През 2002 г. създават семейната фирма „МАРС Армор“ ООД, която близо година развива търговска дейност. През 2003-а започват собствено производство на бронезилетки. За две години компанията става име и излиза на международните пазари.

„Вярвам, че Господ е събирач на хора, така със съпруга ми вече 28 години имаме отличен семеен и бизнес тандем“, признава Гергана. В началото е много трудно, нямат опит и самочувствие, но тя намира кураж, става технолог и пръв шивач на бронезилетки. Онова, за което професионални шивачки твърдят, че не може да стане, тя опровергава, сядайки зад машината. И знае, че няма право на грешка.

В този бизнес никои никому не подарява ноу-хау. Затова Гергана и Пламен Ташкови не са имали друг избор, освен сами да разработят своите

Шефът знае как се шие

ЛЕЙДИ

Фирмена визитка

„МАРС Армор“ ООД произвежда средства за индивидуална защита от куршуми и бронезилетки, бронеплочи и щитове. Фирмата започва само с трима души, а днес има над 100 работници и служители. „МАРС Армор“ се утвърди като лидер в страната и добре познато име на международните пазари. Компанията доставя бронезилетки за Египет, Катар, Кувейт, Саудитска Арабия, ОАЕ, някои бивши съветски републики, както и за много други страни по света.

модел и технологии на производството.

Дватама съпрузи имат ясно разделение на функциите в общия бизнес. Той отговаря за новите разработки, технологии и производството, а тя - за кадрите и прякото управление на самия производствен процес. Най-важният тест за всеки кандидат за работа в „МАРС Армор“ е дали ще може да се сработи с колегите си, тъй като екипната работа е особено важна в това производство. С точно око Гургана Ташкова преценява всеки. „Ако шегата и веселбата не вървят, то и работата няма да потръгне“, убедена е тя.

Бронезилетките трябва да отговарят на специални изисквания, за „мода“ не може да се говори, по-скоро за усъвършенстване.

Тежат от 2 до 11 кг

в зависимост от степенята на защита и от размера им. Стандартните

Правила

1. Когато се стартира бизнес, независимо колко големи са страховете ви, не ги показвайте.
2. Във всеки бизнес вътрешната интуиция е важна и това е предимство на жените.
3. В бизнеса и в управлението жените проявяват по-голяма гъвкавост и затова постигат по-добри резултати.
4. За да си успешен предприемач, е важно да имаш подкрепата на най-близките си хора, защото споделяният проблем е по-малък проблем.

Фабриката в Костинброд

модел на „МАРС Армор“ са над 20, но всяка конкретна поръчка идва със своите параметри. Най-новият вариант е с 3D плочи, тази бронезилетка обаче е по-обемиста. Специалният модел Never Thirsty (никога жаден) осигурява предна, задна и странична защита. Моделът Quick Release е предназначен за бързо събличане в екстремни ситуации и има механизми за лесно освобождаване.

Бизнесът с бронезилетки е труден и сложен. Изискват се редица

лицензи и разрешителни

Затова в България „МАРС Армор“ няма местен конкурент, който също да произвежда бронезилетки. По света с тази специфична дейност се занимава определен кръг от фирми и всички вече се познават. Производители, доставчици на материали и търговци добре знаят кой на какво е способен. „В международен план има недостиг на балистичен материал и трябва да докажеш умения, за да може да работиш нормално. Ние сме на такова ниво, че не само получаваме преференциални цени, а световни имена в този бизнес ни изпращат нови материали, които да изпитаме в нашата балистична лаборатория. Едва след това те ги внедряват в производството. „МАРС Армор“ е част от процеса за разработване на новости“, обяснява

бизнес дамата Гургана Ташкова.

След казаното дотук едва ли е учудващо, че „брониранията лейди“ е член на Ордена на рицарите тамплиери, ръководен от Румен Ралчев. Тя е ковчезник на командерията „Св. Георги Победоносец“. Привлечена е от благотворителните каузи на ордена и взема дейно участие в тях.

Като хоби Гургана Ташкова вече е развила и друг бизнес – занимава се с мода и е официален представител и

собственик на марката CACHAREL за България

Не само работата, но и пътуванията са нейна страст. Незабравимо изживяване е едно сафари в Кения заради голямата екзотика и адреналина, тъй като там опасността дебне отвсякъде. Въпреки че е отличен стрелец, тя никога не е натискала спусъка с прицел по жив обект.

С влизането на България в Евросъюза бизнес средата се подобри, а и търговските граници между 27-те паднаха. Но има и неща, които се утежняха – някои процедури се усложниха, изисква се и по-голяма документация, твърди дамата, която ръководи два различни бизнеса. Кризата си е криза, но Гургана Ташкова вярва, че и за българската икономика ще изгрее слънце, още години наред обаче ни чака трънлив път.

Откриването на фабриката

Катя Роуз:

Достигнеш ли
желаната цел,
вдигай летвата
още по-високо

**Най-голямата
радост е да върнеш
усмивката на онзи,
който довчера не е
виждал надежда**

Правила в бизнеса

За да си успешен в бизнеса, е важно да бъдеш целеустремен и фокусиран и нито за миг да не спиращ да вярваш в успеха. А когато достигнеш до желаната цел, трябва да вдигнеш летвата още по-високо. На това се дължи просперитетът на семейния ни бизнес в България и зад граница. Преминала съм през много перипетии в живота си и дълги години съм се борила, за да постигна всичко, което имам сега. Нищо не съм получила наготово, а заедно със съпруга ми създадохме и развихме значим бизнес с много компании в няколко страни. Но това го постигаме с труд, упоритост и безсънни нощи.

Изпитания

Икономическата и финансовата нестабилност неминуемо оказват своето негативно въздействие върху бизнеса, изправяйки го пред редица изпитания, но със силен характер и дисциплинираност всичко се преодолява. Има ли ясна цел, увереност в действията и постоянство в изпълнението, няма как да не се достигне до положителен резултат.

Титлите

Първата конкурсна изява, която спечелих, беше Мисис България 2011. Само няколко месеца по-късно се явих и на световния конкурс Мисис Европа 2012, който се проведе в Минск, Беларус. В него участваха красиви дами от цяла Европа, които освен че са съпруги, майки и бизнес дами, се занимават и с благотворителност. Рагвам се, че в конкурса качества ми бяха оценени, и аз се завърнах с лента и престижна корона. Основната мисия на конкурса Мисис България Европа е да помага по различни начини на хора, изпаднали в беда. Това беше мотивацията ми да участвам, тъй като

тази мисия много се доближава до моето разбиране, възпитание и светоусещане. Още от малка родителите ми ме учеха на благородство.

Отличията Бизнес дама за последните 10 години и Бизнес дама благотворител получих на последния Национален конкурс Бизнес дама 2012. Безспорно спечелените призове са важни за мен като жена, но имам и други особено ценни титли - „майка” и „съпруга”. Синовете и мъжът до мен най-

Катя Роуз има собствен семеен бизнес. Съпругът ѝ Ричард Роуз е австралиеца и повече от 12 години заедно управляват няколко международни компании. Майка е на двама синове - Стивън и Мейсън. Тримата мъже в семейството са горди с нейната красота и се радват, че тя е високо оценена, тъй като Катя Роуз е носител на титлите Мисис България 2011 и Мисис Европа 2012.

много ме поощряваха и истински се радваха на успехите ми. Те са моята опора и моето вдъхновение.

Благотворителност

Желанието ми да бъда полезна на някого в труден за него момент провокира благотворителността ми. Като се замисля колко малко му трябва на човек, за да бъде щастлив, изпитвам истинско удовлетворение и радост, когато виждам отново усмивка на лицата на тези, които довчера не са виждали надежда. И аз, и съпругът ми повече от 10 години се занимаваме с благотворителност и ще продължим да помагаме, без да очакваме нещо в замяна и без да парадириме с това. Въпреки че публичното представяне на подобни благородни инициативи може да насърчи и други хора да извършат нещо благородно. Като носител на титлата Мисис България, заедно с другите дами сме иницирали различни гарителски кампании и сме се присъединявали и към други благотворителни акции. Но винаги лично сме се уверявали, че събраните средства отиват по предназначение и с тях не се злоупотребява. Най-голямата ни благотворителна кауза е кампанията „Коледни ангели”, която се провежда всяка година на точно определена дата - идеята е да превърнем светлия празник в незабравима приказка за децата. Вземала съм участие и в различни инициативи на УНИЦЕФ, Виенския бал, ЗОНТА, Руския бал, Лаънс клуб и др. Тези благотворителни прояви допринесоха много за моята корона от международния конкурс Мисис Европа 2012, тъй като там се оценява основно социалната ангажираност на кандидатките за титлата.

Красотата ще спаси света

Убедена съм, че красотата може да помогне светът да стане по-добро място за живеене, изпълнено с мир, любов и позитивизъм, но за спасяването му се изискват определени политики и практики. Красотата е мощно оръжие, което

отваря врати и предлага възможности за развитие и реализация, но възприемането ѝ само по този начин звучи несериозно, тъй като са необходими и много други качества, които правят човека душевно красив. Пластичният хирург може да извае най-съвършените черти, но всеки сам е ваятел на красотата на душата си. Чарът и харизмата са мощни проявления на външната красота, а добронамереността и позитивизмът - на вътрешната. Човек преди всичко трябва да е позитивен в мислите и в пожеланията към другите, да е добронамерен в действията си. Много се радвам, че днес хората се оценяват и по ума и потенциала им за израстване и развитие. Вярвам, че всяка жена е красива по свой уникален начин и трябва да съумее да поддържа тази хубост възможно най-дълго.

Диктатът на модата

Признавам, че както всяка съвременна и модерна жена обръщам особено внимание на модата и с интерес следя модните тенденции. Имам любими световни дизайнери, чиито грехи най-ясно изразяват и допълват моя личен стил. От модата взимам само онова, което ми допада, и не ѝ робувам сякаш. Всяка изискана дама трябва да избира облеклото си така, че то да показва нейната индивидуалност, да подчертава красотата ѝ по дискретен начин.

Семейството и бракът

Съвременната жена трябва ясно да знае приоритетите си и да се старее успешно да лавира между тях, така че да е добра съпруга, грижовна майка и успешна бизнес дама. Именно балансът между работата, семейството и личния живот е тайната на моя успех.

Имам щастливо и сплотено семейство с изградени традиции и начини за забавление. Обичаме да пътуваме. Всяка вечер задължително цялото семейство се

събира и вечеряме заедно, така споделяме преживяното през деня и успяваме да се заредим с нови сили за утрешния ден. Съпругът ми Ричард е бивш национален шампион на Австралия по мотокрос. Ние сме амбициозни и динамични по натура и така се

допълваме изцяло. Семейството и бизнесът ни сплотяват. Двете момчета се интересуват от спорт, музика и чужди езици. Възпитаваме ги на самостоятелност, те от малки имат определени задължения и са научени на отговорност. 🍷

Лъки Банско

РАБОТА И УДОВОЛСТВИЕ В ЕДНО

Източните философи твърдят, че има неразривна връзка между чистия въздух, зелената, уютна и правилното дишане, което помага на паметта да се концентрира върху най-важното. „Не съм присъствал на по-успешна конференция и тим билдинг от тази в Апартохотел Лъки Банско. Вероятно е заради това съчетание.“ - отбелязва един от многобройните посетители на Лъки Банско в книгата за гости.

В класацията на най-големия международен пътеводител „Trip Advisor“, Лъки печели приз за бизнес хотел и заради акцента, който екипът е поставил върху домакинството си за провеждането на делови срещи, обучения, конференции, тим билдинг на екипите на множество български и чуждестранни компании. „При нас се провеждат конференции, обучения и срещи целогодишно. Притежаваме многофункционална зала с капацитет от 130 места, която е оборудвана с дискуссионна уредба, два

Наградата за най-добър бизнес хотел е поредното признание на Trip Advisor за конферентния бизнес на апартохотела

мултимедийни проектора, флипчарт и всички удобства за конферентен бизнес. Освен че за кратко залата може да бъде пренаредена в най-различни конфигурации, тя може да бъде разделена на две зали с по 60 места, а вечер - да се преобрази в зала за частно парти.

Отделно разполагаме с още две по-малки зали за срещи и дискусии с капацитет до 12 души“, отбелязва Петър Поповски, управител на Лъки Банско.

Гостите на хотела ползват безплатен интернет не само в лоби бара, както е в повечето хотели, но и в стаите си, в конферентната зала, ресторанта и на цялата територия на хотела.

Апартохотел Лъки Банско е готов да предложи много повече от луксозно настаняване и перфектни условия за бизнес и делови срещи.

Уникалната природа и модерно оборудваните зали на хотела

дават възможност за провеждане едновременно на няколко типа различни по натовареност колективни занимания в рамките на тим билдинг срещите.

Живописни преходи с ниска, средна и висока степен на трудност с помощта на квалифициран планински водач, изкачване на Пирин, рафтинг по Струма, риболов в Добринище, лов, конна езда, барбекю на открито, изучаване на местната кухня и обичаи, „пътуване в миналото“ сред уникалните църкви и забележителности в Банско и околните села, Мелник, в Роженския и Рилския манастир - това са само част от възможностите, които предлага Лъки Банско като развлечения на открито.

В допълнение почти всички участници в деловите събития не пропускат възможността да релаксират в басейна и СПА центъра на хотела.

Microsoft и BlackBerry използваха тазгодишния Световен конгрес, за да направят пореден опит да откъснат пазарен дял от Google и Apple, а някои съвсем нови играчи като Firefox се опитват да се вмъкнат сред тях и да променят статуквото при екосистемите за смартфони и таблети

Секторът на мобилните

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ,
Барселона-София

В условията на продължителна рецесия и слаб растеж представителите на един икономически бранш демонстрираха учудващ позитивизъм и добро настроение през последните дни. Няколко хиляди компании от телекомуникационния сектор се събраха от 25 до 28 февруари в Барселона на тазгодишното издание на Световния мобилен конгрес – най-голямото събитие в сферата на телекомуникациите на планетата. Тук бяха както главните изпълнителни директори на най-големите оператори и производителите на крайни устройства в света, така и хиляди стартиращи фирми в сферата на мобилните приложения, онлайн услугите, комуникациите „машина – машина“ и технологиите от типа „свързан грав“.

През тази година представителите на сектора има защо да са оптимистично настроени. Още при откриването на конгреса организаторите от Световната GSM асоциация (GSMA) обявиха, че очакванията са

приходите на операторите от услуги за пренос на данни

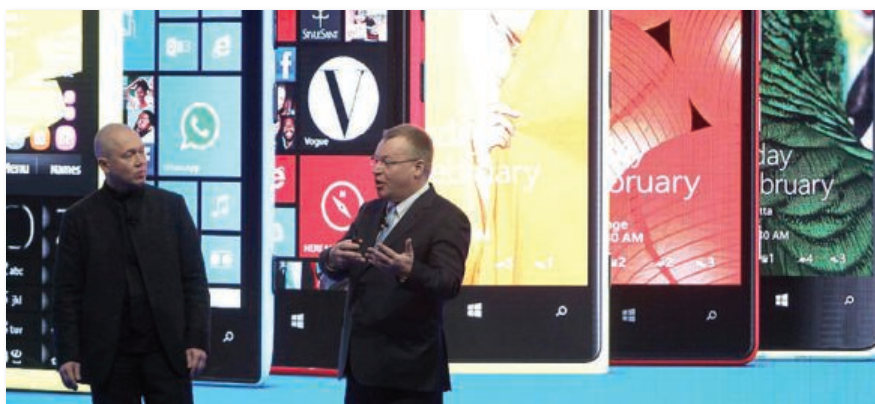
да надминат тези от услуги за пренос на глас през 2018 г., поради нарастващия брой свързани устройства, както и предстоящия сериозен ръст при m2m (machine-to-machine) услугите. През последните години операторите усещат все по-осезаемо спада на приходите си от традиционно силни дейности като гласови комуникации и SMS, но все

още им е трудно да открият устойчив нов приходоизточник. Затова и моментът, в който приходите от пренос на данни ще надминат тези от гласови комуникации, се очаква да бъде повратен за развитието на сектора.

Ръст при мобилните интернет услуги безспорно ще има. Въпросът, който остана без отговор на тазгодишното издание на конгреса, обаче е: кой ще се възползва в най-голяма степен от възходящия тренд. В сегмента на екосистемите досегашната доминираща позиция на Google и Apple изглежда сериозно заплашена от поредния опит на Microsoft и BlackBerry да получат по-значим пазарен дял. Microsoft залага на новите си операционни системи Windows 8 и Windows Phone 8, както и на партньорството си с Nokia, а канадската компания BlackBerry (която до неотдавна

услуги е пред нова битка

Изпълнителният директор на Nokia Стивън Елоп (вдясно) и дизайн мениджърът Марко Ахтисаари представиха на конгреса няколко нови смартфона от по-нисък ценови клас, с които компанията ще атакува пазара

се наричаше Research In Motion) усилено привлича разработчици към своята нова, десета версия на едноименната операционна система. В лагера на Google са водещи производители на смартфони като Samsung, Sony, Asus и HTC, а Apple както винаги залага на изцяло собствена екосистема, включваща платформата iOS, смартфоните iPhone, таблетите iPad, магазинът за приложения App Store и планове за нови устройства. Компанията от Купертино традиционно не участва на мобилния конгрес, но тук са всички кандидати за нейни конкуренти.

Още в ранните часове на първия конгресен ден дойде и първият сериозен анонс от Nokia, чийто главен изпълнителен директор Стивън Елоп представи четири нови Windows Phone смартфона. Той призна, че компанията преминава през един не особено лесен период на

промени, но добави, че тя вече разполага с основните „градни компоненти“, за да обслужва нуждите на потребителите в широк ценови диапазон. Това на практика означава, че Nokia ще използва предимствата на своята серия смартфони от висок клас Lumia и съответно – на новия Windows Phone – в нови устройства за по-широка употреба и на по-ниска цена. Такива са новопредставените Lumia 720 и Lumia 520, които ще се предлагат съответно на препоръчителни цени от 249 евро и 139 евро. По всичко личи, че компанията, която на практика създаде понятието „смартфон“, се оттегля от битката с Apple при висок клас устройства и влиза в пряка конкуренция с армията от ценово достъпни, Android – базирани модели на Samsung, HTC, Asus и други разработчици. В добавка към тази политика Nokia представи

и нови 15-доларови модели, които изглежда имат за цел да засилят позициите на компанията на развиващите се пазари. Елоп завърши презентацията си с един реверанс към най-големия развиващ се пазар в света – Китай, посочвайки, че и двата новопредставени Lumia модела ще бъдат предлагани и във версия, поддържаща мобилния стандарт TD-SCDMA, който се използва в азиатската страна.

Докамо Nokia и Microsoft атакуват лидерските позиции на Apple и Google, от една страна, а BlackBerry – от друга, обаче един нов играч даде заявка за силно позициониране при екосистемите за мобилни приложения и е на път

да обърка плановете на големите в бранша

Става въпрос за Фондация Mozilla, разработчик на браузъра с отворен код Firefox, която от години „тروی живота“ на Microsoft със своята философия в подкрепа на свободния софтуер и силната общност от програмисти, стояща зад нея. На пресконференция в рамките на Световния мобилен конгрес представителите на организацията анонсираха своята мобилна операционна система Firefox OS, както и партньорството си с осемнадесет оператора, които застават зад нейното развитие. Повечето от тях са от развиващите се страни,

сред които Китай, Бразилия, Мексико, Полша, Унгария и Сърбия. Сред операторите личат имената на America Movil, China Unicom, Etisalat, Hutchison Three Group, KDDI, MegaFon и Qtel, но в групата са още и европейските лидери Deutsche Telekom, Telefonica и Telecom Italia Group. Освен това новата мобилна

платформа вече се подкрепя и от някои от най-големите разработчици на крайни устройства, включително LG, Huawei и Alcatel One Touch.

Впечатляващата група от погръжници, особено сред телеком операторите, показва сериозното желание на индустрията да види появата на нова силна екосистема. Посланието на Mozilla е ясно: големите играчи в сектора на мобилните операционни системи

игнорираха операторите и предизвикаха недоволството

на много от тях. Ние сме готови да използваме тази новопоявила се ниша, за да пренаредим фигурите в сектора. На изложението бяха показани и първите смартфони, работещи с „Огнената лисица“. Те са изцяло базирани на отворени уеб стандарти, позволявайки пълноценното използване на HTML5 за създаване на приложения и услуги. Това дава възможност на телекомите лесно да разработват собствени локални услуги, съответстващи в много по-голяма степен на специфичните нужди на техните потребители, в сравнение с останалите мобилни операционни системи.

Настоящата битка в сегмента на мобилните екосистеми е от важно значение по още една причина – през следващите години се очаква нов ръст на пазара на т.нар. „нейтив“ приложения, задвижван от новото поколение платформи за

Големите производители на мобилни устройства като Samsung и Sony показват по традиция най-новите си устройства на конгреса в Барселона

ЕПА/БГНЕС

разработка, които позволяват на хора без програмистки умения да създават собствени програми за смартфони. Тази тенденция се вижда и на конгреса, който се превърна в арена за представянето на няколко нови подобни системи. AppMachine привлякоха интереса в този подсегмент със своята уеб базирана платформа, позволяваща на всеки желаещ

да разработи ново мобилно приложение напълно безплатно

и да заплати само за неговото публикуване в някои от големите онлайн магазини. Очаква се този тип технологии да увеличат значително броя на приложенията за най-популярните операционни системи през следващите няколко години, позволявайки на всяка маркетингова или PR агенция, масмедия, издателство на книги или разработчик на игри да пусне собствени мобилни услуги и съдържание.

Именно тази тенденция, в

комбинация с навлизането на мобилните услуги в редица групи икономически сегменти, е гаранция за ръст в сектора през следващите няколко години. По данни на GSMA и PriceWaterhouseCoopers, публикувани на форума, очакванията са технологиите за мобилно здравеопазване да донесат спестявания от 400 млрд. щ. долара в развиващите се страни през следващите няколко години, мобилното обучение има потенциала да увеличи броя на образованите млади хора с 1.8 милиона, а технологиите за автоматично обаждане на 112 в колите могат да спасят един на всеки десет човешки живота, отнемани при катастрофи. „Това е огромна отговорност и мобилната индустрия трябва да продължи да си сътрудничи с правителствата и с ключови икономически сектори, за да гоставя продукти и услуги в помощ на хората по света“ - посочва Майкъл О'Хара, главен маркетингов директор на Световната GSM асоциация. 📱

Шефът на Mozilla Гари Ковач представи новата мобилна операционна система на компанията

Златната мина на мобилните приложения

Споделеното работно пространство The Roof на акселератора за стартиращи фирми Eleven по принцип не се слави като скучно място и винаги е изпълнено с интересни предприемачи, мечтаещи да променят света. На 18 ноември 2012 г. обаче то буквално беше препъл-

нено с млади хора, дошли да посетят организиран от Фондация StartUP хакатон за мобилни приложения. Събитието беше част от провела се по същото време StartUP конференция и може да се каже, че за мнозина именно то беше най-интересният панел от конференцията.

Все повече малки софтуерни фирми и независими екипи у нас се опитват да навлязат на този глобален пазар, мечтаейки да постигнат ефекта на Angry Birds

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ

Темата, събрала на едно място всички тези хора с най-разнообразни професии – от софтуерни специалисти, през маркетолози, до предприемачи – беше разработката на мобилни приложения. Това понятие, в което напоследък влизат преди всичко софтуерните програми, създадени за най-популярните мобилни операционни системи като Android на Google, iOS на Apple, Windows Phone на Microsoft и Symbian на Nokia, бързо привлича вниманието на бизнеса и се превръща във водеща тенденция в сферата на софтуерните разработки у нас. А редица компании от бранша или независими екипи от разработчици побързаха да го определят егва ли не като

**съвременния
еквивалент на
„манна небесна”**

И макар често да са попреси-лени, тези очаквания не са лишени от логика. Продагните в България смартфони, които поддържат мобилни приложения, вече надвишават цифрата от 1 000 000, а крайните потребители все по-бързо се убеждават в предимствата на използването на мобилния софтуер. В световен мащаб развитието на този сегмент е още по-осезаемо. Само в САЩ над 115 милиона потребители са използвали смартфон всеки месец през 2012 г., като за сравнение през 2011 г. този показател е бил 93 милиона, а очакванията са до края на тази година потребителите на смартфони да са половината от всички собственици на мобилни телефони. До 2016 г. пък съотношението между двете групи ще е около 3/5. Статистическите данни за САЩ са не по-малко

важни за българските разработчици от тези у нас, тъй като прегледът на този тип бизнес на практика няма ограничения и той лесно може да стане глобален.

Международната инфраструктура за разпространение на приложения е налице и се развива не от кой да е, а от най-големите играчи в технологичния сектор: Apple, Google, Microsoft и други.

Всичко това дава основания на немалко български технологични предприемачи да се надяват, че ако малка финландска софтуерна компания като Rovio може да постигне капитализация от над

посочени по-горе типа.

В България има няколко десетки играчи, които разработват мобилни приложения. Това число включва както типични софтуерни компании като Telerik, Melon и Vianor, така и фирми за уеб дизайн и уеб разработки като Isugen и Stenik, които постепенно навлизат и в мобилния сегмент в стремежа си да предложат на своите клиенти цялостни решения. Отскоро в този сектор се появиха и немалко стартиращи фирми, някои от които вече са в портфолиото на инвестиционните фондове LAUNCHub и Eleven, а

основатели планират да разширят бизнеса си глобално, постигайки успех, съизмерим с този на споменатите по-горе Rovio и Angry Birds. Затова въпреки че те все още не могат да се сравняват по пазарна капитализация с много традиционни играчи, залагащи на разработката на приложения по поръчка, потенциалът им за развитие е не по-малък. „За да успее едно българско приложение на международния пазар

се изисква оригинална идея

както и продуктът да е масов” - посочва Ралица Корназова, мениджър Маркетинг и продажби във фирма Exsisto. Тя дава пример с Angry Birds, която се играе както от деца, така и от възрастни. Самата Exsisto има в портфолиото си голям брой мобилни приложения - както създадени по поръчка, така и собствени. Едно от тях, разработено за клиент, е „Приказки за деца”, което дава достъп до популярни български приказки и песнички. То беше пуснато през май 2012 г. и броени дни по-късно се превърна в хит в българската секция на Apple AppStore, където достигна позицията TopSeller. Приложението се купува доста добре както от българи, живеещи в чужбина, така и от потребители у нас. Корназова посочва, че през последните години се наблюдава сериозен ръст при поръчките на мобилни приложения, а през 2012 г. 60% от всички проекти на компанията са били именно от този тип. „Имаме както български, така и чуждестранни клиенти, но хубавото е, че все повече български компании си поръчват мобилни приложения” - добавя мениджърката. Според нея потенциалът на пазара в България е голям, тъй като тепърва предстои у нас да се развиват мобилните услуги в подсегменти като банкирането и други.

И ако в сектори като мобилните игри позициите вече отдавна са разпределени, то в други - като например корпоративните смартфон приложения - пазарът

Все повече малки софтуерни фирми и независими екипи у нас се опитват да навлязат на глобалния пазар на мобилни приложения, мечтаейки да постигнат ефекта на Angry Birds

1.2 млрд. щ. долара благодарение на своята мобилна игра Angry Birds, това е по силите и на малка българска фирма. Най-общо бизнес моделите, които следват независимите разработчици на мобилен софтуер, са три: създаване на приложения с маркетингова цел, мобилни версии на вече наложени програмни продукти и нови, изцяло фокусирани върху клетъчния пазар програми, разработени именно с цел да се превърнат в хит в онлайн магазините на Google и Apple. Според данни на местни играчи поръчките на мобилни приложения от български фирми са започнали да нарастват осезаемо в края на 2011 г. и началото на 2012 г., като не липсват проекти и от трите

останалите търсят други възможности за финансиране. Въпреки че в първите две кохорти на двата акселератора стартовете за мобилни приложения все още са малцинство (такива са например мобилната социална мрежа за фенове на киното Cinematic и приложението за обучение на деца Rabbits) и преобладават фирмите за уеб услуги или бизнес софтуерни решения, представителите и на двата фонда неведнъж са заявявали публично, че софтуерът за смартфони е във фокуса на интереса им.

Стартовете, финансирани или гравитиращи около двата фонда, са интересни по една основна причина: в общия случай техните

Все още е в своя начален стадий на развитие. „Със сигурност с узряването на пазара ще има все по-голямо търсене на корпоративни мобилни решения както за вътрешна употреба, така и в сферата на маркетинга и продажбите” - убеден е Петър Швари, маркетинг мениджър на българската софтуерна фирма Melon. Компанията е създател на един от най-успешните продукти за платформата Symbian в световен мащаб – приложението Advanced Call Manager. До момента то е инсталирано над 10 милиона пъти, но тази бройка може да е много по-висока, ако към нея се добавят безплатните версии, както и версиите за Android и BlackBerry. Напоследък Melon стъпва все по-активно в подсегмента на приложенията за Windows Phone, а нейните GPS Voice Navigation, Speed Cameras и Hotel Finder са в челото на класациите в собствените си категории за тази операционна система.

„Със сигурност в началото ключов фактор беше, че бяхме сред първите играчи на пазара, което помогна да развием партньорството с ключови компании начело с Nokia. Чрез тях успяхме да направим добри сделки в целия свят и да популяризираме продуктите си по-ефективно” - обяснява Петър Шварц. Според него видимостта е особено важна на един толкова засищен пазар и поддръжката от голяма име в индустрията може да окаже решаващо значение. „Днес успехът зависи най-вече от бързината, с която успявате да изградите решения и да измервате реакцията на пазара, както и от способността да се адаптирате към идентифицираните нужди на потребителя и пазарните промени. Хубавата новина е, че имате достъп до глобалния пазар също толкова лесно, колкото и до локалния. Съответно, полезен съвет би бил да не се подценяват все по-значими пазари в Азия и Южна Америка, което означава, че е добре да се обърне внимание на локализацията на приложенията, която се оценява високо от

потребителите” - добавя още маркетинг мениджърът на Melon.

Какво предстои

Може би най-значимата тенденция в сектора произтича от заформящата се нова битка при мобилните екосистеми (събирателен термин за „лагерите” в сектора, който включва в себе си операционната система, създадения към нея магазин за мобилни приложения, както и партньорите, разработващи смартфони със съответната платформа). През последните години Google с нейната безплатна

ните от тях приложения.

Друга интересна тенденция е навлизането на нови мобилни технологии като добавената реалност (augmented reality), комуникациите „машина – машина” и др., които имат потенциала не само да променят телеком сектора, а да предизвикат по-мощна промяна в много други браншове на икономиката ни.

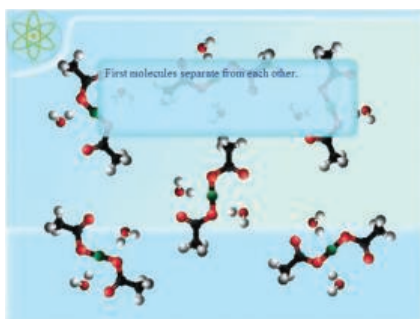
„Нововъзвдения като NFC (Near Field Communication), мобилни плащания, разширена реалност, cloud computing и приложенията за всеки екран (телефони, планшети, телевизори) със сигурност имат с какво да предизвикат въображение-

Битката на мобилните платформи увеличава възможностите на разработчиците да монетизират труда си

платформа Android, използвана от голям брой производители на устройства, и Apple, която развива както операционната система iOS, така и смартфоните и таблетите, работещи с нея, доминираха напълно на пазара. Анонсът преди по-малко от месец на новата операционна система BlackBerry 10 от канадската компания Research In Motion (която използва случая да се преименува на BlackBerry), както и навлизането на Windows 8 и Windows Phone 8 на Microsoft през последните няколко месеца показва, че поне два сериозни играча се опитват да се включат в преразпределението на пазара. За българските разработчици това означава повече работа, но и повече възможности за монетизиране на създава-

то ни. Те ще се отразят на всички останали индустрии – автомобилна, туристическа, енергийна и т.н. Революционен технологичен фактор с мащабите на феномена iPhone обаче не съм сигурен дали можем да очакваме скоро” - посочва Петър Шварц. Ако неговата прогноза се потвърди, първата ще станем свидетели на истинския бум в сферата на мобилните приложения, с появата на много нови пазарни ниши за разработчиците от този сегмент. И начинът, по който българските фирми ще успеят да се позиционират в тези нови подсегменти и да предоставят специфична експертиза в тях, ще определи дали ще се наложат като значими играчи в този глобализиран пазар или не.

В ЧУДНИЯ СВЯТ НА

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Нанотехнологиите имат потенциал в България и в близките 20-ина години те ще са основен бизнес с висока добавена стойност – това не е поредното клише, а е конкурентно предимство, което нашата страна би могла бързо да развие.

Инициаторът

Добър трамплин в тази посока е Виртуалната лаборатория по нанотехнологии, която цели да

стимулира интереса на ученици и студенти към точните науки. Тя се създава в рамките на международния проект „Нанотехнологии в преподаването на природни науки“ (Nano-tech Science Education). Негови партньори в България са „Сирма Медия“ и Центърът за творческо обучение. Инициатор на идеята още през 2008 г. е частно училище в Истанбул, в което учат около 80 хил. деца. Там вярват, че учебното съдържание трябва максимално да се доближава до природата. Затова преди няколко години в нашата

Виртуална лаборатория привлича интереса на ученици и студенти към точните науки

югоизточна съседка започнали да изграждат лаборатории, в които учениците да имат възможност да правят експерименти. Темата за нанотехнологиите им се видяла много перспективна и се насочили към нея. Поканили гвете български организации за партньор, присъединили се и участници от Румъния, Гърция и Италия.

Фокусът

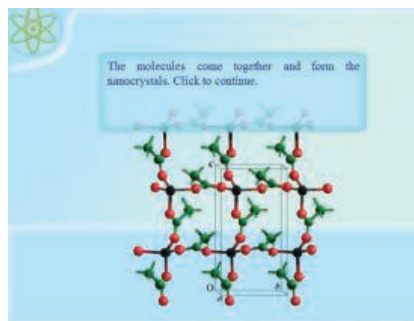
Виртуалната лаборатория е платформа за уроци по точни науки. Съдържа база данни за педагогически материали и е център за споделяне

Турция има силен интерес към нанотехнологиите

HOW NANO TALENTED ARE YOU?

Nanotechnology: What's out there and what's next on the horizon

НАНОТЕХНОЛОГИИТЕ

Нанотехнологиите изискват прецизност

на графични помощни материали за обучението по точни науки. Представят се интересни експерименти от сферата на нанотехнологиите. В рамките на проекта ще бъде създаден и научен център за чудесата на нанотехнологиите. Стремешът е виртуалната лаборатория да събере в себе си достатъчно научни ресурси. Основните материали са на местния език на партньорите от дадена страна, като има субтитри на английски или на съответния език, в зависимост от това с кого е заснето видеото. Проектът няма за цел да създава специалисти по нанотехнологии, а да предостави основни знания и да запали ученици и студенти да учат и да се интересуват

повече, уверява Кичка Минкова, координатор по проекта от „Сирма Медия”.

Периметър

Бюджетът на проекта е 700 хил. евро, от тях 75% са от Европейската комисия, останалите средства са собствена инвестиция на всеки от партньорите. По проекта се работи активно от 2010 г. насам и той приключва в края на 2013 г. Но тези пари не стигат, за да се промени мисленето и учебната програма да се коригира в пет държави. Когато дойде момент да се вкара новото учебно съдържание, трябва да има готовност знанията за нанотехнологиите веднага да бъдат

предоставени и то на достъпно ниво. Очаква се обновяване на учебните програми по природните науки. Отличен пример в това отношение е Италия, където в училище се изучава роботика.

Еволюция

В България проектът е обхванал близо 100 учители и около 3 хил. ученици. Мотивът на преподавателите по природни науки да се включат в програмата е, че те, преди да са педагози, са учени. Отворени са за новостите в науката и в преподаването и затова с тях лесно се работи, обяснява Александър Ангелов, координатор за България от сдружение „Център за творческо обучение”. „Не различаваме на преобръщане в интереса, а на еволюция и затова вярваме, че резултатите няма да закъснеят”, убедени са Кичка и Александър.

Наносъстезанието

Атрактивна част от проекта е наносъстезанието по изработване на постери, насочено към учениците между 14 и 18 години. Те имат шанс да покажат познанията си по нанотехнологии, като приложат и уменията си по графичен дизайн. Конкурсът се провежда в петте държави, участващи в проекта: България, Румъния, Гърция, Турция и Италия. Младежите може

да изберат една от областите на приложение – здраве и нанокосметика, околна среда, спортно оборудване и електронни устройства. Във виртуалната лаборатория има специална секция Competition room за състезания по нанотехнологии. Напреварата е виртуална, като всеки от екипите има право да качи постер. След това приятели, съученици и симпатизанти може да гласуват за своя фаворит. Във втория етап на състезанието творбите на победителите от петте гържави ще бъдат оценени от международна комисия, съставена от учени с опит в областта на нанотехнологиите. Те ще бъдат представени на конференцията APMAS 2013 през април в Анталия, Турция. Победителите ще получат възможност за участие в международния „Нанолазер“, който ще се проведе на Българското Черноморие в началото на юли т. г. Там 30 ученици от Европа ще имат занятия, които ще се ръководят от 10 именити учени.

На прицел

„За нас нанотехнологиите като бизнес са далечен изстрел, близката ни цел е да заинтригу-

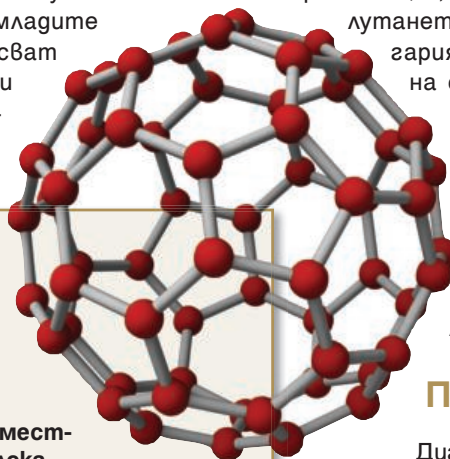
ваме най-младите към тази област на познанието. Не искаме да се борим с вятърни мелници, ние просто сме готови да предоставим знания и ще направим необходимото, за да са на разбираемо ниво”, уверяват Кичка и Александър.

Според тях България недостатъчно популяризира своите възможности за обучение и за бизнес. На младите хора им липсват повече нюх и предприема-

чески умения, отколкото знания. Александър Ангелов е на мнение, че на родна земя има много ниши за развитие.

Някои търсят поприще за граница, но част от хората после се връщат. Това е личен избор, ето защо ако младите намерят доказателство, че тук биха могли да имат успешна реализация, те ще си спестят

лутането в чужбина. Ако България си създаде имидж на страната с „изгряващото слънце” в Европа, тя ще стане атрактивна за наука и образование, за туризъм, а и за установяване на нов бизнес, твърди още Александър Ангелов.

Кой кой е

- „Сирма Медия” АД, част от „Сирма Груп Холдинг”, е първото българско издателство на мултимедийни електронни знания – енциклопедии, речници, образователни игри, уеб базирани знания и инструменти за работа на български език. Дейността на „Сирма Медия” започва през 2002 г. с издаването на първата българска електронна енциклопедия „А-Я”, съвместно с Българска академия на науките и Издателска къща „Труг”. От 2010 г. е официален представител на Fourier Systems. Друга инициатива на Сирма Медия е Класната стая на бъдещето - в момента тя работи в 20 училища в страната и в още няколко в Европа. Основата на класната стая е таблетът Intel Classmate PC, който тепърва навлиза в България. Сирма Медия е и регионална координираща агенция по програмата за обучение на учители Intel Teach.

- „Център за творческо обучение” се стреми към балансираното и всеобхватно развитие на личността чрез интензивни програми за творческо учене и свободно общуване. Целта е да се подбуди естественият ин-

терес на децата да опознават света. Това става с много смях и забавления, но и със сериозна работа. Центърът работи по 10 паневропейски проекта, свързани с образованието, по теми, които тепърва ще стават актуални.

Посокама

Дигитализацията настъпва с бърза скорост и образованието в България, макар и бавно, започва да следва тази тенденция. Въпрос на време е тежките раници да отстъпят място на таблетите. Има още много път да се извърви, докато бизнесът и образованието окончателно се убедят, че имат обща кауза. Оказва се, че в момента институциите са по-отворени към инвестиции в знания и образование, докато фирмите предпочитат да получат подготвени кадри наготово.

СЛИВЕНСКА ПЕРЛА

За мъже, не за момчета.

Хайде на СЪСТЕЗАНИЕ

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

И състезанията не са това, което бяха. Те стават все по-сложни и се насочват към най-новите сфери на познание. Състезанията се оказаха сполучлива форма да се селектират най-интересните идеи и най-добре подготвените хора. Затова не е учудващо, че и НАСА все по-активно започва да използва точно този метод на брейнсторминг, за да проучи новите възможности и да зададе тенденциите за проучвания и развитие. В момента има две състезания, подходящи за хора, изкушени в различни сфери на технологиите.

Маратон за програмисти

Софтуерната академия на „Телерик“ е домакин на най-голямото технологично състезание по програмиране NASA International

НАСА предлага две различни възможности за участие в голяма технологична надпревара, която може да ви изстреля на върха

Space Apps Challenge 2013. То ще се проведе на 20-21 април 2013 г. в София. Състезанието се организира за втора поредна година в 50 града, като по едно и също време хора и екипи от целия свят ще се надпреварват кой е по-по-най. Организаторите го определят като глобално събитие в популярния за програмистите стил „хакатон“, или маратон с цел разработване на иновативни технологични решения с отворен код. Инициативата дава възможност на талантиви хора от всички възрасти по целия

свят да експериментират и разработват решения за подобряване живота на Земята чрез използването на съвременни технологии и на свободно достъпни данни (open data), получени чрез мисиите на НАСА.

„Задачите на НАСА не са по-трудни от конкурсите, които ние организираме, а наградите на финалите са сериозни, като дават и възможността да се прославиш в целия свят - обяснява Светлин Наков. - Ще направим сериозна подготовка и ще осигурим менторство за участниците. Има ли навитаци да направят отбори и да участват?“

25 000 USD за иновативна идея

Иновативни идеи от Австрия, България, Чехия, Унгария, Румъния, Полша, Словения, Словакия, Турция и Украйна ще са в остра конкуренция за две стипендии на стой-

ефект в близко време. Целта е да се постигне технологичен скок в сфери като здравеопазване, образование и сигурност.

Трамплин

Двете стипендии дават възможност за участие през това лято в технологичната програма Singularity University в изследователския център на НАСА в Силициевата долина в САЩ. Финансирането покрива всички разходи за път, настаняване, храна, а също и за образователната програма. В допълнение избраниците може да получат и други награди, а също и покана да се присъединят към екипа, който ще реализира идеята им за подобряване стандарта на живот в Централна и Източна Европа.

мически жизнеспособни. През 2012-а бяха представени повече от 50 проекта, а сега организаторите очакват броят им да надхвърли 200. Набирането на участници започна от 1 декември 2012 г. и продължи до средата на февруари. Имената на полуфиналистите стават ясни на 15 март по време на нагпреварата Global Impact CEE&Turkey 2013. Тежката дума в селекцията се пада на жури, начело с бившия зам. изпълнителен директор на Yahoo Салим Исмаил, в което влизат и регионални ръководители на големи корпорации. Финалът е в Бугалеща в средата на април.

Технологии на бъдещето

Singularity University е водеща

ност от 25 хил. щатски долара. Състезанието Singularity University Global Impact 2013 е отворено за иноватори и предприемачи. Участниците кандидатстват с проекти, които биха подобрили живота на поне 1 милион души в региона. Идеите трябва да са свързани с въвеждане на технологично решение, което би имало позитивен

Възрастна не е порок

Singularity University Global Impact също се провежда за втори път. Нагпреварата е за хора от всякакви възрасти, които имат познания в сферата на технологиите, и идеите им биха могли да са икономически жизнеспособни.

технологична програма на НАСА. Организирана се в изследователския център Ames в Калифорния. Основни партньори в нея са Google, Cisco, Autodesk, Nokia, Kauffman Foundation. Програмата подготвя следващото поколение технологични предприемачи в области като роботика, изкуствен интелект, биотехнологии, нанотехнологии и материалознание.

Тя включва образователни курсове във всички посочени области, както и посещения на някои от най-големите компании в региона (NASA, Google, Cisco) и срещи с високотехнологични стартиращи фирми от Силициевата долина. Целта е да се създават технологични проекти,

Участници в миналогодишното издание на състезанието Singularity University Global Impact

които да подобрят живота на 1 милиард души в глобален мащаб през следващите 5 до 10 години.

Българин да се наричам

Едната от наградите през миналата година беше спечелена от Богдана Ракова. На върха я изстреля идеята за създаване на приложение за мобилни телефони, което да помага на хората с алергии да избягват храните, които ги разболяват, посредством четене на баркодове и ДНК анализ.

„Технологичната програма

Singularity безспорно е една от водещите в света, а миналата година българка успя да спечели стипендия и да замине в НАСА. Убеден съм, че и сега ще има наши участници на финала на състезанието”, коментира Райчо Райчев – представител на програмата Singularity в България. Той е специализирал космически науки в Страсбург.

Основава програмата „Космически предизвикателства” съвместно със Софийския университет и привлича за лектори водещи учени от НАСА по космическа медицина, биотехнологии, бизнес развитие на технологич-

ните програми.

Младият учен е и автор на коментарите във филмовата страница „Тайните на Вселената”.

Действай смело

На състезание като на състезание. И двете възможности за участие, които НАСА предоставя, биха могли „да ви изстрелят в космоса”.

Конкуренцията ще е ожесточена, затова не забравяйте популярния съвет на Дъглас Агам от „Пътеводител на галактическия стопанжия”, който гласи: „Не се панирай”.

Категории

Състезанието е за всеки, който може да генерира идеи и да създава решения с отворен код в една или повече от категориите:

✓ **Софтуер с отворен код** - навлиза все по-осезаемо през инициативите за отворено държавно управление, наука и образование. В рамките на състезанието ще се иска разработка на приложения и системи с отворен код и на базата на отворени технологии, които целят подпомагане на НАСА в решения, свързани с изследването на Космоса, мисии на Земята и технологии в полза на обществото. След състезанието разработеният от участниците код с цялата съпътстваща документация и други активи по проектите остават публични и с отворен код.

✓ **Визуализация на данни** - НАСА събира и публикува огромни набори от свободно достъпни данни (open data) от своите космически изследвания: от сателити, от телескопи и мисии в Космоса, на Земята и на други планети. Понякога те са с колосални обеми и трудно може да бъдат визуализирани с традиционни средства. Визуализацията на данни по интерактивен, креативен, интересен, удобен и ползваем начин изисква въображение, творчество и добро познаване на съвременните технологии.

NASA International Space Apps Challenge 2013 в детайли

Кога 20 април 2013 г. от 10:00 часа до 16:00 часа на 21 април 2013 г.

Къде В Софтуерната академия на „Телерик” в София, жк „Младост” - 1А, бул. „Александър Малинов” 31

Кой Участниците в българския кръг на събитието може да работят самостоятелно или в екипи по свой избор в продължение на 30 часа. Няма ограничения във възрастта. Може да се включите и онлайн от цялата страна и от чужбина.

NASA International Space Apps Challenge 2013 ще се проведе на 20-21 април в София

✓ **Отворен хардуер** - развива се интензивно в последните години. Разработват се както вградени системи и хардуерни устройства, така и граждански съоръжения за изследване на Земята, атмосферата и Космоса. Развиват се иновативни технологии като 3D принтиране и алтернативни източници на енергия. Очаква се да проявите изобретателност в намирането на иновативни и практични хардуерни решения.

✓ **Гражданска наука** – целта е

да се визуализират изследванията и откритията на НАСА, свързани с Космоса, с чужди планети или явления в земната атмосфера. Стремешът е тази информация да стигне до обикновения човек и той да развие свои теории. Понякога хората могат да направят научни открития, невидими за компютрите на НАСА, просто наблюдавайки и анализирайки снимки, видео, звук или други данни от космически измервания, проучвания и анализи.

FULLHD

ИНФОРМАЦИОННИЯТ
КАНАЛ НА **БЪЛГАРИЯ**

СТАРТИРА ПРЕЗ **МАРТ**

NEWS

Еконакитите от семена и костилки, които Ангелина и Кирил Миладинови правят по своя технология, събират овации по света

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Костилката е символ на любовта, казва Кирил Миладинов. В джоба си винаги носи някоя вече излъскана костилка - за късмет. Именно от семена, костилки и други природни материали той и съпругата му Ангелина, която всички знаят като Ани, от години правят накити. За тях това не е бизнес, от който се забогатява, а е начин на живот.

Началото

Всичко започнало преди близо 20 години, когато били студенти. Идеята постепенно се „разлистила“ от един намерен жълд в Борисовата градина. Направили амулет от него, после Кирил пробил няколко костилки и неусетно се увлекли с такива нанизани да правят завеси за врати, полилеи, лампи, да облицоват кутии, маси и други предмети. Дошъл ред и на накитите. Интересът към тях бил толкова силен, че в един момент съвсем естествено хобито прераснало в бизнес. Но не мислете, че направата на колиета, гердани, гривни, обеци и пръстени е лесна работа. Докато костилките и семената се преобра-

Добре дошли

зят в екомъниста, има мнооого работа. Копчетата се правят още по-трудно, защото дълго се шлифоват и полират, преди да бъдат пробити.

Технология

Първо трябва да се намерят подходящи семена и костилки, които да са много твърди, а не ронливи и чупливи. Те минават през специална обработка, чиято технология Кирил сам създава и непрекъснато усъвършенства. Той саморъчно прави и инструментите, с които пробива и

най-гребните семенца. Това умение не е съвсем саморасло, тъй като Ани и Кирил Миладинови са строителни инженери, интересуват се от природните материали, а освен това и двамата рисуват добре. Те имат свои технологии на подбор, селекция, обработка, тъй като не всяко семе и костилка става за изработване на бижута. Когато събират „реколтата“, се съобразяват със сезона, времето, степента на зрелост. Опитвали да включат и други хора в тази дейност, но така и не попаг-

В клуб „Къпина“

нали на човек от тяхната „кръвна група“. Изисква се много познание, усет, прецизност, съсредоточеност и отдаденост. Всяко бижу се прави като едно-единствено, завършваш го, сякаш е последното.

Колекционери на костилки

Кирил има живо чувство за хумор: „Някои колекционират марки, салфетки, значки, аз събирам костилки и трупам все по-голяма колекция. Другите пътуват, развиват висока скорост и на нищо край пътя не обръщат внимание, а ние винаги гледаме да открием нещо ново, което да включим в нашите ръкоделия. Всичко в природата си е на място и просто трябва някой, който да го забележи.“ Дватамата са като енциклопедия за растенията. Изучават ги внимателно, за да може най-разумно да ползват техния плод. Най-големият подарък за Ани и Кирил е приятел от чужбина да им изпрати колет с екзотични костилки.

Тангем

Ани и Кирил работят в тангем и взаимно се допълват. Дватамата събират семената и костилките, Кирил ги обработва, обикновено Ани прави нанизите, но и двамата дават идеи за новите бижута. „Запазена марка“ на Ани е маркетингът и представянето пред клиентите. Кирил гори е член на две занаятчийски камари – българската и германската. В този

малък бизнес той е производственият директор, а Ани – търговският. Костилка, копче, колче – затова тяхното лого е едно усмихнато КО.

Без граници

Най-новият хит в техните бижута са семената от къпина, които са гребни, но много твърди. С тях накитите стават изящни, но се правят изключително трудно. Първо трябва да се съберат семената, да се обработят и когато изсъхнат напълно, едва тогава се пробиват и нанизват. Изисква се пълна концентрация, за да не се наранят.

Покрай тези накити като на шега създали и екоclub „Къпина“ за обмен на идеи между хората, които притежават техни бижута. Еконакитите пътуват по цял свят и желанието на Ани и Кирил е да направят кръг, в който почитателите на „от нищо нещо“ да си взаимодействат.

Изградили са канали за продажба в Германия, Испания и Холандия. Търсят и онлайн възможности за търговия, за да са в крак с новото време.

БИОритъм

При изработването на бижута непрекъснато влагат нови идеи и нови материали. Така например в някои от накитите включват и естествена кожа в различни цветове. Най-младите ценят експеримента и точно това лови околото им. Те търсят разнообразие и кожата е добър вариант да се внесе пъстрота, защото по правило Ани и Кирил не боядисват се-

мената и костилките, не ги лакират.

Предимството на тези „зелени“ накити е, че колкото повече се носят, толкова повече придобиват собствен блясък – заради етеричните масла в тях.

През годините е имало опити да бъдат копирани, но досега никой не е успял да превърне изработването на бижута от този вид природни материали в свой начин на живот.

Всеки накит на Ани и Кирил има собствен заряд и не е еднокоричка. Техният съвет е сред многото нанизи всеки да открие онзи уникат, който с удоволствие ще се носи с години.

Като в приказка

Кирил Миладинов изработва и мебели. Прави ги така, че с лекота да се транспортират: „Те трябва да са практични и удобни, да може да се разглобяват и да влязат в колата. Не може светът да е мобилен, а аз да не съм!“

В малкото магазинче на ул. „Маратигик“ 62 в столичния кв. „Регута“ и мебелите са собствена изработка по негов дизайн. Уникални закачалки, шкафове и стелажи създават усещане, че сте попаднали в света на приказките. Тук може да видите и настолна лампа от истинска слънчогледова пита.

В София няма уличка на занаятите, а това можеше да е мястото, което да привлича туристите, смятат Ани и Кирил. Те се надяват, че един ден и тази „костилка“ ще пусне корен.

ВКУСНИ МИГОВЕ В „МОСКОВСКА 15“

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Panta rhei, или всичко тече, всичко се променя – тази крилата фраза на Хераклит е оцеляла от античността до днес. Всичко се променя и на столичната ул. „Московска“ 15. Там популярният ресторант „Къщата с часовника“ се преобрази до неузнаваемост и прие ново име – „Московска 15“. „Локация, локация, локация“ е само първото му безспорно предимство.

История

Това място притежава богата история - тук се е помещавал първият военен клуб в София, а по-късно сградата е дала подслон и на първата изложба на Военния музей. Има обаче и градска легенда как някога княз Фердинанд купил къщата на ул. "Московска" 15 за своя любовница. Поръчал да сложат часовник на покрива, за да може от своите покои в двора да брои минутите до мига на срещата.

Добрата храна пълни ресторанта, твърди главният готвач Цветомир Николов

Един модерен ресторант работи по „нова рецепта“ в самия център на София

Почерк

Може да пиете дори само чай или кафе, да хапнете сладкиш, за да се уверите, че „Московска 15“ е точното място за обяд и за вечеря, както и за специални събития. Всъщност тук винаги ще се чувствате специално, дори без специален повод. Ако гойдете в средата на деня, ще се убедите, че ресторантът слага акцент на обедното меню и предлага апетитни ястия на добра цена, така че и вечерта да нямате колебание да седнете тук с приятели или с бизнес партньори. Особено внимание се обръща и на напитките, като акцентът пада върху винената листа.

Гордост на главния готвач е, че в кухнята няма микровълнова печка, фризерът почти не се използва, всичко е прясно. Повечето от клиентите не търсят чуждоземна екзотика в менюто, установява Цветомир. Те не държат да хапнат снежен краб в София, а предпочитат нещо по-типично за българската кухня, приготвено с майсторлък.

Меню

Салатата с прясна риба тон, препечена със сусам, подправена с пикантен гресинг с водорасли е само една „черешка на тортата“ в менюто. Тук ще намерите микс от листни салати с пет вида кълнове, с кубчета червено цвекло и портокалов гресинг. Може да опитате „Айсберг“-а на Цветомир с настъргани моркови, зелена ябълка и целина, поръсен с орехи. Главният готвач е признат за цар на салатите. Но не само на тях. Негов най-нов специалитет е тартар от червена риба тон с авокадо и морска сол с изсушени скариди, люти чушки, лимонова трева и кора от лайм. Ястието се приема непоколебимо добре. В менюто има и редица други вкуснотии. Неусетно стигаме и до десерта и трябва да признаем, че Цветомир прави със свой индивидуален почерк шоколадово суфле, тирамису, крем бръоле. Използва най-качествени и добре подбрани продукти, които придават уникалност на вкуса.

Храната

Добро заведение се прави с добра концепция и с добър главен готвач. Цветомир Николов приел да отговаря за най-важната част във всеки ресторант – храната.

Млад е, но има опит в страната и за граница. „Винаги съм се възхищавал на това място, когато съм минавал оттук, преди да стана неговият главен готвач“, признава той. Завърнал се от чужбина, за да се отдаде на експеримента за създаване на новия имидж на „Московска 15“. Целта е тук да стане приятно, примамливо и представително. Как? Лесно е да се каже с добра атмосфера, с добра храна и с добро обслужване. Екипът обаче е убеден, че трябва не само точно да приложи това правило, а и да намери верния път към клиентите.

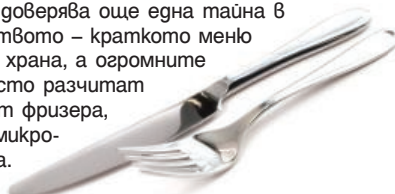
Качеството

Интериорът, готвачите и менюто са изцяло обновени. Дизайнерът следва тенденциите за простота и изисканост. В атмосферата обаче витае усещането, че това място е заредено с история. Този особен финес, комбиниран с вкусната храна, има своя притегателна сила. Но също така от съществена важност за вашия джоб е, че съотношението цена-качество не просто е балансирано, а качеството взема превес в предлагането. Нещо повече - Цветомир Николов обещава да ви приготвят и сервират храната така, че отново да посетите ресторант „Московска 15“.

Златното правило

В ресторанта идват и приятели на главния готвач. Но когато е в кухнята, той не иска да знае за кого е поръчката. За всички храната трябва да е еднакво добра и това е принцип, от който Цветомир Николов не отстъпва. Но колкото хора, толкова вкусове и това усложнява задачата ястията да се жаресат от всички. Главният готвач обаче умее да приготви блюдо и за най-претенциозния. Той ни доверява още една тайна в ресторантьорството – краткото меню обещава прясна храна, а огромните „библии“ най-често разчитат на аламинутни от фризера, претоплени на микровълновата печка.

Подробности от пейзажа

Управител на заведението става Лина Златева, актриса и тв водеща. Кино, театър, телевизия са все „вкусни“ неща, които са я изкушавали. Сега в „менюто“ си тя включва и цял ресторант. Заедно с главния готвач ще опитат да превърнат това място в примамлива, но достъпна екзотика в сърцето на София. Листата с предложения динамично се променя и с помощта на клиентите заведението ще открие вкуса на новото време.

На „Московска“ 15 следят внимателно прогнозите за времето, за да посрещат своите гости и на открито. Когато се затопли, външният пиано бар отваря и доказано добри музиканти ще свирят на белия роял в градината. Къщата е заредена с много история и ресторант „Московска 15“ пише своя страница в нея. С присъствието си всеки може да стане част от тази най-нова история с „вкусните“ мигове, които се сервират само тук.

Изабел душ Сантуш

африканската перла

Тя е най-голямата дъщеря на баща си. Той пък е женен три пъти и има общо шест законни и едно незаконно дете. Тя е първата милиардерка в Африка, а той е президент на една африканска държава. Двамата живеят в Ангола и по-точно в тузарския квартал на столицата Луанда. Изабел душ Сантуш и Жозе Едуарду душ Сантуш - дъщеря и баща, за които всеки в Ангола знае „по нещо“. И ако за президента все пак има официална биография, то за най-богатата жена на Черния континент се знае малко. Тя не обича да дава интервюта, пази семейството си далече от светкавиците на папараците и не обича да разказва как е спечелила състоянието си. Съпругът ѝ е милионер, имат три деца. Това е официалната информация за дъщерята на президента.

Дъщерята на президента на Ангола стана първата жена милиардер в Африка

АНТОН АНДОНОВ

Макар и само на 40 години, Изабел душ Сантуш вече е милиардерка. И това нямаше да бъде странно, ако бизнес дамата бе проявила нюх и инвестирала в печеливши бизнеси. Според мълвата обаче тя просто държи акции, купени от Ангола на нейно име и единствената ѝ заслуга за натрупаното състояние е в това, че е дъщеря на първия човек в държавата. Въпреки всичко най-успешната бизнес дама на Африка трябва да бъде посочена като пример в търговията с петрол, в покупката на акции на телекомуникационни компании и медии, и то в Европа. Защото днес Ангола „помага“ на закъсалата икономически Португалия, купувайки на килограм акции от нейните най-добри компании. А само преди по-малко от 50 години ситуацията бе точно обратната – Ангола бе

пореждната португалска колония, тънеща в нищета и мизерия. Днес палачинката се обърна и средната месечна заплата в държавата на Черния континент е между 8000-10 000 евро, а в Лисабон се радват едва на 1000 евро. Дълговата криза на Стария континент помете стандарта на Португалия, правителството взе заем от спасителния фонд, създаден от ЕС и МВФ, и обяви тотална разпродажба на държавни активи. Като че ли само това чакаше Ангола, която реши да инвестира получените от Китай долари от продажба на петрол в закъсалата, но с ужасно добри перспективи португалска икономика.

В Ангола пари влизат и от продажбата на диаманти, защото тук се намират едни от най-големите находища в света. Хората тук би трябвало да живеят госта по-добре, отколкото в Европа, но

това изобщо не е така. Почти половината от 18 000 000 анголци са неграмотни, а две трети от населението на страната преживява с по-малко от 1 долар на ден, киселото мляко в супермаркета струва 4 евро, а нормална вечеря в ресторант излиза около 100 евро на човек. Наемите в африканската държава пък изобщо не са от евтините – апартамент в добър квартал върви над 15 000 евро месечно.

Тази картинка най-добре е позната на човека, който 33 години е начело на държавата - Жозе Едуарду гуш Сантуш. Изливащите се от продажбата на природни богатства долари се инвестират от държавната петролна компания Sonangol най-вече в Португалия. Просто защото връзките между двете държави продължават да бъдат здрави. Премиерът на Португалия Педро Пасош Коелю е прекарал детството си в Ангола, където баща му е бил лекар, а фактът кара анголците да купуват дялове в португалски медийни компании, хубавите имоти по атлантическите плажове и луксозни недвижими имоти в Лисабон и други.

Може би точно затова, когато първородната дъщеря на президента Жозе Едуарду гуш Сантуш се зажели през 2003 г., за гостите от Португалия и Франция не се изискваха входни визи. На пицната сватба на Изабел и конгоанския милионер Синдика Доколо ня хор от Белгия, а храната за хилядата гости пристигна с два чартърни полета от Франция. Кум на младоженците стана не кой да е, а тогавашният министър на петрола Дезидерио Кошта, който осигурява от продажбата на черното злато 90% от държавните приходи на Ангола. Цената на купона не стресна двойката, защото 4 000 000 долара можеше да извади от джоба си и младоженецът, който е известен африкански колекционер на предметите на изкуството.

Най-голямата дъщеря на президента – Изабел, е родена в Баку през 1973 г. И това съвсем не е случайно, защото първата жена на президента е съветска гражданка

Дъщерята на президента със съпруга си - конгоанския милионер Синдика Доколо, в една от редките им появи на публично мероприятие в Луанда

- Татяна Сергеевна гуш Сантуш (Куканова). По онова време Азербайджан е в рамките на СССР и бракът между студента по инженерни науки в нефтодобива и момичето от Пенза през 1966 г. е повече от нормален. Родителите на Изабел се развеждат през 1979 г. и отпозвава майка ѝ живее в Лондон, а баща ѝ продължава политическата си кариера в родната Ангола. Детето расте между Лондон и Луанда. По нейно време частни училища в Луанда няма, заради което първородната щерка на президента учи в държавно училище. Според спомени на нейни съученици Изабел е било много свито и срамежливо дете. Обикновено, земно и много приятно момиче, което пазело като дявол от тамян истината за

Сградата на държавната петролна компания Sonangol

своето привилегировано положение. Изабел расте като любознателно хлапе. Според британските медии дъщерята на президента учи две години в лондонското частно училище „Сейнт Патрик“ след 1991 г., а когато трябва да избира къде да продължи образованието си, инженерните науки се оказват единственото възможно място. Девой-

Изабел се забавлява в клуба си в Луанда

Клуб Miami Beach отвътре

ФРЕЙСЪК

живота – да гържи и пази добрата си репутация в Ангола. Публичната информация за двойката е, че има три деца и разделя времето си между Луанда, Лондон, Лисабон и Йоханесбург, където Доколо има роднини, а истинският им живот тъне в мъгла.

През 2007 г. португалският вестник Publico я описва като „добра бизнес дама, динамична и интелигентна, отлична професионалистка и много лъчезарна“. Определението идва 10 години след началото на нейната бизнес кариера. През 1997 г., 24-годишното момиче стартира първото си бизнес начинание. Тя открива Miami Beach Club, който се превръща в един от първите нощни клубове, и ресторант на брега на океана в Луанда. Заведението бързо си спечелва славата и на „най-доброто място за забавление“, и на „най-ужас-

ката записва електротехника и бизнес мениджмънт в King's College. Точно тук се запознава с бъдещия си съпруг Синдика Доколо. Конгоанецът е син на милионера Сану Доколо от Киншаса, който е основател на Банка Киншаса и е женен за гатчанка. За пицната

сватба на младите легендите се носят и до днес - десет години по-късно. Защото това е единственият път, когато дъщерята на президента си позволява да допусне камери в дома си и да покаже част от финансовите си възможности. От баща си Жозе тя е научила основния урок в

Бащата

Предизборен плакат на Жозе Едуарду душ Сантуш и неговата Партия на труда

Жозе Едуарду гуш Сантуш е роден на 28 август 1942 г. в Луанда. Учи в националния лицей „Салвадор Корей“. Той е един от най-яръстните привърженици на основаната през 50-те години на миналия век и единствена доскоро партия в страната – Народното движение за освобождение на Ангола МПЛА – Партия на труда. Жозе е един от хората, активно участващи в съпротивителното движение в Ангола срещу португалските окупатори. Младежът е в първите редици на въоръжената съпротива, която набира сила през 60-те години на миналия век. Става вицепрезидент на младежкото крило на партията и през 1963 г. е изпратен с пълна стипендия в СССР, където учи за инженер в Бакинския институт за нефт и газ в Баку. Дипломира се през юни 1969 г. и веднага е изпратен в специално военно училище

в СССР за една година, за да изучи тънкостите на свързочната техника. Знанията му помагат изключително много в периода 1970 - 1974 г., когато е началник за свързките на Северния фронт в Ангола. Само година по-късно – през 1975 г., по предложение на лидера на партията Агостино Нето е избран за член на ЦК и Политбюро на МПЛА с ресор външнополитически отношения. Точно тогава Ангола извоюва независимостта си от Португалия и Жозе става външен министър. След смъртта на Агостино Нето през 1979 г. е избран за лидер на партията - МПЛА – Партия на труда. Става вторият президент в историята на страната и главнокомандващ въоръжените сили на Народна Република Ангола с най-високия чин – генерал. Още на следващата година той е избран и за председател на Народното събра-

ния клуб в Ангола, в който може с часове да чакаш, преди да поръчаш, още толкова, за да ти изпълнят поръчката и незнайно колко, за да платиш сметката”. Три години по-късно Изабел вече е прожекмент мениджър на Urbana 2000, компания от групата Jetbas Group, специализирана в почистването и дезинфекцията на столицата. През следващите години бизнес погледът на дамата се насочва към Европа и по-специално към Португалия, където инвестициите ѝ набират зашеметяваща скорост.

След 2008 г. център на интересите ѝ се превръщат телекомуникациите, медиите, търговията на гребно, финансовата и енергийната промишленост. При това фокусът вече е насочен към Португалия. Дамата задържа погледа си най-вече към търговията с петрол и диаманти. Изабел гуш Сантуш купува акции в местната циментова компания Nova Cimangola, където нейният съпруг

е член на управителния съвет. Освен това той придобил концесията за добив на диаманти от анголската държавна Endiama. Компанията на съпругата му – Jadeium, купи 4,918% от акциите на най-голямата кабелна телевизия на Португалия ZON Multimedia от испанската Telefonica.

Чрез холангското телекомуникационно дружество Unitel International Holdings BV Изабел контролира 29% от ZON Multimedia. Тя е член на борда на анголската банка в Лисабон Banco BIC Português, а чрез Santoro Holding притежава 19,5 % от дяловете на Banco Português de Investimento. Изабел има и доста добри отношения и извършва търговски операции с държавната анголска петролна компания Sonangol чрез съвместния им Esperanza Holding, регистриран в Холандия, както и в португалската Galp Energia. Изабел гуш Сантуш е един от основателите и член на Съвета на

директорите на анголската Banco BIC Português, която наскоро придобил национализираната Banco Português de Negocios.

От 27 ноември 2012 г. бизнес дамата е неизпълнителен член на борда на ZON. През декември тя отправил покана за сливане на ZON със Sonacom. Инвестициите на Изабел гуш Сантуш в Португалия са в дружества, които са предмет на официален надзор от португалската комисия за контрол на пазара на ценни книжа. Оценката на притежаваните от нея акции вече надхвърлят 1,4 млрд. евро.

В Ангола дамата предвижда да открие верига от супермаркети чрез съвместно дружество с португалската Sonae group. През 2011 г. тя подписал договор с шефа на групата Пауло де Азеведо, според който ще държи в съзиданието за експанзията дружество – Condis – 51%. Очаква се първият голям магазин в африканската държава да отвори врати през 2013 г.

Миналата година държавният анголски вестник Jornal de Angola присъди званието Предприемач на годината на Изабел. Тя говори свободно няколко езика, но никога не дава интервюта. Нейният представител в Португалия твърди, че всички инвестиции на дъщерята на президента са в компании, търгувани на борсата и са максимално прозрачни.

Жозе Едуарду душ Сантуш - баща на Изабел и държавен глава на Ангола от 33 години

ние. Заради личните му заслуги за спирането на гражданската война в Ангола през 1993 г. той е награден с Почетния диплом на Националния институт за свободата на САЩ.

Под управлението на Душ Сантуш Ангола се превръща в най-големия износител на петрол за Китай. В периода 2004-2008 г. икономическият растеж на страната достига 17%, а въпреки избухналата финансова криза след това, държавата отчита по 1% ръст всяка година. Страната е на второ място в Африка по производство на петрол след Нигерия, а

по общ икономически капацитет се класира трета след Южна Африка и Нигерия. В същото време Ангола е на 148-о място от 187-те държави в класацията за защитата на човешки-

те права на правозащитната организация „Хюман райтс уоч“. Страната се раздира от корупция, отчетена и от Transparency International's 2012 Corruption Perceptions Index, където Ангола е на 157-о място от изследвани 176 страни.

Президентът в момента е женен за Ана Паула душ Сантуш. Това е третата му съпруга, с която се среща на борда на правителствения самолет, където тя била стюардеса. Двамата имат три деца. От трите си брака президентът има шест законни деца. Признава, че е баща и на дете, за чиято майка обаче никога не се жени. В свободното си време обича да рита футбол, да играе хандбал и баскетбол и да свири на китара и барабани. Фен е на класическата лека музика и обожава да чете книгите на анголски автори.

Да живее кралят!

След 33 години на трона холандската кралица Беатрикс сваля короната, а на престола се изкачва първородният ѝ син - 45-годишният Вилем-Александър

ЛЮДМИЛА ЗАХАРИЕВ

В края на месец януари кралицата на Холандия Беатрикс обяви в телевизионно обръщение до нацията, че ще абдикира в полза на първородния си син принц Вилем-Александър едва 3 дни преди 75-ата си годишнина на 30 април. Това ще бъде първият холандски монарх от мъжки пол от над сто години насам.

През последните 3 десетилетия

75-годишната кралица се опита да остане извън медиите, показвайки образа на нормалността. В публичните си изяви тя често бе модел за народа си, показвайки ежедневни навици, типични за холандците – например колоездене, въпреки своята възраст. Твърди се, че е член на групата „Билдерберг“, и се нарежда сред най-богатите кралски особи на Европа.

Но зад кулисите Беатрикс има силен интерес в националната

политика. Въпреки че е конституционен монарх, кралицата официално е член на холандския кабинет и до миналата година имаше право на инициатива по отношение на опитите да се състави правителство в сложната холандска коалиционна система. На възраст от 75 г., след 33 години управление, тя се отказва, когато е на върха на света.

Монархът в Холандия днес на практика има само церемониална функция, но конституцията му позволява упражняването на реална власт, ако отговорните министри се подчинят. Формален конфликт между тях и монарха, чийто подпис е необходим под всеки закон или указ, който трябва да влезе в действие, би довел до конституционна криза.

От XIX век нидерландските правителства винаги са коалиционни, тъй като не е имало една политическа партия, достатъчно голяма, за да получи необходимото мнозинство. Формално монархът назначава членовете на правителството. На практика, след като излязат резултатите от изборите за парламент, се формира коалиционно правителство, след което правителството, сформирано по

Освен това тежестта за данъкоплатците на холандското кралско семейство е най-голямата в Европа за населението на Холандия, която е почти една трета от размера на Испания и едва четвърт от Великобритания.

За разлика от Хуан Карлос, крал на Испания, холандската кралица Беатрикс обяви, че „няма причина“ за намаляване на годишните квоти от 647 000 лири, които тя получава за изпълнение на задълженията си, заплатата над три пъти повече

гимназия в Канада и Холандия.

За баща ѝ Бернхард Нидерландски се знае, че е основател и първи председател на Световния фонд за дивата природа (WWF). Спекулира се също, че е и един от съоснователите на клуба, Билдерберг, и председател на първата среща през 1954 година.

Няма как да бъде пренебрегната ролята, която играе холандската кралска династия във формирането на този клуб. Едва ли е случаен фактът, че кралица Беатрикс

Престолонаследникът и бъдещ крал Вилем-Александър със съпругата си Максима и трите им дъщери Катарина - Амалия, Алексия и Ариане

ФОТО: ЕПА/ГНЕС

Сватбата на Беатрикс и принц Клаус през март 1966 г.

ФОТО: ЕПА/ГНЕС

този начин, се назначава официално от кралицата. Степента на влияние, което може да окаже монархът на формирането на правителство, е тема на продължаващи спекулации.

Холандското кралско семейство се слави и с едни от най-големите разходи от всички династии в света, изпреварвайки дори британския кралски двор. Разноските за Беатрикс и нейните деца възлизат на 30,7 млн. лири, или четири пъти повече от разходите на кралското семейство в Испания.

от размера на тази на испанския монарх.

Желязната лейди

През 1980 г. Беатрикс става шестият монарх от Оранската династия, след като престолът ѝ е отстъпен от нейната майка, кралица Юлиана, властвала 31 години. Родената през 1938 г. Беатрикс е посещавала по време на Втората световна война начално училище и

присъствала на срещи на клуба през 1997, 2000, 2006, 2008–2011. Повече присъствия от нея има само нейният баща.

През 1961 г. Беатрикс завършва право в Лайденския университет. През 1966 г. сключва брак с германския дипломат Клаус фон Амсберг, с когото имат три деца: принц Вилем-Александър (роген през 1967-ма), принц Фрисо (1968) и принц Константейн (1969).

Принц Фрисо се отказва от трона през 2004 година заради брака си с Мабел Висе Смит, за която се твърди, че е имала връзка с „кръстника“ на холандската мафия Клас Бранусма. Принцът изпада в кома през 2012 година, когато е затрупан от лавина по време на ски.

Съпругът на кралица Беатрикс е покойник от 2002 г. Бракът между двамата през март 1966-а е посрещнат с бурни протести заради участието на Клаус фон Амсберг в младежкото движение на Хитлер и във Вермахта през Втората световна война.

Беатрикс и досега остава активна и в добро здраве, въпреки преживените емоционални травми и лична

трагедия. „Кралицата бе тук за нас както в добри, така и в лоши времена. Нейните знания и състрадание я направиха икона на Холандия”, сподели Рюте в изявлението си.

„Не казвам сбогом на хората на Нидерландия, надявам се да продължа да се срещам с тях”, заяви Беатрикс, с което обеща да не се оттегля от публичния живот.

Престолонаследникът

Новият престолонаследник принц Вилем-Александър ще бъде първият крал на страната от смъртта на прапрадядо му Вилем III през 1890 г. До него на трона ще седне аржентинката Максима Соргуета Черути, за която той се ожени през 2002 г.

Именно принцеса Максима има най-голямата заслуга за това холандците да посрещат с радост и одобрение новината, че Вилем-Александър ще седне на трона. Преди да срещне половинката си, престолонаследникът бе известен като лейбой, отгаден на купоните и алкохола. Истинската промяна обаче настъпва, след като среща Максима Соргуета, с която бързо се венчават. Бракът на двамата бе съпроводен от сложни дипломатически и вътрешнополитически маневри, тъй като тя е дъщеря на генерал, свързан с аржентинската хунта.

След оповестяването на абдикацията премиерът Рюте обяви, че Вилем-Александър и съпругата му „ще служат на страната с пълна отдаденост”.

Вилем-Александър е роден в Утрехт на 27 април 1967 година. Завършва протестантско училище в Хага, колежа в Уелс и е дипломат по история на Лайденския университет.

Проявява активен интерес към управлението на водните ресурси - член е на Световната комисия по водата за XXI век и е патрон на Комитета по световно водно

сътрудничество към Световната банка, ООН и шведското външно министерство. На 12 декември 2006-а Вилем-Александър е назначен за председател на Секретариата на Главния консултативен съвет по въпросите на водата към ООН. Бъдещият престолонаследник има три дъщери – принцеса Катарина-Амалия, принцеса Алексия и принцеса Ариане.

Церемонията

Зрелищната коронация ще се състои в Новата църква в Амстердам на 30 април - Деня на кралицата, честван досега като национален празник. В бъдеще той ще е на 27 април - рождения ден на Вилем-Александър. По традиция и тази година пищни тържества ще съпътстват коронацията.

Решението на кралица Беатрикс да предаде трона на най-големия си син може да има историческо значение, но същинският процес и церемония са много прости. На 30 април тя ще подпише документ - акт за абдикация, и Вилем-Александър се провъзгласява за крал. Неговата най-голяма дъщеря, Катарина-Ама-

лия, автоматично ще стане първа наследничка.

Откриването на церемонията ще бъде под формата на заседание на Горната и Долната камара на парламента, както е предвидено в конституцията. Това означава, че всички членове на двете камари на парламента ще бъдат там, както и ограничен брой други гости. Новият крал ще се закълне да бъде верен на конституцията и да изпълни ролята си правилно.

Короната, скипътърът и кълбото - традиционните символи на кралските особи, както и мечът, символизиращ властта, ще бъдат изложени пред Вилем-Александър в църквата в Амстердам заедно с копие от конституцията. Короната обаче няма да бъде поставяна върху главата му и никога няма да бъде носена.

След клетвата на Вилем-Александър всички 225 членове на Горната и долната камара на парламента индивидуално ще се закълнат във върност на новия монарх.

Веднага след това той ще се появи на балкона на царския дворец на площад Дам в Амстердам, за да приветства народа си. 🇳🇱

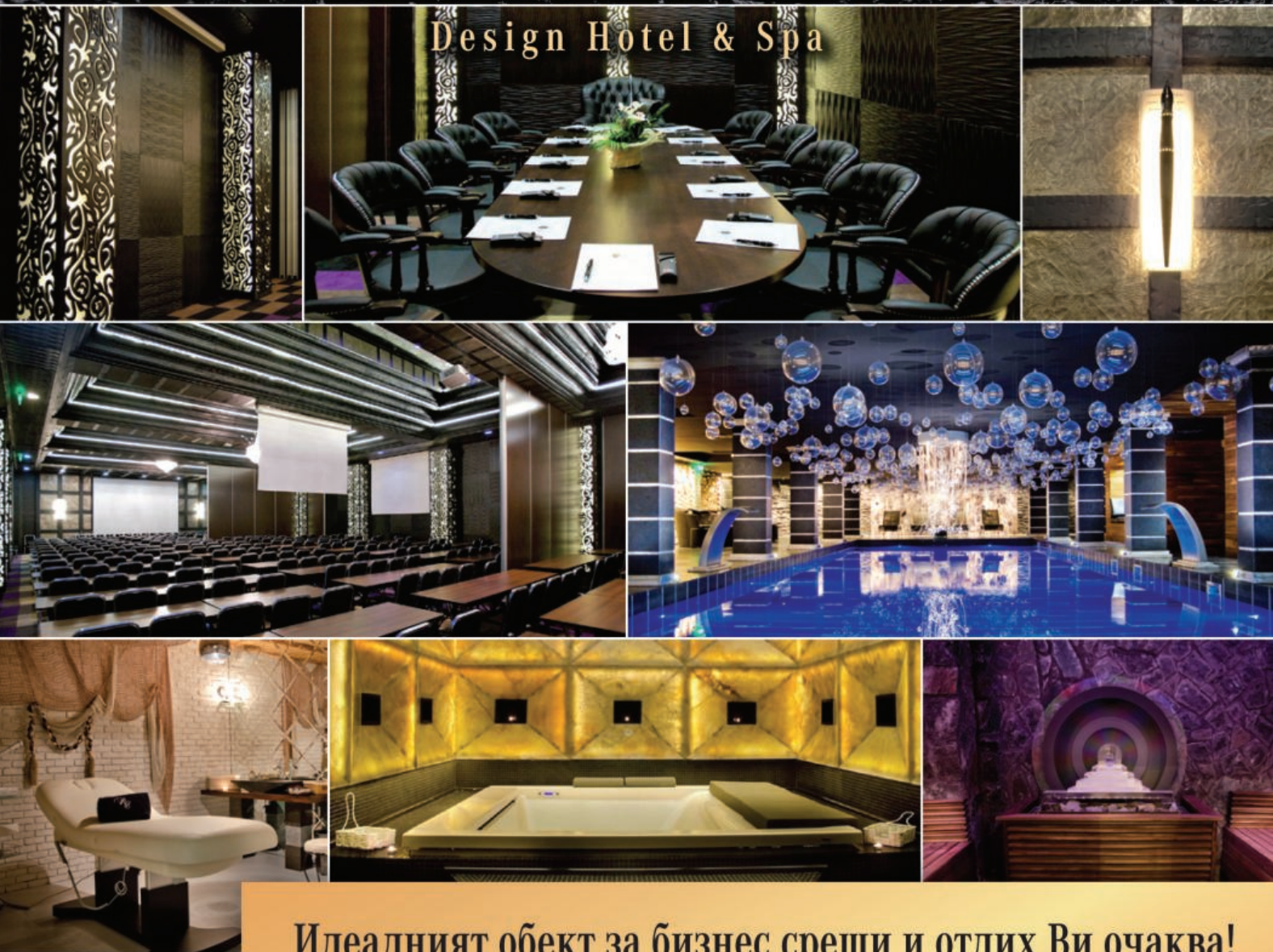

Церемонията по коронацията на Вилем-Александър ще се състои в Новата църква в Амстердам

Royal Castle

Идеалният обект за бизнес срещи и отдих Ви очаква!

Конферентните зали на хотел „Роял Касъл Хотел & Спа“ са перфектното място за Вашето корпоративно събитие, семинар, конференция, обучение. Изключителното качество на оборудване прави залите на „Роял Касъл“ Ваш най-добър партньор в бизнеса. А след това имате възможност да се потопите в свят на красота, създаден заради здравето!

Подарете си мигове на спокойствие и уют и оставете напрегнатото ежедневие зад себе си! Седем стаи за Спа терапии, Душ Виши, Хамам, Солено езеро и много други преживявания, създават перфектен оазис за релакс и възстановяване на тялото и духа!

Royal Castle Hotel & Spa · Elenite Bulgaria
phone: +359 55 468 960 · call centre: +359 70 018 411
www.royalcastle-bg.net

Ядът трябва да се излива

Много хора са убедени, че ако сгържат гнева си, той се натрупва в тях и един ден ще ги принуди да направят нещо крайно агресивно. Върху тази теория са изградени не само сюжетите на безброй филми и сериали, но и съвсем реални „терапии“. Неща като крещене във възглавница, хвърляне на топка срещу стена и удряне на боксова круша масово се препоръчват като здравословна алтернатива на сгържането на гнева. Но психолозите са категорични, че от тях няма никаква полза. Многобройни изследвания са доказали, че изливането на яда – независимо дали е срещу някой човек или срещу неодоушевен обект, по никакъв начин не действа успокояващо. Точно обратното – подклажда гнева в още по-голяма степен. Според специалистите обяснението е съвсем просто – когато направим нещо, което ни кара да се чувстваме добре, искаме да го правим отново и отново. Освобождаването на гнева като средство да го контролираме има почти същия ефект като този, който алкохолът оказва върху човек, опитващ се да се пребори със зависимостта си към него. Здравословните средства за потушаване на яда са вземането на гореща вана, масажът, разходката сред природата, гледането на неангажираща комедия и разговорът с приятел.

Опасни заблуди

БЛАГОВЕСТА КИРИЛОВА

Буквално всеки ден телевизионните предавания, филмите, сериалите и интернет ни бомбардират с истории, съвети и послания на психологическа тематика. Книжарниците пък преливат от разнообразни книги за самопомощ, писани от знайни и незнайни автори и купувачи се като топъл хляб. Но от този информационен свръхтовар изтичат почти толкова погрешни схващания, колкото и верни. Пет от най-масово разпространените и зловредни психологически мита са следните:

Пет широко разпространени психологически мита с крайно вредно влияние

Ниското самочувствие е в основата на много проблеми

Схващането, че хората с висока самооценка имат по-големи успехи, повече приятели и като цяло функционират по-добре в обществото, се радва на огромна популярност от десетилетия. И обратното смята се, че ниското самочувствие е основна причина за редица психологически и други проблеми – депресия, постоянна тревожност, провал в училище и в професията, алкохолизъм, агресия и т.н. Според специалистите обаче това съвсем не е така. Редица задълбочени изследвания са доказали, че

Позитивното мислене прогонва депресията

Популярната песен на Боби Макферин „Don't Worry, Be Happy“ („Не се тревожи, бъди щастлив“) определено е жизнеутвърждаваща и запомняща се. За съжаление много псевдопсихолози и книги за самопомощ отиват твърде далеч, пропагандирайки тази идея. Категорично доказан факт е, че само по себе си позитивното мислене не е спасителна рецепта за милионите хора по света, страдащи от депресия или груг сериозен емоционален проблем. Често то дори има обратен ефект. Специалистите обясняват,

депресия по този начин са равностилни на тези да се лекува рак с разходки сред природата. Митът за позитивното мислене обаче е толкова широко разпространен, че обезкуражава много хора, страдащи от депресия, да потърсят професионална помощ.

че насилственото фокусиране върху позитивни мисли изсмуква менталната енергия, позволявайки на негативните да ни завладеят. Вместо това се препоръчват разговори с близък приятел, а ако състоянието на човек е по-сериозно – с психотерапевт. Не са малко случаите, в които се налага и медикаментозно лечение.

Теорията за позитивното мислене има много противници сред водещите психолози по света. Според много от тях опитите да се лекува клинична

Хората с психични разстройства са агресивни

От векове хората с психични заболявания масово са възприемани като много по-опасни и склонни към насилие от „нормалните“. Това е социална стигма, която е изключително трудно да бъде преборена, въпреки категоричните доказателства за неправдоподобността ѝ. Огромен брой изследвания са показали, че хората с психични проблеми не са по-агресивни от тези в която и да е група в обществото. В световен план едва между 3 и 5% от престъпленията се извършват от хора с ментални разстройства. Нещо повече – доказано е, че те са в пъти по-застрашени да станат жертва на насилие от другите.

Независимо от всичко това медийната и развлекателната индустрия непрекъснато подхранват мита за агресията на психично болните. Според мащабно изследване на Американската асоциация за психично здраве над 60% от героите с ментални проблеми във високорейтинговите сериали са замесени в жестоки престъпления. Новинарските емисии също представят хората от тази категория предимно като опасни и склонни към насилие. Резултатът е повсеместна дискриминация на всички нива, чиито последици са изключително тежки за засегнатите.

Противоположностите се привличат

Филмите, романите и сериалите откриват време преливат от истории за диаметрално противоположни личности, които се влюбват страстно и за цял живот. Теорията, че хора с крайно различни характери и убеждения често изпитват неугържимо влечение един към друг, има безброй привърженици. Но специалистите са категорични, че когато става дума за любовни връзки, се привличат не противоположностите, а сходствата – факт, доказан от огромно брой изследвания. Обвързването с коренно различен човек може да е възбудящо за кратко, но твърде рядко е рецепта за дълготрайно партньорство.

Разбира се, приликите в характера обуславят не само първоначалното привличане, но и стабилността на връзката и щастието на партньорите. Същото важи за сходния интелект, ценности, политически и религиозни убеждения, образование и финансови навици. Колкото до физическото привличане, психолозите са единодушни, че то играе роля само в краткосрочен план.

няма абсолютно никаква връзка между самочувствието и продуктивността в училище или на работното място. Хората с ниска самооценка са напълно способни да изкарват добри оценки и да постигат професионални успехи, а при тези с висока самоувереност шансът от неуспехи е точно толкова голям. Нещо повече – немалко проучвания са показали, че изкуствено подклажданото самочувствие, към което призовават безброй „специалисти“ и книги за самопомощ, най-често кара притежателите си да започнат да се считат за нещо повече от другите и да се отнасят със снизхождение и дори с пренебрежение към тях. Най-изненадващото от всички заключения от въпросните изследвания обаче е това, че ниската самооценка не е нито предпоставка, нито достатъчно условие за депресия.

Кралицата на картите и Великденският заек

Ясен и Ливия

Ливия Стоянова е нашата Кралица на картите. Завършила е графичен дизайн в Националната художествена академия в София през 1992 г. Тя се премества в Париж, където през 1996 г. взема диплома и от „Ecole des Beaux Arts“. Сътрудничи си с много галерии, където излага своето изкуство, преди да се захване с модата.

Ясен Самуилов е нашият Великденски заек. Завършил е Художествената гимназия в София през 1991-ва, преди да замине за Париж, където също попада в „Ecole des Beaux Arts de Versailles“. Преди да се присъедини към ON AURA TOUT VU, той работи за много trend консултантски агенции и създава аксесоари за ready-to-wear колекции.

СТЕФАН ГАЛИБОВ

Преди броени дни едно модно гуо взриви за пореден път Парижката седмица на модата с колекцията си пролет-лято 2013. На 23 януари ON AURA TOUT VU представят необичайните си виждания в Париж. Дотук няма нищо необичайно именно във френската столица да се случват тези неща. Само че мнозина повдигат недоверчиво вежди, когато разберат, че зад световноизвестния бранд стоят имената на... двама българи, което не е много типично за западната модна индустрия. Кои ги гопусна толкова

Ливия Стоянова и Ясен Самуилов се крият зад марката ON AURA TOUT VU („Мислите си, че сте видели всичко“). Двамата омагьосват световните модни подиуми с приказни спектакли и шият за звезди като Лейди Гага и сър Елтън Джон

Слушалки с кристали „Сваровски“ и пера от петел

високо? И как успяха да се промъкнат така незабелязано изпод реверите на Ив-Сен Лоран, Гучи, Галиано и Нина Ричи? Отговорът е - с кристали, малко магия и много упорит труд.

Ясен Самуилов и Ливия Стоянова гнес са на върха, но само те си знаят какви усилия им е коствало да превърнат своя предимно бижутериен бранд, състоящ се от трима човека, от снабдител на аксесоари за големите марки до водещо и налагащо светов-

ни тенденции свръхкреативно студио на висша мода.

Отговорът на тези въпроси е прост и ясен като гръм от „крис-тално небе“. Докато всички останали гу-

Оживял кентавър
придружава
азиатска
красавица -
поанта на шоуто
в хотел „Марина
Бей“ - седмицата
на модата в
Сингапур

зайнери залагат предимно на грехата, Ясен и Ливия живеят в „някое друго кралство“ (така се казва една от последните им изяви през юли в Palais Royal Garden в Париж).

Те усещат, че трябва да се върви от малкото към голямото, от чантата към корсета, от шапката към блясъка в погледа. Откриват една обикновена истина - че кристалите и скъпоценните камъни отварят света на фантазията далеч по-умело от която и да е кройка. Освен това свалят крале и принцеси в нозете ти. За да уловят светлината в погледа, ON AURA TOUT VU слагат бижу на обувката. Но нали бижута се носят на врата, ушите и ръцете. След експанзията на ON AURA TOUT VU всички тези правила са окончателно променени. Изобщо всички правила ще бъдат променени!

За двамата българи няма правила, които да не могат да бъдат нарушавани. Те обичат да смесват епохи. По време на техните ревюта (по-правилно би било да се наричат спектакли) могат да бъдат видяни кентаври, оживели карти спатии и футуристични принцеси с шапки от мобилни телефони. Ясен и Ливия живеят на границата на страната на чудесата и по-скоро прекрачват при нас, за да ни вдъхновяват, но си живеят за постоянно там. Ясен Самуилов обикновено носи елека на Великденския заек, а Ливия Стоянова - лунчките на Кралицата на картите. Дватамата не виждат нищо необичайно да превъртят напълно плочата с идеи и да я пуснат да свири „от другата страна“. За една от линиите си използват

най-голямата колекция от гетски кукли за игра, намираща се в Музея на Монако. Вместо живи модели, Ясен и Ливия обличат миниатюрни куклички. Просто и оригинално, но никой досега не се беше сетил да свърже куклите с висшата мода. Досега модата при куклите вървеше след тази при хората. ON AURA TOUT VU обръщат модата и представите ни за нея тотално и буквално с главата наопаки.

Ето няколко опърничави идеи, които не се стърпяха и изскочиха през последната година:

ON AURA TOUT VU, избродирано върху кожа. Кожен колан, окичен със скъпоценни камъни, метал и кристал.

ON AURA TOUT VU боди, гарнирано с пера и кристали „Сваровски“.

ON AURA TOUT VU боди, покрито с кристали, кожена риза с апликаци от вълна на монголска овца.

Но всичко това трябва да се види на живо, идеите на ON AURA TOUT VU не могат да бъдат преразказвани с думи. Парадоксално е, че световни знаменитости в дизайна на висшата мода изглеждат като

„аксесоари“ на фона на тоталното шоу, създавано от Ясен и Ливия. Макар да тръгват от аксесоарите и да обслужват и черпят вдъхновение от Джон Галиано, Карл Лагерфелд, Лакроа, Готие, Рабан. Или както се казва в името им, ON AURA TOUT VU, надминават своите учители и превръщат съвременния моден подиум в нещо напълно различно - смесица от рок концерт, Алиса в страната на чудесата и Джумангжи.

Едни от най-запомнящите се модни афтьр партита в парижките седмици на модата през последните две години се свързват именно с креативния и изтрещял дух на ON AURA TOUT VU. На едно от тези партита дизайнерите Ливия Стоянова и Ясен Самуилов направиха за своите приятели маскен бал в Opera Garnier, където всички техни гости се забавляваха, като за една нощ имаха шанса да се скрият зад изключително „шантави“ маски, обиспани с кристали и диаманти. „За нас беше истинско предизвикателство да се свържем с великата история на Парижките балове!“, споделиха след бурната нощ Ясен и Ливия.

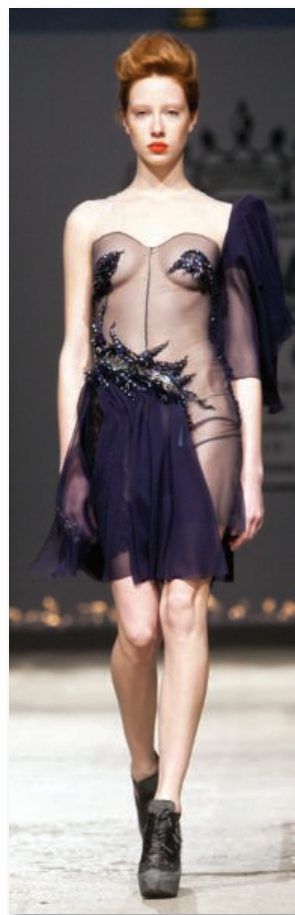
Всъщност модният бранд ON AURA

TOUT VU дължи много на скъпоценните камъни, тъй като започва да се налага именно със своите аксесоари, използващи елементи Swarovski още през далечната 1998-ма.

Друго подобно афтьр парти беше завъртяно веднага след ревюто им на колекцията есен-зима 2011/12. То събра световни знаменитости като Робърт де Ниро, Лејди Гага и сър Елтън Джон в парижки VIP апартамент, където всички гости носеха крила, обиспани със скъпоценности и кристали.

Актрисата Жизел Суарес пристига, облечена от Ясен и Ливия, на специалната вечер на филмовите производители на кинофестивала в Кан през май 2012-а. Вечерята е в знаменития хотел Hotel du Cap-Eden-Roc.

ON AURA TOUT VU е модна къща с изненадващ, раздвижен вкус, като в същото време запазва рафинирания,

Колекцията есен-зима 2011-2012 е посветена на огъня и носи името „Light my fire“

Царственост и магия струят в приказния свят на Ясен и Ливия

парижки дух на блясък и младежко очарование.

Техните колекции от бижута и аксесоари са изпълнени с екстравагантен дух и винаги изненадващи хрумки като лебеди от камъни върху шапката или хорор трион, окичен с брилянти „Сваровски“. Обеци, огърлици и колиета заслеляват с огнени езици и спомагат за пълното развихряне на страстите. Всички ще запомнят това парти с напълно магическата атмосфера, в която са пренесени от българите Ясен и Ливия.

Известни със своите смели и авангардни модни и много бляскави решения за стила и линията на мъжа и жената, ON AURA TOUT VU, което се превежда като „Мислиш си, че си видял всичко“ – се формират като бранд през 1994 г. Въпреки че и Ливия, и Ясен идват от България, те се запознават именно в Париж, където и двамата учат. Усещат, че има какво да споделят и започват да работят заедно, първоначално като създават аксесоари и елементи от облеклото като копчета, брогери, нашивки и други за ready-to-wear линиите на световни лидери като Диор, Живанши, Лакроа, Нина Ричи, Джон Галиано и Ив-Сен Лоран. А какъв по-добър начин да се учиш, освен като трептиш на една честота и на една линия с най-добрите дизайнери на света.

ON AURA TOUT VU бързо успяват да наберат сили и да впечатлят своите клиенти. Сред най-големите им почитатели са принцеси от Близкия изток, рок и поп величия като Лейди Гага и сър Елтън Джон, крупни бизнесмени, филмови звезди. „Най-добрият начин да бъдеш разсъблечен, като едновременно с това си облечен, е, да добавиш кристали и блясък по себе си“, дават рецептата си Ясен и Ливия. „Бижутата са най-говорещата и истинска част от всяка личност. Освен като код за вашата индивидуалност, искрата и яркостта на скъпоценните камъни са задължителен елемент, за да изглеждаш по-елегантен и стилиен. Можеш да облечеш една много обикновена риза, но само като ѝ добавиш няколко Swarovski елемента и изведнъж заблестяваш със своя собствена и уникална светлина.“

смятат едни от най-известните днес дизайнери на грехи и аксесоари, които имаме щастието да са родени в България.

Ясен и Ливия знаят как да съчетаят плат, кожа, пластмаса, метал и камъни, без да претрупат или изместят едното за сметка на другото. Неслучайно са работили за Motorola и Lalique. В една от колекциите си използват мобилни телефони, слушалки за уокмени и бутилки от парфюми, за да ги обсият с кристали по техния си забележителен и уникален начин.

„Swarovski елементите често са нашият най-голям носител на вдъхновение“, споделят Ясен и Ливия.

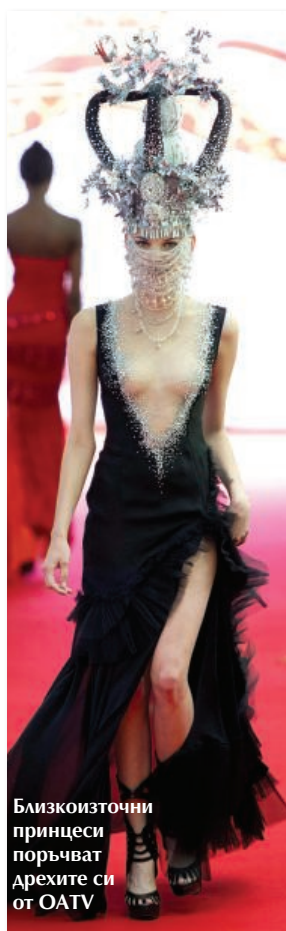
„На първо място това се дължи на уникалните им форми и извивки, но също така и на широкия спектър от сложни цветове, тонове и нюанси.“

„Светлината е в основата на всяка наша колекция. А най-добрият ѝ носител са именно кристалите, които чрез блясъка си оформят по-добре и силуета на цялата греха. Особено сме влюбени в ксилиона – а този вид кристали могат да бъдат шифовани единствено от Swarovski.“

Попитани за любимото им място на планетата, Ясен и Ливия едновременно отвърщат: „Нашата собствена фантазна територия“. Именно заради тази тяхна креативност Лейди Гага им поръчва да ѝ ушият кристално боди, с което да се понесе към партито на сър Елтън Джон,

който може да бъде впечатлен само с нещо наистина новаторско и екстравагантно.

„Използването на кристали и елементи Swarovski ни дава тотална свобода“, казват Ясен и Ливия. Те определено не гледат на камъните само като на претенция за надмощие и парадирание с богатството. Напротив, търсят нови пътища да го представят като ракета носител на висша форма на изкуството. „За нас е важно да имаме най-високото качест-

Близкоизточни принцеси поръчват дрехите си от OATV

во и разнообразие от цветове, форми и нюанси, за да се въдъхновяваме за нашите колекции. Само така можем да работим без ограничения, защото там, където светлината и грехата се сливат, всичко е възможно.”

И освен това Ясен и Ливия си имат истински „ангел хранител”. Въпреки че брендът е основан през 1994 г., големите успехи за ON AURA TOUT VU идват едва през 2005 г., след трагичната смърт на третия член на отбора - Андре Де Са Песоа. Песоа е роден в Португалия и изучава бижутерийно изкуство в Лисабон. След дипломирането си се премества в Ню Йорк, където специализира в Института по модни технологии. Преди ON AURA TOUT VU той работи като дизайнер на бижута.

Годината, определена за край на света според календара на маите, постави едва началото на най-успешните времена в кариерата на ON AURA TOUT VU. През юли дуото представи уникалната си колекция с живи карти за игра в Париж.

През октомври Ливия и Ясен са избрани да представят световния лидер в аксесоарите и бижута с камъни Swarovski на азиатското изложение на бижутата и аксесоарите (AFJAF). От гиганта се доверяват именно на бранда ON AURA TOUT VU да ги представя, тъй като от дълго време Ясен и Ливия използват кристали в своята линия с аксесоари. Павлионът на Swarovski на панаира се оформя като един от най-интересните, като представя как са се развивали във времето технологиите с кристали, връщайки се чак до далечната 1895 г. Чрез модните аксесоари на Ясен и Ливия, Swarovski използват тазгодишния панаир, за да завоюват нови територии на разширяващия се все повече азиатски пазар, особено на фона на все по-малко платежоспособните клиенти от тресящата се от криза Европа. Шоуто на Ясен и Ливия “MADE WITH”, което те изнасят на панаира в Хонконг, взривява вкусовете

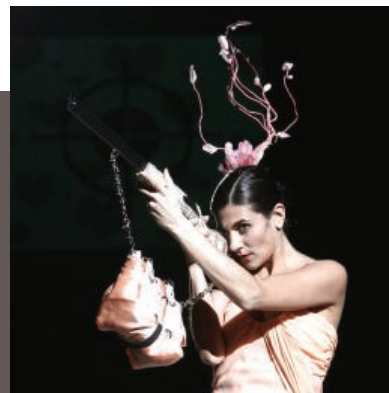
Истински шедьовър на ювелирното изкуство - в аксесоарите на Ясен и Ливия

и предизвиква истински фурор сред азиатската публика. А Азия винаги е била смятана за люлка на бижутерийната индустрия. Сред гостите са забележителни колекционери и продавачи на бижута от Пекин до Токио, от Шри Ланка до Тайпе.

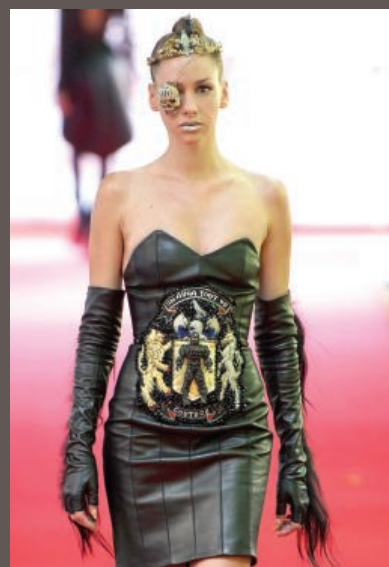
През ноември ON AURA TOUT VU шашнаха напълно Сингапур със своите кентаври, където в едно от най-класните и луксозни казина в света в хотел „Марина Бей Сендс” се проведе седмицата на модата в Сингапур. Тандемът представи избрани модели от последните си колекции и разкри много от тайните си за начина си на работа пред отбрана публика. Един от главните виновници в Сингапур да се събере каймакът на световната мода е влиятелният криейтив директор на сингапурската мода Даниел Бое, както и магнатът Франк Чинтамани, които превърнаха през последните години азиатската столица в най-обсъждания световен моден център.

През декември Ясен и Ливия долетяха със своето вълшебно килимче-фантазия чак до Световната седмица на лукса и модата, която се проведе в Джумейра, Абу Даби, в прочутия небостъргач Етихад Тауър. Освен тях там бяха и знаменитости и техни учители като Жан-Пол Готие, Джамбатиста Вали, Алексис Мабил. Гостите в емирството се наслаждаваха на модното шоу, докато опитваха от пет избрани блюда, като при поднасянето на всяко едно домакините поднасяха и различно модно ревю. Световната седмица на лукса и модата беше спонсорирана от топ компании като БМВ, „Ролс Ройс”, Етихад Тауър, „Ровента”, H&stens International, Etihad Airways, минерална вода „Евиан”.

През изминалата година Ясен и Ливия записват имената си и в специалното издание за висша мода на модното списание Vay Fashion Magazine, най-популярното модно списание в Сан Франсиско, което запознава читателите си освен с най-новите тенденции на световните подиуми, но и прави портрети на най-добрите световни дизайнери, фотографи и модели.

Няма нищо невъзможно. Монокъл от черни кристали, бюстие от колода карти, храст, израснал на главата

THE RITZ-CARLTON®

Тази формула държи хотелската верига на върха вече 30 години. Но историята ѝ е далеч по-дълга

Сезар Риц

БЛАГОВЕСТА КИРИЛОВА

Една крилата фраза гласи, че ако се налага да питаш колко струва да отседнеш в Ritz-Carlton, значи просто не си за там. Името на прочутата верига отгавна се е превърнало в синоним на ултра лукс и възхитително обслужване. Неслучайно 80-те ѝ хотела, разположени в 27 държави по света, привличат кралски особи, звезди от шоубизнеса, магнати и знайни и незнайни бизнесмени с дълбоки гржобове. Миналата година компанията Ritz-Carlton е отбелязала печалба от над 3 млрд. долара. А президентът ѝ Ерве Юмлер резюмира целите ѝ така: „Опитваме се да печелим сърцата и умовете на нашите гости“.

За да поддържа лоялността на клиентите си, компанията отгавна не разчита само на т. нар. персонализирано обслужване, което е задължително за всички луксозни хотели.

„Поздравяването на гостите по

Всеки гост е

Хонконгският Ritz-Carlton е най-високият хотел в Азия. Издига се на 425 метра

име и познаването на предпочитанията им не е достатъчно да ги накара да ни предпочитат отново и отново – казва Юмлер. – Нашата цел е да правим за тях неща, които никога няма да забравят, да ги докосваме емоционално. Наричаме това „ау ефект“.

Как обаче се мотивират 38 хиляди служители да се стремят към този ефект? Чрез своеобразни оперативки. Всеки ген във всеки хотел Ritz-Carlton мениджърите на всяко отделно подразделение в обслужването събират подчинените си за 15 минути. След като обсъдят и разрешат евентуално възникнали проблеми, някой от групата прочита актуалната „ау история“. Тя представлява кратък преразказ на професионално герой-

ство, извършено предишния ден от служител на компанията някъде по света, нещо, което

галеч нагскача клиентските очаквания

Една и съща история чуват абсолютно всички – от сервитьор-

Спа салонът в хотела на Гранд Кайман

Крал в Ritz-Carlton

Хотелът в Абу Даби ще отвори врати съвсем скоро

ите в Бостън до рецепционистите в Бали, от чистачките в Истанбул до управителя и консьержите в Токио. Изтъкването на заслугите и професионалната отдаденост на конкретен служител пред хилядите му колеги действа на всички тях изключително мотивиращо.

„В нашите хотели всеки гост се чувства специален – казва Юмлер. – А когато си тръгва, дори сметката му да е солидна, знае, че наистина си е струвало.”

Трудно е за вярване, но човекът, от когото тръгва историята на веригата и чието име по целия свят е нарицателно за изключителен лукс, произхожда от крайно бедно семейство. Роден през февруари 1850 г. в забутано швейцарско селце, Сезар Риц израства като най-малкото от 13 деца и започва професионалния си път на 16 години като келнер. Дълго време чиракува из ресторанти и хотели в Швейцария, Германия и Франция, но през 1889 г. трудолюбието и амбицията му са възнаградени – стига до престижния пост на управител в тузарския хотел Savoy

в Лондон. Менажира го повече от успешно близо 8 години, а след това заминава за Париж с твърдото намерение да сбъдне мечтата си да притежава собствен хотел. Легендарният Ritz на площад „Вандом” отваря врати през 1898 г. и скоро спечелва на собственика си прозвището „крал на хотелиерите и хотелиер на кралете”.

Риц изковава принципи на обслужването, които се спазват и до днес в парижкия хотел и в тези от веригата Ritz-Carlton: „Виждай всичко, без да гледаш, чувай всичко без да слушаш, бъди услужлив, без да сервилничаш.” Той е първият, който постановява, че

клиентът винаги е прав

а сред другите му забележителни коментари в тази посока е следният: „Никога не казвай „не” на гост, дори да уска да му поднесеш луна-та. Винаги можеш да се опиташ.”

Година след откриването на хотела в Париж Риц става собственик и на Carlton в Лондон, а през 1906 г. там отваря врати вторият Ritz, който си спечелва огромна популярност сред богатите и известните от епохата. Сезар обаче не успява да се наслади както трябва на успеха си, тъй като през 1907 г. се налага да се оттегли от бизнеса заради влошеното си здраве. Управлението на хотелиерите преминава в ръцете на съпругата му Мари. След смъртта му през

Топ 3 „уау истории”

✓ При пристигането си в хотела в Бали семейна двойка установява, че специалните яйца, които носи за алергичния си син, са се счупили. Управителят на ресторанта поръчва на няколко от подчинените си да обиколят супермаркетите на острова и да намерят същите, но се оказва, че не се продават там. Главният готвач обаче си спомня, че в магазин в Сингапур – родния град на съпругата му, е виждал въпросните яйца. Обаждат се на тъща си и я моли да купи от тях, а после да ги донесе в Бали с възможно най-скорошния полет. Тя се съгласява.

✓ Мъж, който току, що е напуснал хотела на остров Амелия, щата Флорида, заедно със съпругата и малкия си син, се обаждат на рецепцията, за да съобщат, че момчето е забравило любимия си плюшен жираф в стаята и дълго време не спирало да плаче. Единственото, което майка му могла да измисли, за да го успокои, било да му каже, че жирафът е решил да удължи ваканцията си с няколко дни. Разбира се, служителите на хотела се погрижват да го изпратят на семейството колкото е възможно по-бързо. Но това не е всичко. Заедно с жирафа пристига и фотоалбум, показващ как той е опозотворил остатъка от почивката си. На снимките, направени от служителите, плюшената играчка се излежава в шезлонг на плажа, наслаждава се на масаж в спа салона с кръгчета от краставица върху очите, разхожда се по плажа и какво ли още не.

✓ При пристигането си в хотела в Хонконг малко преди обед бизнес дама разтревожено съобщава на рецепцията, че багажът ѝ е изгубен, а ѝ трябва официална рокля за същата вечер и костюм за следващата сутрин. В бутика на хотела успява да намери подходящи тоалети, но в по-голям размер. Главният консьерж моментално се свързва с личния си шивач и го моли да дойде за спешно стесняване. Само 4 часа по-късно преправените тоалети вече висят в стаята на дамата. Междувременно един от помощник-консьержите ѝ е осигурил комплект с любимата козметика, парфюм, тоалетни принадлежности и пижама, а друг е уредил изгубеният ѝ багаж да пристигне още на следващия ден.

1918 г. тя продава правата върху името Ritz-Carlton на американеца Албърт Келър. Междувременно на територията на Северна Америка са се появили 2 хотела от веригата – в Монреал и в Ню Йорк.

В началото на 20-те години основаната от Келър компания – Ritz-Carlton Investing Company, сключва договори с няколко финансисти, предоставяйки им правата да строят и менажират хотели от веригата. Основното условие е да са съгласни да спазват стандартите, наложени от Сезар Риц. Така се появяват още 3 хотела – във Филаделфия, в Атлантик Сити и в Бостън. Последният по жътва огромен успех сред елита и непрекъснато привлича високопоставени гости – Уинстън Чърчил, Хауърд Хюз, Бети Дейвис, Джоан Крофърд, Тенеси Уилямс и много други.

Бостънският Ritz-Carlton е и единственият американски хотел от веригата, който успява

да издържи на комбинираното изпитание от Голямата депресия и Втората световна война. Но след края ѝ оцеляването му дълго време е под въпрос. Светлина в тунела

Кокко Шанел в апартамента си в парижкия Ritz през 1937 г. Прочутата дизайнерка живее там близо 30 години до смъртта си през януари 1971 г.

През първото десетилетие след основането си компанията Ritz-Carlton залага на традиционната европейска елегантност при екстериора и интериора на хотелите си. Но с навлизането си в Азия в началото на 90-те години започва да съобразява архитектурата и дизайна им с преобладаващия стил на другите сгради и характерните особености на региона, в който се намират. Един от най-ранните примери за това е хотелският комплекс в Бали, където луксозните вили са с тръстикови покриви и обградени от зеленина, а ресторан-

тите и баровете са на открито. Сред другите особено впечатляващи хотели от веригата са този в Берлин в имперски стил, този в Маями Бийч в стил ар деко, този в подножието на Скалистите планини в Колорадо, който е построен така, че да се слива с пейзажа, и този в Джакарта, изграден и обзаведен според принципите на фън шуй.

Президентският апартамент в токийския Ritz-Carlton е най-скъпият от веригата

се появява през 1953 г., когато на президентския пост в Ritz-Carlton Investing Company сяда синът на Сезар Риц – Шарл. Наследил бизнеса нюха и отличния вкус на баща си,

той успява да възвърне предишната слава на хотелите в Париж, Лондон и Бостън и сключва договори за строеж на нови в Лисабон и Магриб. Въпреки че притежава едва 1% от акциите на компанията, Шарл е ревностен пазител на наложените от нея стандарти в дизайна и обслужването. Остава такъв до последния си час на 11 юли 1976 г.

Истории в легендарния парижки Ritz

„Когато си мечтая за живот след смъртта в Рая, действието винаги се развива в парижкия Ritz“, заявява веднъж Ернест Хемингуей. През 20-те години на миналия век той и приятелят му Скот Фицджералд са постоянно присъствие в бара на прочутия хотел. Днес той носи името на Хемингуей, който лично прогонва оттам нацистите непосредствено след края на Втората световна война. Заедно с няколко френски войници Ернест пристига пред хотела с джип и въоръжен с пушка нахлува в бара, провъзгласява го за свободна от нацистка окупация зона, а после поръчва шампанско за

всички. 30 години по-късно внучката на писателя – актрисата и модел Марго, се омъжва именно в парижкия Ritz. София Лорен пък е категорична, че той е „най-романтичният хотел в света, защото жената може да почувства, че един мъж я обича, ако я заведе там“.

Неслучайно през годините Ritz е магнит за кралски особи и десетки филмови, литературни, модни и музикални величия. Сред тях са Рудолф Валентино, Гръмърсет Моъм, Ингрид Бергман, Грём Грийн, Коул Портер, Джон Баримор, херцогът на Уиндзор (чичото на кралица Елизабет II), прин-

цеса Даяна и много други. А освен за Фицджералд и Хемингуей, хотелът дълго време е дом и за Кокко Шанел и Марсел Пруст. Прочутата дизайнерка живее в Ritz близо 30 години и именно там посреща смъртта си на 10 януари 1971 г., докато работи над поредната си колекция. Днес любимият ѝ апартамент в хотела носи нейното име.

За писателя Марсел Пруст пък Ritz е „рай, спасение и духовно убежище“. Дори на смъртното му легло мисълта за него не го напуска. В деня, в който умира – 18 ноември 1922 г., писателят изпраща шофьора си Огилон до хотела

✓ Ritz-Carlton е единствената компания, печелила два пъти престижната награда за качество „Малкълм Болдридж“, която се връчва от американското министерство на търговията. Отличието ѝ е присъдено през 1992-ра и през 1999 г.

✓ През 2000 г. компанията открива т. нар. Център за лидерство, в който мениджъри и директори на други компании се обучават в нейните прочути методи и принципи на обслужване. До момента оттам са минали над 50 хиляди души от целия свят.

✓ Всеки служител на компанията има право да похарчи до 2 хиляди долара, за да разреши проблем на клиент, без да иска разрешението на прекия си мениджър.

✓ В голяма част от ресторантите и баровете на хотелите от веригата се използват кобалтовосини чаши. В такива са били поднасяни напитки на гостите в бостънския Ritz-Carlton през 20-те и 30-те години на миналия век, тъй като стъклото с този цвят се е смятало за символ на висок обществен статус.

✓ Компанията влага около 5 хиляди долара в обучението на всеки свой нов служител. Започва се с двудневно въвеждане в нейните принципи и ценности, следвано от 21-дневен курс, фокусиран върху спецификите и отговорностите, свързани с конкретната длъжност. Портнерите, например, трябва да научат 28 правила за поздравяването на гост.

✓ Нощувката в президентския апартамент на токийския Ritz-Carlton е най-скъпата в цялата верига. Цената ѝ е 25 хиляди долара, а сред екстрите, които предлага луксозното помещение, простиращо се върху 120 кв. метра, са басейн, фитнес зала и великолепа гледка към Императорския дворец и връх Фуджи.

✓ Компанията планира в следващите 4 години да построи 35 хотела из Европа, Африка, Азия и Северна и Южна Америка.

Бар „Хемингуей“ в парижкия Ritz

за буталка от любимата си бира. Последните му думи са следните: „Благодаря ти, скъпи мой Огилон, че ми донесе от бирата на Ritz.“

Изграждането на империята

1983 Уилям Джонсън, магнат и строителен предприемач от Атланта, купува правата за името Ritz-Carlton и хотела в Бостън за около 70 млн. долара. Още същата година основава хотелската компания The Ritz-Carlton и започва агресивно развиване на бранда. Разширяването на веригата е ръководено от президента на компанията Хорст Шулц, който изковава и прочутото ѝ лого: „Дами и господра, обслужващи дами и господра“.

1990 Компанията вече притежава и менажира 28 хотела – директно и посредством партньорства.

1994 Шулц признава публично, че 30% от хотелите от веригата са неогодоносни, тъй като се намират в градове, които не могат да поддържат предлаганите от тях луксозни услуги.

1995 Хотелската компания Marriott International купува 49% от акциите на Ritz-Carlton за 200 млн. и се заема да я изправи на крака.

1996 -1997 г. Отворени са 6 нови хотела Ritz-Carlton – в Сингапур, Бали, Осака, Вирджинските острови, Куала Лумпур и Сан Хуан.

1998 Marriott International става собственик на 99% от акциите на Ritz-Carlton. Отварят врати още 3 хотела – в Шанхай, Дубай и египетския курорт Шарм ел-Шейх.

1999 Приходите от хотелите Ritz-Carlton достигат над 1,4 млрд. долара.

2000 Компанията започва да търси нови източници на печалби в бързо разрастващия се пазар на луксозни услуги. В плановите на строящите се хотели са включени свръхшикозни частни апартаменти, наречени резиденции. Първият такъв е добавен във Вашингтонския Ritz-Carlton, който отваря врати през октомври 2000 г. Голяма част от съществуващите хотели се сдобиват със спа салони, а край онези от тях, намиращи се в курорти, започва изграждането на модерни голф игрища. Първото е открито през лятото на 2000 г. в непосредствена близост до ямайския Ritz-Carlton.

2001 -2003 г. Въпреки значителния спад на туристическия поток в глобален план след терористичните атаки от 11 септември 2001 г. компанията продължава активно да строи

Настоящият президент на компанията Ерве Юмлер

нови хотели. През въпросния период започват да функционират близо 20, включително в Истанбул, в Бахрейн, в Сантяго и два в Ню Йорк.

2004 Разрастването на веригата значително се забавя, като през въпросната година е отворен само един Ritz-Carlton – в Берлин. За сметка на това първите си гости посреща луксозният хотел Bulgari в Милано, в изграждането и управлението на който едностранно италианска компания е в равно партньорство с Ritz-Carlton. Двете вече имат още два общи хотела – в Бали и в Лондон, които отварят врати съответно през 2006-а и през 2012 г.

2007 Започва да функционира московският Ritz-Carlton. Нощувката в неговия президентски апартамент е 18 хиляди долара, което го прави един от най-скъпите в света. Помещението е изключително луксозно, заема площ от 232 кв. метра, разполага с дневна, трапезария, библиотека, офис, грамадно пиано и погово отопление, и предлага несравнима гледка към Кремъл, Червения площад и катедралата „Христос Спасител“.

2010 На президентския стол в компанията сядва французинът Ерве Юмлер, един от нейните основатели.

2011 Открит е 425-метровият хонконгски Ritz-Carlton, който е най-високият хотел в Азия.

2012 Компанията отваря първия си хотел в Индия – в град Бангалор.

ЛъкиФит е най-посещаваната и известна програма за намаляване на телесното тегло, която се провежда вече 5-а година в Апартамент Лъки Банско.

Програмата ЛъкиФит е разработена на базата на ефективната комбинация „храна и фитнес“ от проф. Божидар Попов, ръководител на катедрата по хигиена, медицинска екология и хранене към катедрата по „Диететика“ на МУ, София.

Тя е подходяща възможност за уединение за онези, които искат да променят режима си на хранене и начина си на живот. ЛъкиФит е програма за тези, които никога не са практикували физически дейности, и не натовазва внезапно организма. Тя е

програма за здравословно отслабване с дневен режим от 1200 калории, който изключва гладуването, но съчетава храната и движението. При спазване на пълния режим участниците в ЛъкиФит намаляват теглото си с 6% през първата седмица. Целта ни е постепенно, здравословно и трайно отслабване от 20% годишно. По този начин излишните килограми никога не се връщат обратно. Диетичните програми включват 4 хранения на ден, а участниците в тях не се оплакват от усещане за глад, докато изградят нови трайни навици за подходящия за тях начин на хранене. Програмите се провеждат под медицински кон-

трол, а в края им всеки участник получава индивидуална програма за хранене.

Ваканцията с ЛъкиФит е концепция с четири програми, която трае 7 или 14 дни, а онези, които искат да усетят атмосферата и или са изключително ангажирани, могат да ползват уикенд-пакет с алтернативна минипрограма на ЛъкиФит.

При ЛъкиФит Стандарт, ЛъкиФит Плюс и ЛъкиФит Ултра акцентът е върху намаляването на телесното тегло и ексклузивната програма за отслабване. ЛъкиФит Антистрес е точното място за всички, които искат да заменят умственото натоварва-

Ваканция за тялото и духа с

ЛъкиФит

Програмите за отслабване на Апартамент Лъки Банско гарантират 6% трайно намаляване на телесното тегло за първата седмица

не с истинска почивка.

След 7-ия ден на участие в програмата цените на услугите са с 25% намаление, а повторното записване е с 30% отстъпка.

Всички програми протичат в Апартохотел Лъки Банско, който предлага 5-звездно обслужване, обзавеждане и оборудване и максимален комфорт на своите гости - вътрешен плувен басейн, хидроджет, ресторант с вкусна и разнообразна кухня, уютен лоби бар, детски клуб; интернет зала и безплатна високоскоростна интернет връзка в целия хотел, SPA център със закрит басейн и джакузи, сауна, парна баня, фитнес с ТешноГут оборудване.

Самите програми включват специално приготвена храна за участниците, планински преходи, езда, водна гимнастика, калане-

тика, фитнес и многообразие от SPA програми и масажи, които подпомагат организма в борбата му с калориите и стреса. В програмата има много забавления – курсове по народни и класически танци, екскурзии до най-интересните забележителности в района (уникалната църква в с. Добърско, резерват „Танцуващите мечки“ в Белица, с. Лещен – с. Ковачевица, Рилския манастир, Мелник - Роженски манастир - Рупите), а за свободното време сме приготвили колекция от нови филми.

Гостите на Апартохотел Лъки Банско - от най-малките до най-възрастните, също могат да се

Включат във всекидневните планински преходи, организирани от програмата ЛъкиФит, които са ненаатоварващи, но изключително приятни и интересни за всички.

ЛъкиФит е различна от всички традиционни методи за отслабване и борба със стреса. Когато се запознаете с нея, сме сигурни, че ще възкликнете: „Та аз търся ТОЧНО това!“.

ФИТНЕС ВОДЯЖИ

Нов вид туризъм набира все по-голяма скорост по света. Вместо да лентяйстват под жаркото слънце на топлите пясъци, почитателите на новата мания се потяат във водата, но не от жегата, а от усилията, които полагат, за да изпълнят поредното упражнение. Да, упражнение. И не – няма грешка, защото дори плуването или най-обикновеното движение във водата е част от програмата, за която предварително се плаща. Най-малко 25 евро на ден. Цената, разбира се, е над основния туристически пакет. Така поне е при хита сред туроператорите в момента, които предлагат т.нар. фитнес туризъм.

Почивка, съчетана с активно физическо натоварване – този вид туризъм набира почитатели лавинообразно. И според специалистите е в пъти по-здравословен от излежаването на плажа

АНТОН АНДОНОВ

Българското оправдание „по-добре 10 дни срам на плажа, отколкото 300 дни пот във фитнеса” отива в историята. То бе разбито на пух и прах от лавинообразно набиращата популярност фитнес туризъм. Новата мания няма спирачка нито пред позакръглените дами, застаряващите чичковци или знаещите две и двеста тийнейджъри. Защото магическата формула, измислена от туроператорите, ангажира достатъчно плътно времето им, уморява ги и ги кара да се чувстват във форма, а след двете седмици отгих клиентите не само се чувстват отпочинали, но и изглеждат физически по-добре. Скептиците сигурно вече оформят поредната мускулна треска на вратните мускули от поклащането на главата в знак на отрицание, но мисията изобщо не е невъзможна. Напротив, тя е факт и привлича все повече хора със себе си. Европа през последните две-три

години буквално полуля по този вид туризъм. И има защо. Той съчетава в себе си грижа за собственото здраве, почивка, трупането на впечатления и спомени от нови места и на всичкото отгоре – повишава самочувствието.

Три в едно

Безкрайни плажове и парещи краката пясъци, никакви служебни ангажименти, природни красоти, пълнежчи очите с радост, и специален човек, който се грижи за вас. Почивка, здраве и красота са трите думи, които най-точно определят фитнес туризма. Но в новата мания има и още нещо - персонален фитнес инструктор. Той е човекът, който прави индивидуална програма на всеки участник, следи с какво се храни и как почива. Той е винаги до „своя човек” на плажа, по време на заниманията с аквааеробика и дори вечер в дискотеката. Той трябва за две седмици да направи това, за което тайно всеки мечтае с години,

но никога няма време да започне. Всъщност, ако в забързания делник няма време за спорт, то какво по-добро от това заниманията да започнат сутрин по брега на морето или по планинските склонове по време на отпуската например.

Точно на това разчитат организаторите на фитнес туризма. И предлагат още нещо – среща с абсолютно различни хора от различни краища на света, обединени от една идея – да поработят върху себе си.

Афродита и Аполон

Фитнес туризмът е за хора, които искат след почивката си да изглеждат като Афродита или Аполон. Активният отгид, рекламиран от новата мода в туризма, залага на правилото, че човешкият организъм се нуждае точно от активен, подвижен отгид. Този тип почивка чрез движение е по-полезен от целодневното изтягане на плажа. И дори е по-добър от пасивната почивка, защото спомага за пълното възстановяване на организма. След края на ваканцията връщането към ежедневните служебни задължения е доста по-бързо, организмът не се стресира и превключването към работен ритъм става без допълнителни усилия и с двойно по-голяма енергия, твърдят авторите на туристическите програми.

Държавите

Най-често агенциите избират страни с подходящ климат за този

тип туризъм. Защото целта им е една - клиентите да останат доволни. За да стане факт това, освен специалистите, които ще се нагърбят с нелеката задача да изпотпяват ежедневно клиентите си, е необходимо още нещо - заниманията да се провеждат в подходящи за постигането на поставената цел условия. Това означава мястото и климатът да бъдат специално избрани. Парещото слънце, морето и чистият въздух имат невероятната сила да ускоряват обменните процеси в организма. При такива условия изгарянето на мазнините се увеличава два пъти, а усилията дават резултати още на 10-ия до 14-ия ден.

Най-популярни за фитнес туризъм са средиземноморските страни на Стария континент, Турция, Египет,

Тайланд и Индия. Въпреки че според някои експерти в Турция и Тайланд климатът е прекалено влажен, а в Египет – точно обратното – е прекалено сух, популярността на тези дестинации е завидна. Тези страни в момента предлагат най-добрите туристически пакети за фитнес туризъм като цена и качество на туристическия продукт. И не струват кой знае колко скъпо – около 400-650 евро.

Фитнес инструктор

Всъщност, за да се пътува по подобна програма, не е необходимо да се отиде в разгара на туристическия сезон. Най-важното условие за пълноценната фитнес почивка е в курорта да има добър хотел, площадка за занимания, басейн за плуване и аквааеробика. Фитнес инструкторите избират най-добрата храна от пакетите, които обикновено не са all inclusive, а залагат на 2- до 3-разово хранене. Тъй като туристическият пакет е специфичен и гони постигането на определена цел, те са хората, които помагат да бъде направен най-подходящият избор за рационално хранене по време на почивката. Фитнес инструкторите следят стриктно храненето да става в определени часове, за да се осигури нормалната работа на стомашно-чревния тракт.

Цената

Туристическите агенции, които организират фитнес турове, пресмятат, че такава почивка струва средно с 25-40% повече, отколкото т.нар. нормална почивка. Въпреки това търсенето расте с всеки месец. Което означава само едно – че бумът на този тип предлагане тепърва

предстои. Още повече че понятието „фитнес туризъм“ обединява в себе си доста разновидности – морски, планински и круизен. А според мястото на провеждане на заниманията делението е на открито и в закрити помещения. Провежданите в залата занимания могат да бъдат по танци, аеробика, релакс, силови упражнения, смесени.

Йога турове

В последно време път си пробива още един тясно специализиран фитнес туризъм – т. нар. йога турове. Организаторите на подобни програми правят пътешествия по места, обитавани от йоги. Най-подходяща дестинация тук, разбира се, е Индия, която е родината на йогата. Пътуване към Изтока може да промени човек до неузнаваемост. То е в състояние да прибави търпимост, спокойствие, умиротворение, хармония със самия себе си и света наоколо във всеки пътешественик. Такова пътуване е особено подходящо за хора, които работят в условията на постоянен стрес, които имат нужда от отпускане и искат да изучат себе си. Всеизвестно е, че заниманията с

избави от раздразнението, умората и други неприятни усещания.

Танците

В случай, че предпочитате по-активно отношение към живота и равномерните релаксиращи тренировки не са по вкуса ви, то танците са нещото, което със сигурност ще ви хареса.

Програмата на пътуването може да бъде съобразена спокойно със стила, към който човек има естествено влечение. В Египет, Турция и Тунис акцентът пада върху движението на бедрата, стомаха и гърдите, докато в Индия залагат основно на движението на ръцете и краката и мимиките на лицето. Последното е особено важно, ако тонусът на лицевите мускули е залинял от постоянната безизраност в ежедневието.

В Югоизточна Азия плавните движения, преливащи едно в друго, напомнят на източните бойни изкуства в забавен ритъм. Те са особено полезни за всеки, който иска да усети всеки мускул от тялото си и „да настрои на 6“ вестибуларния си апарат.

В Испания туристическите агенции предлагат занимания с фламенко, което пък залага на бързия

включва посещение до Куба или някоя друга латиноамериканска страна, то тялото ви ще се научи да ходи, разклащайки се в буквалния смисъл на думата.

Комбинацията

Всъщност, ако клиентът смята, че заниманията само с едно нещо – било то фитнес, танци, бягане или походи в планината, ще му доскучаят, той може да направи комбинация от няколко различни спорта. Миналата година хит бяха заниманията по пилатес, йога, аквааеробика, силовите натоварвания и борбата. Фитнес програмата за участниците се изготвя от опитни инструктори, треньори и спортни лекари. Тя е строго индивидуална за всеки участник и отчита неговите изисквания, възможности и здравословно състояние. Обикновено всеки участник има най-малко три и най-много шест тренировки гневно. Утрото започва със загарвка на плажа, кръсът задължително е по пясъка, в жегата идва времето на заниманията по аквааеробика, вечерите са за силовите натоварвания, а медитацията задължително е след залез слънце. Много често програмата се прави „три

йога помагат на човек да подобри не само физическото си, но най-вече психическото си състояние на ниво съзнание. Заниманията с йога правят тялото по-гъвкаво, оформят съвършена фигура и лекуват вътрешните органи на човешкото тяло. Твърди се, че самите занимания провокират организма да се стреми към здравословен начин на живот и приемането на здравословна храна. Йога може да ни

ритъм и движения на краката и рязките завъртания на главата, торса на тялото и изящната работа на китките на ръцете.

В Африка водещи са движенията на бедрата, краката и уопомрачителното разклащане на задните части, особено при мъжете. Уроците обаче са и за жените, които тук могат да оформят така желаното „секси гупе“.

Ако бюджетът за ваканцията

към едно” – три тренировъчни дни, последвани от един свободен.

Нормалната продължителност на един фитнес тур е от 10 дни нагоре. Това е необходимо, за да може организъмът да успее да се аклиматизира и привикне към физическите натоварвания. В най-добрия случай след края на една спортна ваканция фитнес инструкторите препоръчват ритъм да се запази поне през почивните дни от седмицата. Тога-

ва най-добре е да се правят кратки, но интензивни натоварвания, с които да се „затвори“ работната седмица.

Специални предложения

Туристическите агенции вече правят специални корпоративни предложения към екипи и организации, които биха желали да сплотят хората, да повишат работоспособността и укрепят здравето на своите служители. Триденвните програми, наречени „тийм билдинг“, са на практика „мека форма“ на фитнес туризма. За толкова кратко време нестандартният, но активен отгих обикновено включва посещение на училища или школи по дайвинг, уиндсърфинг, кайтинг и подводно плуване. Има и маса други разнообразни видове допълнителен отгих и спортни развлечения, които могат да направят от работния колектив екип. Фитнес тренировките могат да бъдат комбинирани с допълнителни занимания като колоездене или трекинг (пешеходни разходки). Така броят на спортните занимания нараства до три. Към чисто физическото натоварване специалистите посочват и възможността по време на

си и предоставяща разнообразни възможности за практикуването на фитнес туризъм през четирите сезона на годината. Най-популярен безспорно е пешеходният туризъм (трекинг) сред българските планини. Почти няма планина, която да не е подходяща за подобен туризъм. Най-привлекателни обаче са Пирин, Рила, Стара планина, Родопите, Витоша, Средна гора. В тях има изградени и обозначени туристически пътеки, които ориентират фитнес туристите в проверени маршрути. Най-дългата планинска пътека се точи по билото на Стара планина. Тя започва от връх Ком, в близост до границата със Сърбия, и стига до нос Емине на Черно

Централния Балкан и Черни връх на Витоша.

Целта

Целта на фитнес туризма е да накара хората да повярват в собствените си възможности и сили. Те могат да направят всевъзможни комбинации от различни видове спорт, за да постигнат най-добрите резултати за минимално кратко време. Продължителността на една ваканция е около 14 дни, а времето е напълно достатъчно организмът да усети промяната от силовите натоварвания и след прибирането у дома да напомня, че иска да бъде трениран допълнително.

преходите на колело да се посетят и туристическите забележителности на конкретния регион, а пешеходните разходки не само обогатяват впечатленията на туриста, но и му помагат да натрупа впечатления и здраве.

България

България е една от държавите по света, успяла да съхрани природата

море. Нейната дължина е 650 км, които нормално се изминават за 20-25 дни. Рекордът по този маршрут сред любителите на скоростните планински маратони е 5 денонощия и 17 часа.

Други атрактивни трекинг посоки са балканският първенец връх Мусала и алпийският Мальовишки подгял в Рила планина, Пирин, Троянската и Калоферската планина в

Всъщност, без значение дали се намират в планината и участва в дълъг преход в дивата природа, или избира водата и брега на морето или океана, важно е човек да се движи и прави „нещо, свързано със спорта“, уточняват организаторите. Защото инвестицията в спорта винаги се възвръща многократно. В същото време максималният брой участници

във всяка група по спортни интереси през ваканцията е между 6 и 10 души, което създава усещане за семеен уют и спокойствие, които са най-важните фактори за постигането на всеки успех. Внимателният подбор на хора с почти еднакви физически възможности допълнително спестява евентуалното разочарование от по-добрите резултати на съседа. Единствената конкуренция на практика е битката със самия себе си, преодоляването на „не мога“ или „това не е за мен“, което е първата крачка към здравословния начин на активен живот.

Тайната на успеха

За разлика от обикновената почивка фитнес туризмът предлага нещо коренно различно. Защото съчетава в себе си освен традиционните неща на всяка ваканция и тръпката да предизвикаш себе си. Неслучайно на Запад водещи на подобни туристически програми са някои от най-известните фитнес инструктори. Това, разбира се, малко оскъпява заниманията, но дава допълнителната увереност, че крайният резултат е „вързан в кърпа“. В допълнение в схемата са включени планински водачи, които само с историите си в планината могат да напишат няколко романа и така да превърнат тежкия и дълъг иначе преход в забавна детска разходка. Тук са и хората, които знаят всички тайни и завои на планинските бързеи при спускане с лодка в планинските потоци. Защото и рафтингът може да бъде причислен към фитнес туризма. А когато от ръба на басейна те наблюдава име в плуването, което досега само си чувал от екрана на телевизора при световни и европейски първенства или олимпиади и благо се усмихва или прави забележка за неправилно

движение, може да искаш само едно – ваканцията никога да не свършва.

Туровете

При избора на маршрут най-важното е мястото, което човек иска да посети. Всичко останало се организира от туристическия оператор. Изградените в момента фитнес програми включват много дестинации по целия свят. Все пак, заради социалните различия в някои точки на света, понятието „фитнес туризъм“ има малко по-различно от общоприетото значение. В Баден Баден - Германия, например, първата половина от престоя в задължително петзвезден хотел е посветена на щателен медицински преглед. Лекарите не само вземат за анализ кръв и урина, мерят кръвното и записват кардиограма, но и проверяват най-подробно цялото „спортно“ минало на избралия този вид почивка. Рентгеновите снимки на гръбначния стълб и

крайниците определят какъв е най-подходящият спорт за всеки, а специален компютърен модел прави индивидуална програма на всеки участник, за да гарантира най-доброто от гледна точка на моментното състояние на човека. Подобно удоволствие за 10 дни струва 3300 евро и се нарича „Амбулаторно терапевтична антистресова програма“. Седмидневната програма е на цена 2825 евро, но също включва пълно лекарско обследване на неврологичен и психосоматичен статус, преглед на опорно-двигателната структура, медицинско заключение

и препоръки за занимания. През седмицата се правят различни по вид спортни занимания, комбинирани с лазерна и лъчетерапия, медицински масажи с революционната универсална система за електронен масаж hhr, която разполага с уникален набор от сензори, които значително облекчават избора на функции и опции. Уредът е известен и като антистресов масажор, който работи на принципа на електромагнитните убождания и вълни. В последния ден от програмата отново се прави пълно медицинско обследване и се дават препоръки за бъдещата физическа активност.

Подобна програма в клиниката на известния в Европа д-р Макс Грундик и още по-задълбочени медицински изследвания и препоръки струва 6100 евро за „златния“ и 9200 евро за „латинения“ пакет. Елитът може да избира и процедури и прегледи в Абано Терме в Италия, но цените не са много по-ниски.

В открито море

Началото на фитнес ваканция може да се случи и в открито море. Все повече стават круизните лайнери, които включват фитнес туризма в своите програми. И печелят луди пари от това, защото поднасят на туристите неповторимия простор на морския хоризонт, физическо натоварване на палубата на открито или в балната зала, обградена от прозорци към водата. Басейните, фитнес залите и ресторантите отдавна не липсват на корабите, а след като там стъпиха и фитнес инструкторите, те се превърнаха в задължително предложение от пакета на туристическите агенции. Фитнес залата на „MSC Divina“ е напълно оборудвана с пътеки за бягане и велосипеди, круизният кораб „Aida Mar“ предлага не по-малко спортни съоръжения, пътниците на кораба „Oasis of the Seas“ пък могат да се катерят по стена, същото е възможно и на луксозния лайнер Royal Caribbean.

BRAND PR

PR • РЕКЛАМА • КОНСУЛТАНТСКА ДЕЙНОСТ

Истинската връзка!

www.brandpr.bg

economic.bg

лесен достъп до твоите новини